

# BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:  
Kerepesi-út 25.



Főszerkesztő:  
VÉSEI JÓZSEF.

Felolós szerkesztő:

BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.

Kiadja:

Égész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 ft).  
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

## Leszámolás.

Budapest, augusztus 4.

(v.) A kaszinóbeli urak méltatlankodnak. Bántja őket az, hogy a polgári közvélemény és a polgári sajtó — őket bántja. „Mért valamennyiünket?” — kérdik ők — „hiszen csak az egy Szápáry László vesztegetett!” Igazuk van: közülök csakis egy volt a vesztegető. De igazunk van nekünk is: mert a beismerésben lévő grófi vesztegetővel rangtársai bizonyos mértékű elnézést gyakorolnak, aminőre polgári vesztegető a mánásvilág részéről dehogyan számíthatna.

„Nagyot hibáztok,” mondja az egyik, a legszigorubb. „Szerencsétlen dologba bocsátkozott,” mondja a másik, az enyhébbik. „Sohase volt ép eszű, meghibbant agyvelejű volt mindig,” mondja a harmadik, a legkevésbé óvatosa. Khuen-Héderváry pedig mind a hármat mondja s hozzáteszi, hogy konfuzus is volt, kissé toladóké is volt, barátság pedig köztük már a korkülönbségnél fogva se lehetett. Ami valóban azt a benyomást teszi mindenütt, hogy Szápáry Lászlóban több volt a gavalléria a kormányelnök ur irányában, mint a kormányelnök urban Szápáry László irányában. De visszatérve a nemzeti botrány kaszinói megítélésére, azt kezdjük a mánás uraktól: ugyanaz lett-e volna az ő ítéletük és viselkedésük, ha gróf Szápáry László helyett — bocsánatot kérünk a most megnevezendő, feltétlen tisztességtől politikusoktól, akiknek nevét csakis a példa okáért hozzuk fel — hát, mondjuk, ha gróf Szápáry László helyett Münnich Aurél, vagy Kristóffy József, vagy az öliberális árnyalat valamely más tagja pattant volna ki mint tettes eme hallatlan botrány Pandóra-szelencéjéből? És ugyanigy járt-e volna el gróf Andrassy Tivadar, Rakovszky István és Szentiványi Árpád a kormányelnökkel szemben, ha a minisztérium fejét történetesen Bánffy Dezsőnek, vagy Tisza Istvánnak hívják? Akkor sem lett volna semmi gyanus abban, hogy a vesztegető heteken át a kormányelnökkel naponta örökig bizalmasan tanácskozott? Akkor is rendjénvaló, sőt tiszteletreméltó őszinteség lett volna, ha a kormányelnök beismeri, hogy tudni igenis tudott a felfedezett büntetés vétkes szándékai felől? Akkor is beérték volna az urak a kormányelnök részéről a vesztegetési tervek vele közli tettesnek adott ama felelettel, hogy ő ilyesmit nem tesz és ilyesmit tudni nem akar? Bánffy Dezső nem követelték volna, hogy mért nem csapta tüstént el a tettest, mihelyt szándékáról először értesült? Tisza Istvánnak nem vágták-e volna a szeme közé, hogy amikor egy kormányelnök a neki bejelentett vesztegetési szándékról csupán annyit mond, hogy ő ilyesmit nem tesz és ő est nem akarja tudni, hát akkor ez a legalább is homályos formula méltán szolgálhatott serkentésül a szándék végrehajtására?

De nincs miért ilyen feltételeken beszélni. Hiszen vannak példák a multból, a közel multból. Még csak nem rég történt, hogy a parlamentben Hegedüs Sándornak ugyanazon urakkal szemben védekeznie kellett, amért részvénytársaságoknál kifogástalan működést fejtett ki s ennek fejében osztalékokat szedett. Akkoriban felpattant helyéről Rakovszky István és odadörögte a jobboldal felé, hogy a vicinális-korszaknak nem szabad többé visszatérnie. Ivánka Oszkár és Andrassy Tivadar

uraknak akkor nagyon tetszett a Rakovszky beszéde. Kubinyi Géza ellenben méltán panaszkodott, hogy a néppárti vezérnek a régi szabadelvűpárt ellen intézett eme szilaj kifakadását az egységes szabadelvűpártnak mágnásnegyede olyan jó szívrrel fogadta. Állapítsuk hát meg, hogy amikor Hegedüs Sándor tantemjeiről van szó, akkor a kaszinói köröknek ilyen erősen viharzik fel a méltatlankodása.

Hát jó, foglaljuk el a mánás urak álláspontját és mondjuk velük együtt, ahogy ők mondták még a minap, hogy osztalékot keresni és vicinálást építeni nem szabad.

De ellenzéki képviselőt vesztegetni szabad? Az országra a gyalázat özönét rázudítani szabad? A nemzet becsületében helyrehozhatatlan erkölcsi kárt okozni szabad? És az egyik mánásnak a másik iránt való barátságból közönséges gonosztevőkkel érintkeznie szabad? És nagyreményű ifju arisztokratáknak tettenért gonosztevők és közöztű fegyencek megszőktetését közvetítenie szabad? A nemzet közéletét olyan helyzetbe juttatni szabad, hogy rimák alkovjaiban és ágenskávéházak füstös levegőjében a magyar képviselők becsületének árfolyamáról lehessen suttogva diskurálni?

Az urak mindekre azt mondják, hogy ezt sem szabad. Csakhogy ezt nagyon is halk hangon mondják. És nem bősülnék fel rajta, mint ahogy felbőszültek a tantemeken és a vicinálison. Notabene, ezek közül is csak azokon, amiket a pugris keres és a pugris csinál. Mert vannak főuri tantemek, amelyeknek tiszteletreméltósága ellen a Kaszinó-nak sohasem volt hallható kifogása. És vannak főuri vicinálisok, amelyek miatt sohasem tört ki a mánásfertály felzudulásának vihara.

Nem mi mondjuk, hogy kétféle az erkölcs ebben az országban. Hanem ők cselekszik ezt. Ők gyakorolják a hozzájuk nem tartozókkal szemben a legkegyetlenebb szigorot, mely statáriummal végez ki minden vádlottat. És ők érik be egy halkán elsuttogott, kiméletes gancsossal, ha a maguk fajtája a polgári becsületért fizet osztalékot s a közéleti erkölcsök vicinálisaira spekulál.

Első napon, mikor még a tettes neve ismeretlen volt, milyen mohón hintették a gyanusítás magvát a Lipótvárosi Kaszinó és a báró Bánffy Dezső-lakta Bimbó-utca felé. Alálavó gázságnak mondták az elkövetett büntettet. És nyomorult gazembernek mondták a szerzőjét. De már virradóra elmúlt a mennydörgésük, s kihunytak villámok. A nyomorult gazett megmondolatlan ballépéssé enyhült. És az alálavó gazember boldogtalan, megbomlott idegzetű, valószínűleg nem teljesen beszámítható beteg szelidült.

Apróság beszámíthatóság! Pulszky Károlyt, amikor a Piombo-képet vásárolta, amelyről azóta kiderült, hogy vételáránál háromszorta többet ér, szegény Pulszky Károlyt akkoriban paralitikusnak minősítették az ő becsületének legalább utolsó foszlányait megmenteni törekvő barátai. Hát micsoda bömből zivatar felelt erre az orvosi látételre! Hogy omlott a hohérságig kegyetlen vádak zápora az áldozatra, családjára, egész pártjára, sőt a kormányra is! Bünpalástoló gazember gyanánt szerepelt mindenki, aki nem üvöltött a Kaszinó kórusában.

És most? Mostanában maga a minisz-

terelnök, az akkori erényhősök becézgetett kegyence adja ki a jelszót, hogy Szápáry zavaros fejű, rögeszmékben szenvedő, misztikus homályban leledző agyvelejű ember, aki nem tett reá beszámítható benyomást. Mi egyéb ez, nagrabecsült publikum, mint kiméletes, noha világosan megérthető körülírása a paralizisnek? Nos, várjuk a mánásfertályból az erkölcsi felháborodás zugását. Mohón lessük a tiltakozás mennydörgéseit. De a mánásfertály résztvevően rázza a fejét és fájdalmasan sóhajta mondogatja, hogy bizony úgy van, a szegény Lacikának elborult az elméje. Vallomása közben a gróf urak fehér kezei a koponyáik körül gesztikuláltak és mutogatták nekünk, pirosvérű csöcselének, hogy lám milyen konfuzus, Isten s ember előtt ime bizonyos, hogy nincs neki ép esze... Pedig a Pulszky Károly paralizisnek bejelentésénél azok a fehér kezek ökölbe szorultak és vadul dörömböltek a parlament padjain.

Akkoriban a kormány hazahozatta Pulszkyt és megszámlolta. Mégis cinkostársaul szerepelt a sikkasztónak. Ma az egyik grófnak a pénzével s a másiknak a közvetítésével, továbbá a kormányhatóságok palástolatlan segédelmével megszőktetik azt a cimborát, akinek nem volt szabad itt maradnia, nehogy kellemetlen dolgokat vallhasson. S hogyan viselkedik vajjon e nyilvánosság, vérlázító bünpalástolással szemben a Kaszinó? Kizárja körből Szápáry Lászlót? Számon kéri Bánffy Miklóstól, hogy pénzt Szápárytól Dieneshez, izenetet és kéziratot Dienesről Szápáryhoz miként vihetett? A finnyás erkölcsű uri felfogás anathemájával sújtja-e a kormányt, mely a szöktetést elősegítette és minden lehetőt elkövetett, hogy az ellíant gazember a távolban se legyen kézrekeríthető? Oh nem. Most a Kaszinó csodálatosan irgalmas a bűnösökkel, valamint a szöktetőkkel és a megszőkövel szemben. Ellenben féktelen dühének, mérhetetlen gyűlöletének határt sem tud szabni azzal a csöcseléssel szemben, mely elég vakmerő arra, hogy az ilyen csekélység felháborodjék.

Hát nem mi hirdetjük, hogy kétféle az erkölcs, hanem ők gyakorolják a kétféle erkölcsöt. Kutatgatják a becsületes koldusok adósságait s olyan hangon beszélnek emezekről, mintha egy váltó azonos volna a kényszerutlévéllel, vagy a fegyházi cédulával. Az adósságnak csak egy fajtája gentlemanlike: az, amelyet ha huszonegy órán belül nem rendeznek, akkor az adós a saját halotti jelentésével fizet hitelezőjének. A kártyaasztalnál csinálni adósságot fair dolog. Ott vézzeni el, ahogy a kártyások jargonján szokás mondani, csaknem olyan dicső dolog, mint elvérzeni a hazáért. De szegénynek lenni s a kínálkozó kisértések közepette a dicsőséges szegénységhez büszke szeretettel ragaszkodni, — akad köztük bizony olyan is, aki ezt kéjjel bélyegzi meg. Oh azok a puritánok, akik a megszületés csekély fáradaimával vagyonra és hatalomra váltanak jogcímét magukhoz, a maguk erkölcsi érdeműl tudják be, hogy az összehatatlansági törvénnyel megisztították a sáfarkodás salakjától a közéletet. De ugyan-ezek a puritánok felvonulnak a leleplezett vesztegetőnél s résztvevően kezét szorítanak vele; természetesen találják, hogy egyikük a közvetítőnek szerepére vállalkozott a veszedelmes bűntárs megszőktetésében; s ugyan-ezek a puritánok méltatlankodnak azokon,

akik ezt a viselkedésüket kemény ítélettel merik sújtani. Aki nem tudja belátni, hogy ocsmányság csakis az, amit ők elítélnek, ellenben erkölcsös dolog mindaz, amit ők cselekszenek, az forradalmár, ha van három garasa, és csirkéfogó, ha egy váltót irt alá.

Amely országban ily élesen van a fejetejére állítva a közmorál kérdése, ahol az a társadalmi osztály, mely az erkölcsi tereken a hangadó és döntő szerepet követeli magának, a barátai javára maga cselekszi azt, amiért ellenfeleit a pellengéren végezte ki: ott a szociális felforgatás örvénye felé sodródik minden. Franciaországban a Panamapörnek a Dreyfus-pör volt a gyümölcse. Nálunk a Panama-pör már megvan. Ha a társadalom privilegizált rétegei minden áron elő akarnak idézni egy helyzetet, amelyben az igazságnak minden akadályon végiggázoló érc-léptei egy retentő összeomlás közeledését jelzik dübörgésükkel, ám legyen: ez a nemzet azt sem bánja, mert tudja igazredés multjából azt a nagy és szent igazságot, hogy e földön új élet virul a romokból.

## Személyes kérdésben.

Budapest, augusztus 4.

Ama bejelentés után is, amelyet Vészi József országgyűlési képviselő ur, a *Budapesti Napló* főszerkesztője a parlamenti vizsgáló-bizottság szombati ülésén tett, nem láttam szükségét a tanuvalomásra való jelentkezésnek és azt tartottam, csak abban az esetben kell a bizottság elé mennem, ha *Hartstein* Lajos ur csak egyetlen szóval is módosítani próbálná azokat, amiket Vészi József a *Budapesti Napló* ellen *Hartstein* Lajos ur közvetítésével megkísérelt vesztegetés története gyanánt előadott. Ma este a nevezett *Hartstein* Lajos ur megjelent a parlamenti bizottság előtt és mert nyilvánvalóan jobban elkészült, vagy kikészítettett mai vallomására, mint a közvetítő szerepére, előbb nekem, majd Vészi József főszerkesztő urnak tett proposícióit nemesak módosította, de részint letagadta, részint kiforgatta és még olyan színben is feltüntetette, mintha a *Budapesti Napló* kiadóhivatalának az ő közvetítésével idestova két esztendővel ezelőtt, vidéken leszámított 3000 korona összegű váltója rendezése dolgában járt volna nálam és csak úgy melleseleg említette: kallene valamit tenni, hogy a *Budapesti Napló* hangja enyhébb, kasszája ellenben erősebb legyen és hogy ami nem sikerült a lapnak kormánypártisága virágos éveiben, talán sikerülni fog most az ellenzékiesség fekete kenyerén.

*Hartstein* Lajos ur tagadó és ferdtő kedve következtében, ma esti vallomása főbb pontjairól értesülvén, legott kihallgatásra jelentkeztem *Miklós Ödön* képviselő urnál, a bizottság helyettes elnökénél. Úgy tetszett, logikus és természetes, hogy most tanuskodjam a dolgotban. *Miklós Ödön* elnök ur szíves készséggel jelentette ki, hogy ha határozottan ragaszkodom a rögzítés nyilatkozáshoz, intézkedik iránta, de nem könnyű neki, mert a kihallgatások mai és holnapi sorrendje már meg van állapítva. Én semmiképp a bizottság munkájának kiszabott rendje ellen véteni nem akarok. De minthogy igenis azt tartom, ha egyáltalán nyilatkozom, nyilatkoznom ma kell (— bár ki fog derülni alább, kerülni szerettem volna —), elmondom a történeteket azon a helyen, amely már ez éjszakán rendelkezésemre áll.

Kijelentem tehát legelőször is, hogy *Hartstein* Lajos ur igenis járt nálunk nevezetes vizitjét pár nappal megelőzően is a 3000 koronás váltó még törlesztetlen részének kicserélése ügyében, de azon a napon egyenesen és közvetlenül azért jött, még bizonyos ünnepi sáppadsággal is, hogy bennünket a büszke szegénység ostoba luxusa felől felvilágosítson. Ez a szereplése teljesen elütött korábbi szíves, szolgálatrakész és jóralvó tartásától, amelyért én, háládatos természetemhez híven, mindig bizonyos megindulással tekinttem rá, valahányszor törődött kis alakja lármas sorainkban feltűnt.

*Hartstein* Lajos ur azon kezdte, hogy bizalmasan beszélni óhajtott velem a *Budapesti Napló* anyagi szanalása dolgában, amelyre *Hagara* Vik-

tor főispán urtól és gróf *Teleki* Gyula urtól kapta az impulzust. Nagyon figyelmesen tett a prefáció és minthogy az utóbbi hetekben állandóan röpködtek szerkesztőségük körül a békeagalmak, de lettek legyen bár sietők, avagy elkésztettek, igazán tiszta szárnnyakkal tündökölték — ez első ajánlat, amelynek szálai a vezető politikai körökig látszólag felkuszni, nagyon izgatta a kíváncsiságomat. Elhatároztam, hogy a magam módján, mindent elmondatok *Hartstein* urral, és amit neki válszakképpen adok, megakadályozása lesz annak, hogy a rólunk és nélkülünk való alku gyűrűje tovább tágulhasson, de biztosítója egyszermind annak, hogy *Hartstein* ur még visszajöjjön, ismételje javaslatait Vészi József főszerkesztő urnak, tehát kettőnk emlékezéséhez legyen odarögzítve a kitűnő plánum. Így is lett. Felszólításomra, hogy addig, amíg én mindazt, amit tőle hallottam, Vészi József kollégámmal nem közlöm, amíg Vészi Józsefnek minden szót önmaga is nem ismétél és ehhez képest azután végérvényes feleletet kap, — a dolog diskúcióját bárkivel szemközt is megengedhetetlennek tartom.

— Nyugodt lehet e felől, szerkesztő ur, — felelte *Hartstein* — minthogy Vészi képviselő ur ma nincs itt, vele tehát nem beszélhetek, egészen szünetelni fog a dolog egy-két napig, mivel *Hagara* főispán is hazautazott valami megyebizottsági ülésre.

Pontosan meg lévén így állapítva a nexus *Hagara* főispán ur ittléte és a dolog folytathatósága közt, igen nyugodtan folytathattam a hallgatást, amelyet *Hartstein* ur szapora igyekezete tett könnyűvé. Párbeszéd is volt közöttünk. Ilyenforma:

— Sok mindent kombináltunk, — ugymond *Hartstein*, — talán legjobb volna fix előfizetni 1000, vagy 2000 példányra évenként.

— Ez érdekes bizonyára, mert minden lap arra törekszik, hogy mentül több olvasója legyen. De talán mégis mintha nem éppen ezek az előfizetők volnának a *Budapesti Napló* kívánatosak.

— Hiszen továbbmenőleg az a szándék, hogy a *Budapesti Napló* részvényeiből átvételések egy bizonyos mennyiség, mondjuk 50, vagy 100,000 forint ára, mentül több. És nem kívánatik érte a lap ellenzéki állásának elejtése, csak a hange letompítása, az ellenzéki lap nagyon hasznos, ha okos.

— Hát mégis csak kívánatik valami. Különböben azt kellene hinnii, hogy merőben tőkebefektetés céljára keresik a *Budapesti Napló* részvényeit, amire igazán nem alkalmasak — egyelőre.

*Hartstein* ur nagyon biztatótt és erősítette, hogy a megnevezett urak már többször is megszólították. Vissza is jön, hogy Vészi főszerkesztő urnak mindezt ismételje és elinduljon azután azon, amit hallani fog.

Tüstént, amint Vészi József kollégámmal beszéltem, elmondtam neki a történeteket. Azt is, hogy *Hartstein* urat időrendeltem és a további pertraktációiról olyan módon intettem le, hogy még egyszer legalább el kell jönnie. Vészi József főszerkesztő urral akkor megállapodtunk a módról, ahogy *Hartstein* ur közvetítése vissza fog utasítani és amintűn Vészi főszerkesztő ur neki ajtót mutatott, teljes és abszolút hallgatással mellőzzük e feltűnő és esuf vesztegető kísérletet.

*Hartstein* ur jött és távoznia kellett, a legszigorubb visszautasítás hangjának hallása után. Azután esőnd lett. Jött a *Dienes-szövetség* hallatlan merénylete. De még akkor se láttuk helyes okát a megszólalásnak, amikor a képviselőház a vizsgálóbizottságot kiküldte. Történt azonban, hogy megjelent *Heintz* Hugó bizottsági jegyző ur nyílt felhívása, amely mindenkinek kötelességé teszi a vesztegető hadjárati adatainak felderítését, ha bármely száluk odavisz, hogy az ellenzéki álláspont leszerelése pénz és egyéb kedvezések kinalásával kísérletet meg. Vészi József főszerkesztő urnak e felhívás megjelenése után az volt az érzése, hogy *Hartstein* Lajos ur ajánlatát, amelyet *Hagara* főispán urra és gróf *Teleki* Gyula urra való hivatkozással tett, immár a bizottság elé kell vinnie. Nekem az volt a nézetem, hogy ezzel nem tartozik, mert való igaz ugyan, hogy a vesztegető szándék a *Budapesti Napló* keresztül legelső sorban annak a politikának szól, amelyet a lap élén ő exponál, mégis

a kísértés nem a képviselőre, hanem a lapra vonatkozott. Elég, hogy nem engedtem, hogy *Hartstein* ur amit mondtott, letagadhassa, mert ismételnie kellett kettőnk előtt, és még elegebb, hogy tudjuk, micsoda heves tiltakozás után csapódott be mögötte az ajtó. Viténk volt a kérdés körül. Es a végén is Vészi József főszerkesztő ur ugy érezte, a bejelentést meg kell tennie és meg is tette. Ezeket mondtottam volna el ma a bizottságban, ha a sor rám kerülhet és elmondván őket, jelentkezésem immár fölösleges. *Hartstein* ur kapkodó tagadását, nagyon szánandó vergődését és vívódását a ferdtések vesztőjében belső mosolygással olvastam. Ha volt bátorsága arra, hogy vesztegető ajánlatot tegyen, a tagadás miért nem telt volna ki tőle. Ez könnyebb és még csak ki se tiltják érte az embert.

Braun Sándor.

## A parlamenti vizsgálat.

Budapest, augusztus 4.

Égészen ugy formálódott tegnapi ez a bizottsági procedúra, mint egy mesterien felépített szindarab: érdekes expozíció, még érdekesebb bonyodalom, azután egy erősen drámai hatású nagy jelenet, végül gyors és világos kibonyolítás és megnyugtató befejezés, közben pedig frappáns fordulatok, izgató epizódok.

Az expozíció és a bonyodalom igazán érdekesítően szövődtő-fonódott és a cselekmény hatásosan emelkedett egészen a csúcspontig: a nagy jelentőség. Tegnapp megvolt ez is: a miniszterelnök vallomása. Ma azután zökent egyet a dolog: a kibonyolítás csak ide-oda döcögve, nagy kitéréskekkel indul, s ami a megnyugtató megoldást illeti, arra a ma lejártszódtól felvonás után nagyon kevés reménység mutatkozik. Az érdekes és izgató epizódok azonban ma sem hiányoztak. Csak a kelleténél több volt a fölösleges vargabetű és az epizódok, ha önmagukban érdekesek voltak is, vagy nem kapcsolódtak szorosan a cselekménybe, vagy nem vitték előre az akciót a kifejldés felé. De már ez így van mindig, amióta dráma van a világon. Egy jó negyedik felvonást csinálni, ez a legnehezebb dolog. Ugy látszik néha, minthogyha ha az események is a maguk drámai fejlődésében az irodalmi szokványokhoz alkalmazkodnának.

Ma délelőtt például alig történt valami, ami közelebb hozná a kibonyolítást. Megjelent a színen egy pár érdekes és kevésbé érdekes szereplő, de csupa merő epizód-alak és egyik-másik nemhogy előbbrevitte volna, hanem hátravetette az akciót. Az első szó ma gróf *Andrássy* Gyuláé volt, aki a bírói székből szólott hozzá az ügy felderítéséhez. Ezen persze nagyon behatóan és hosszasan elvitákoztak az urak, hogy a bizottsági tag lehet-e egyszermind tanu is, de végül abban állapodtak meg, hogy a grótot nem tanuvalomásra, hanem nyilatkozattételre kéri fel. Gróf *Andrássy* erre előkézenyen megadta mindazt a felvilágosítást, melyet a bizottság egyes tagjai kívántak tőle. Elmondotta a miniszterelnökkel és gróf Szápáry Lászlóval való érintkezését, a kaszinóban való találkozását, amelyen Szápáry bemutatta írásos nyilatkozatát, továbbá azt is, hogy mikor *Dienes* elutazását megtudta, akkor azt tanácsolta Szápárynak, hogy hozza vissza mindenenron, mert nagyon fontos, hogy a koronatanu itt legyen.

*Dienes* visszahozásáról ma egyébként is szó esett. *Mandel* Pál tett sürgős indítványt arra nézve, hogy eszközöljenek ki számára szalvusz *Konduktuszt*, hogy kihallgatható legyen, mert ha a bűnügyekben kiadják is a külföldi hatóságok, nem lehet őt más ügyben kihallgatni. Erről a kérdésről a bizottság nem határozott mindjárt.

A délelőtti tanu közt volt még *Leich* Béla, a postaigazgatóság kiküldöttje, aki a híres telefonzavarról adott meglehetősen hiányos felvilágosítást, azután *Sälley* Sándor miniszteri tanácsos, akit elsősorban a *Dienes* utlevele dolgában hívott meg a bizottság. A miniszteri tanácsos azt vallotta, hogy *Dienes* nem kapott utlevelet a maga nevére, de hogy *Diener* Mihály névre nem állítottak-e ki passzust, arra nézve nem adott határozott feleletet. Kihallgatásának rendjén *Polonyi* Géza konstataulta azt az érdekes körülményt, hogy az utlevelekről vezetett naplóban a kritikus napon

vakarás történt. Sélly vitte el gróf Szápary vallomását is a miniszterelnökhöz és erre nézve is kimerítő vallomást tett, nagyobbára már ismert részletekről. Alkalmat vett végül arra, hogy megcáfoljon egyes híreket, amelyek rendőrközegeknek Dienes szöktetésénél való közreműködéséről kerültek a lapokba. Ezekkel volt kapcsolatban *Szerdahelyi* Sándor szerkesztő kihallgatása is. Mindezek a vallomások nem okoztak emóciót.

Annál élénkebb mozgás támadt, mikor *Sándor* Pált szólította be az elnök, hogy a közte és *Pap* Zoltán közt felmerült, ismeretes ügyben tegyen vallomást. *Sándor* Pál elmondta az ezer korona Odisszeáját, amely az ő előadásá szerint körülbelül a következő volt:

Barta Ödön Sándor Páltól elsőbbségi részvények jegyzését kérte a *Független Magyarország* részére. *Sándor* Pál ezt megtagadta. *Pap* Zoltán augusztus 6-án elment *Sándor* Pálhoz és Barta Ödönre való hivatkozással adományt kért tőle a Kossuth-ünnep költségeire és kapott is ezer koronát. A Kossuth-ünnep után az ezer koronát keresni kezdtek és *Pap* Zoltán azt írta a tanúnak, hogy a pénzt a *Független Magyarország* részére kérte és oda is adta. A lap kiadóhivatalából azonban azt az értesítést hozták, hogy a pénz nem érkezett oda. Később *Dienes* Sándor Pált magához kérte és azt mondta neki, hogy a pénz igenis megkapták, amire azt mondta, hogy ezt ő nem hiszi.

Ez a vallomás erősen felzavarta a tárgyalásnak addig nyugalmas menetét. *Pap* Zoltán a hallgatóság sorából izgatottan követelte, hogy azonnal hallgassák meg. Támogatta ezt a kívánságot *Polónyi* Géza is, *Manó* Pál is, de végül, rövid és elég heves szóváltás után, abban állapodtak meg, hogy *Pap* Zoltán nyilatkozattéttele a délutáni ülés elejére maradjon.

Ezzel a zajos jelenettel fejeződött be a délelőtti tárgyalás és ennek az auspiciuma alatt kezdődött a délutáni ülés.

Igy történt ma is, hogy az érdeklődés sulypontja a nap második felére esett. A hallgatóság, amely reggel egy kissé meggyérült, délután ismét nagyon felszaporodott és a folyosó ismét nagyon mozgalmas képet mutatott. Ott voltak a tárgyalások törzsvendégei csaknem teljes számmal, egy csomó új tanu, köztük nem egy érdekes alak. Ezek közül már délelőtt megjelent *Hegyi* Jenő, *Dienes* Márton utitársa és *Ritter* Imre, az áruló betétkönyvecské tulajdonosa. Az első volt az érdekesebb ember, mert *Ritter* már előre tudva volt, hogy nem szándékozik tudni semmiről, hanem az immár jól ismert *keret-rendszeren* belül marad. Annál közlékenyebb volt a fiúmei szerkesztő, aki elég fesztelenül bebeszélte a maga missziójáról és uti élményeiről. Így egyebek közt elmondotta, hogy csakugyan vitt magával ötvenezere koronát *Dienes* Márton számára, azzal az utasítással, hogy majd csak a hajóra szálláskor adja át neki. Mikor azonban hírt vette, hogy *Dienes* körözik, elhatározta, hogy otthagya és visszajön. Ekkor *Dienes* revolvert szegzett reá, úgy követelte a pénzt. *Hegyi* kapacitálta *Dienes*et, hogy az ötvenezere koronát küldje vele haza nyomorgó családjára részére. *Dienes* ebbe beleegyezett, *Hegyi* tehát megtartotta a pénzt és át is adta — gróf *Szapary* -nak, hogy majd ő juttassa a szerencsétlen *Dienes*-családnak. Az érdekes tanu ezt el fogja mondani vallomásában is, amelyre azonban még ma nem került a sor.

Délután *Pap* Zoltán lépett először a bizottság elé. Az indulat hangján utasította vissza *Sándor* Pálnak azt a vádját, hogy az átvett adományt nem arra a célra fordította, amire kapta, sőt hogy egy darabig magánál tartotta. Erősítette, hogy igenis a partlap részére kérte a pénzt, oda is adta, még pedig azon a napon, sőt ugyanabban a negyedórában, amelyben átvette. Hivatkozott a lap kiadóhivatalának hiteles könyvkivonatára is, ezenfelül becsületszavával erősítette meg a vallomását. *Tóth* János is igazolta, hogy a párt meggyőződött arról, hogy *Pap* Zoltán minden pénzt, amit a Kossuth-ünnepre gyűjtött, levonás nélkül beszolgáltattott.

*Pap* Zoltán indulata hevében megtámadta gróf *Andrássy* Tivadart is, azt állítva róla, hogy utazik reá, Gróf *Andrássy* szóására jelentkezett és

visszautasította ezt az állítást. *Sándor* Pál is újra felszólalt és megerősítette állításait a becsületszó peesztjével. És csak mindezek után konstatalta az elnök, hogy kár ezt az ügyet firtatni, mert semmi összefüggésben nincs a vizsgálat céljával. Aminthogy igaz is. Mindössze egy kinosan érdekes epizód volt az egész, amelynek nem volt sem célja, sem eredménye, mert semmitsem hozott tisztába, még önmagát sem. Két állítás áll egymással szemben és két férfi becsületszava. A közönség egészen szabadon választhat, hogy melyik állításnak és melyik becsületszónak adjon elsőbbséget a másik fölött.

A hosszú és izgalmas kitérés után ismét visszazökkent a tárgyalás az eredeti kerékvágásba. *Ritter* Imre került sorra, gróf *Szapary* László gazdatisztje, aki úgy vallott, amint hűségese gazdatisztához illik. Csak annyira emlékezik, amennyi a gazdájának nem kellemetlen; semmiről sem beszél, ami az ő grófjának ártalmára lehetne. Csak azt tudja, hogy a grófja pénzt kért tőle és ő o daadtaa takarékpénztári könyveit; aztán hogy a könyvecskéket valaki visszahozta, hogy ki, azt nem tudja, még azt sem tudja, szöke volt-e az a valaki, vagy barna?

— Talán egyik sem! — mondja némi derűtlenség közben.

Mikor azt kérdezték, mennyi pénzt vett ki a takarékpénztárból, erre sem emlékezett. De aztán előkerült a csekk-könyv — a tanu zsebéből. Erre is támadt egy kis derűtlenség a hallgatóságban, de rossz néven nem vette senki a hű gazdatiszt tartózkodását. Legkevésbé vette zokon a bizottság. Még segítettek is rajta, felvilágosítván, hogy talán nem kíván nyilatkozni bizonyos dolgokról. És tanu hálásan sietett hasznát venni a felvilágosításnak.

Dramai hatású volt a következő tananak, *Hartstein* Lajosnak a kihallgatása. *Hartstein* volt tudvalevőleg az, aki *Hagara* Viktor beregmegeyi főispán nevében *Vérsi* Józsefnél és *Braun* Sándornál járt a *Budapesti Napló* megvásárlása ügyében. Vele is megesett az a baleset, amely ebben az ügyben járványszerűen környékezi a tanukat: cserbenhagyta az emlékezőtehetsége. Tagadott sok mindent, egyetmást meg módosított. Végre is azonban kénytelen volt a tagadásait is, a módosításait is — módosítani a főkérdésekre nézve mindent beismerni. Mikor *Polónyi* Géza és *Beöthy* Ákos sarokba szorították, megvallotta, hogy nemcsak kétezer előfizetőt és nagyszegű elsőbbségi részvényjegyzést ajánlott fel a *Budapesti Napló* szerkesztőinek, hanem azt is, hogy ebben az ügyben *Hagara* Viktor főispánnal érintkezett. Csak azt tagadta, hogy az ajánlatot *Hagara* Viktor nevében tette. Ekkor azonban elébe tartották azt az előbbi nyilatkozatot, hogy szegény ember, amiből következik, hogy maga erejéből nem igen volt módjában nagy összegekre menő ajánlatot tenni. Mikor pedig erre azt jegyezte meg, hogy felekezeti körökben szándékozott a lapnak propagandát csinálni, ismét rácsófoltak azzal, amit vallomásának elején mondott, hogy minden felekezeti momentumot mellőzni kívánt és hogy őket orthodoxokat áthidalatlan ellentétek választják el a neolog zsidóktól. Mellesleg beszélt a tanu a kérdésre nem tartozó dolgokról, így a lapvállalat holmi kisebb váltótartozásairól, amire maga gróf *Andrássy* Gyula jegyezte meg, hogy éppenséggel nem diffamáló az, ha valakinek váltói vannak forgalomban. *Vérsi* József, aki ott volt a hallgatóságban, a bizottság engedelmével rögtön megette a maga meggyőző erejű észrevételeit. Különösen mély hatása volt annak, mikor vádoltos fordulva, lelkiismeretére appellált, felszólította, térjen magába. *Hartstein* Lajos sápadtan hallgatott... Ma utolsónak *Löwinger* Sámuel kihallgatása volt kitérve. Ez a vallomás is nagy hullámmást idézett fel egyes szenzációs részletekben, amelyek *Eötvös* Károly tegnapi előadását mindenben megerősítik és nem egy fontos új részlettel egészítik ki. Mikor elmondta, hogy tegnap a parlamenti bizottság ajtaja elől detektív szállította haza avégből, hogy előadja a *Dienes* Márton váltóit, a megütközés moraja zugott végig a hallgatóságban.

*Deák* Jenőnek rövid, kiegészítő vallomását hallgatták még meg gróf *Andrássy* Gyula kíván-

ságára s ezzel befejeződött a mai napnak eléggé mozgalmas története.

### Délelőtt.

A parlamenti bizottság ma délelőtt 11 órakor *Miklós* Ödön elnökletele alatt iolyattá tanácskozásait.

Elnök megnyitja az ülést s felolvastja a tegnapi üléséről szóló jegyzőkönyveket, melyek *Polónyi* Géza néhány megjegyzése után hitelesítettnek. Jelenti az elnök, hogy gróf *Szapary* László távirati értesítése szerint az Országos Takarékpénztár már a délutáni ülésre elküldi a követelt kivonatokat. Jelenti az elnök, hogy *Steiner* Ödön, aki maga jelentkezett tanúnak és saját kezével írta, hogy *Kertész*-utca 26. szám alatt lakik, nem volt található, mert ez a szám — lakatlan telek. Erre a tanura tehát nem reflektált többé a bizottság. — Két levelet is bemutat az elnök, az egyikben két fővárosi papírkereskedő *Polónyi* Géza nyilatkozatával szemben azt írja, hogy a fővárosban a községi választásokra a mozgalom már igenis megindult, a másikkban rozgonyi *Kinizsy* Lehel írja, hogy a tanúnak megóitált olasz *Máray* Lajosnak nincs joga nevét ípszlonnal írni.

(Gróf *Andrássy* nyilatkozata.)

*Bátkay* László indítványozza, hogy miután a gróf *Szapary* László és gróf *Hédervary* között a Nemzeti Kaszinóban lefolyt jelenetnél gróf *Andrássy* Gyula is ott volt, gróf *Andrássy* tanúnak is hallgassák ki.

Gróf *Andrássy* Gyula kijelenti, hogy készséggel áll rendelkezésre, bár ujat ebben a dologban nem mondhat.

*Polónyi* Géza és *Nagy* Ferenc felszólalása után abban a formában állapodnak meg, hogy az elnök nyilatkozattételre kéri meg gróf *Andrássy* Gyulát.

Gróf *Andrássy* Gyula: A dolog asként történt, hogy én még közvetlenül a nagy ülés után hallottam a miniszterelnök úrtól a történeteket, amennyiben még az országgházban azt mondotta nekem, hogy maradjak ott, mert valami fontos közlenivalója van. Ezután elmondta nekem, hogy levelet kapott *Szapary*tól, amelyben bevallja, hogy ő volt a vesztegető. Én erre nagyon el voltam képedve és meg voltam rendülve. Nagyon lájdamalmasan érintett ez az értesítés, mert megvallom, hogy én azt gondoltam, hogy a mivel vádolják, nem is igaz. Mikor a miniszterelnök ur velem a tárgyról beszélt, nagyon sajnálkoztunk; ő is nagyon sajnálkozott és azt is mondta, hogy ő is roppant meg volt lepelve, ami kétségelenné tette, hogy tényleg, bármit is csinált ebben az irányban, neki erre nem volt semmi beolyása.

Másnap a kaszinóban voltam főnt. Ott volt a miniszterelnök ur is, ott volt *Rudnay* is és *Bánffy* Miklós is. Akkor mi lementünk az étkezőbe, hogy megbeszéljük, hogy most mi történjék *Szapary* László személyes ügyében. O ugyanis nem tudja, hogy maradjon-e, vagy ne maradjon Budapesten, hogy megjelenjen-e a bizottság előtt, vagy ne?

Miután én őt tényleg roppantul sajnáltam és nem láttam benne vesztegetőt, hanem tekintetem őt úgy, mint a ki megzavarodott és a ki nagyrészt jó intencióból egy hihetetlen dolgot végzett. Tudtam, hogy ezt rendkívül száná-bánja. Ezért sajnáltam őt és nagyon szivesen segítkeztem abban, hogy meg nézve a lehető legkedvezőbb megoldást találjuk reá az egyéni következmények tekintetében. Ott beszélgettünk tovább is. De hogy mit, arra természetesen már nem is tudnék emlékezni. Akkor még *Szapary* ott sem volt, csak később üzente, hogy ő kívánna beszélni a miniszterelnök úrral. Erre *Rudnay* elment hozzá és vele együtt jött el. *Szapary* akkor hozott magával egy fogalmazványt, amelyet *Rudnay* olvasott föl. Ezen azonban érdembe vágó változtatás nem történt, csak az, hogy javaslatomra egy pár frázis kimaradt, mert amikor én is megkritizáltam a dolgot, azt mondtam, hogy ezek a frázisok semmitmondók és fölöslegesek. Erre azt válaszolta meg fogja gondolni, hogy mit csináljon vele. Később pedig csakugyan láttam, hogy ezeket a frázisokat kihagyta. Igazán nem kérdeztem őt a részletekről. Akkor engem ezek nem is érdekelték, annál kevésbé érdekelték, mert az a jelenet, amely előttem lefolyt, meggyőzött engem, — és ha ez inkompatibilitás, úgy tényleg inkompatibilis voltam, — hogy a miniszterelnök ur nem részes a dologban. Mert amikor bejött *Szapary*, zokogva kért bocsánatot tőle, hogy ily kelemen helyzetbe sodorja; ő ezt csupa jóindulattal csinálta, továbbá, hogy a következményeit szivesen viseli, de sobasem fogja megbocsátani magának, hogy ilyen kárt okozott neki és az ügynek, amelyet szolgálni akart.

Láttam akkor a miniszterelnök ur meghatott arat és az volt az első benyomás, amelyet szereztem. Minden becsületes ember meggyőződhetett arról, hogy ez nem komédia, hanem valóság. Ennél fogva mentem be ebbe a bizottságba azzal az egyéni, szubjektív nézetel,

hogy a miniszterelnök híds ebben nem lehet és azért léptem itt föl talán bizonyos határozati meggyőződéssel, amelyet, amint ez most szokásban van, főremagyráznak és meggyanúsítanak. Amennyiben ezeken kívül méltóztatnak hozzám különös kérdést is intézni, szívesen válaszolok mindig.

**Kubinyi Géza:** Megengedhetetlennek tartja, hogy a bizottság egyes tagjai kérdéseket intézenek egymáshoz, úgy, hogy az tanuvalomás jellegét ölthesse. Alakilag így eljárást megengedhetlennek tart.

**Ivanka Oszkár:** Alakilag hozzájárul ehhez, de azt hiszi, az ügynek, mindnyájunknak és az országnak érdekében van, hogy semmi olyan ne maradjon hátra, amire azt mondhatná valaki, hogy erről az ügyről a tátyolt nem akartuk föllebbenteni, mert minden fátólyt föl kell emelni.

**Gróf Andrassy Gyula:** Magamtól is próbálhatom, amit elfelejtettem elmondani a szökésre vonatkozólag. Ez történt délután és a szökés azelőtt éjszaka. Erre semmiesetre befolyás nem gyakorolhatunk. Azonkívül már akkor tudtam, hogy mondta Szápáry, hogy Dienes elutasított. Ezt ő mondta. És ez tény. Nagyon sürgettem, hogyha tudja, hogy hol van Dienes, hozza vissza mindenáron, mert az a legfontosabb, hogy itt legyen. (Helyeslés.)

**Polónyi Géza:** Köszönöm. Ezt vártam.

**Elnök:** Osztozik abban a nézetben, ha történt valami, ami a bizottságot érdekli, azt meg kell állapítani, de a formákat tartjuk meg.

**Tóth János:** Kubinyi felszólalása oda tendál, hogy gróf Andrassyhoz több kérdést ne tehesünk?

**Kubinyi Géza:** Egyet sem.

**Polónyi Géza:** Ugy tudom, hogy az antecedeneciája ennek a dolognak az, hogy mi belemertünk abba, hogy meghallgatassék gróf Andrassy Gyula és hogy ő hozzá kérdéseket intézhetünk, amelyre ő kész felelni. Én éppen az inkompatibilitási kérdés tekintetében akarok a grófhöz kérdést intézni, amelyet fölvilágosítani kívánok.

**Nagy Ferenc:** Eldönteni kívánja a bizottság által, hogy kérdések intézhetők-e a bizottsági taghoz és keletkezhetik-e inkompatibilitás?

**Polónyi Géza:** Természetes, hogy nem.

**Nagy Ferenc:** Ha ezt a bizottság megállapítja, semmi kifogása ellene, hogy utólag kérdés tétessék.

**Beóthy Ákos:** Nem kételkedünk egymás szavahibetőségében.

**Elnök:** Van-e valakinek konkrét kérdése Andrassy Gyula f. képviselőtársunkhoz, igen vagy nem?

**Polónyi Géza:** Én csak rövid egy-két kérdést teszek. A gróf ur volt kegyes elmondani, legalább így értem nyilatkozatát, hogy Rudnay főkapitány és a belügyminiszter már előzetesen ott voltak, mielőtt Szápáry odajött. Nem méltóztatik tudni az indokát annak, hogy miért lett a főkapitány bevonva ebbe a tanácskozásba, beszélgetésbe, vagy találkozásba?

**Gróf Andrassy Gyula:** Azt nem tudom.

**Polónyi Géza:** Akkor csak egy kérdést teszek még. Ami engem specialiter érdekel, az, hogy amint méltóztatik tudni, abban a nyilatkozatban foglaltatik az is, hogy gróf Szápáry László a nyilatkozatában foglalt kereten kívül, hogy ezt a szót használjam, megtagadta a parlamenti bizottságnak a feleletet. Miután az a nyilatkozatban benne volt és miután gróf Andrassy Gyula ennek a bizottságnak akkor már megválasztott tagja is volt, az az én kérdésem, hogy méltóztatnak-e a parlamenti bizottság főadata szempontjából lehetségesnek tartani, ha mint vizsgálóbíró közreműködik arra, hogy megtagadottnak feleletek, hogy itt az igazság kideríthessék?

**Gróf Andrassy Gyula:** Erre a válaszon nagyon egyszerű. É őszön nem működöm közre, mert nem tanácsolom neki azt, hogy ne válaszoljon. Legfőképpen a tény úgy áll, hogy előbb tudtam meg azt, hogy választ nem fog adni, mint Polónyi t. képviselőtársam. Ez pedig még nem tudna bennem lelkiismereti furdalásokat kelteni. De eltekinthető, mondhatom, hogy még az utolsó percben is tisztelettem neki, hogy ezt ne tegye, hanem válaszoljon a kérdésekre.

**Polónyi Géza:** Ezt vártam, nagy köszönettel veszem. Csak egy kérdésem van még. A t. képviselőtársam volt szíves konstatálni azt, hogy még az ülés utoljama alatt a miniszterelnök közölte a képviselő ural, hogy Szápáry László követte el ezt a dolgot. Méltóztatik-e a miniszterelnöki állással megengedhetetlennek tartani azt, hogy a miniszterelnök ur privátim közötté és tanácskozási tárgyává tette ezt a tényt, ahelyett, hogy a parlamentben ezt kötelezőszerűleg nyomban bejelentette volna?

**Gróf Andrassy Gyula:** Erre mint tanu egyáltalában megtagadnám a választ mint tag azonban nem tagadom meg. Válaszol az, hogy ez nem ide tartozik, mert semminemű ítéletet arról mondani, hogy a miniszterelnök mint miniszterelnök helyesen jár-e el vagy nem nem vagyunk hivatala. De ha már erről eszót, mondhatom hogy az ülésnek a legutolsó percben tudtam meg. Mikor az ülés már be volt zárva,

elmenetkor a miniszteri szobában mondták meg azt nekem.

**Rátkay László:** A miniszterelnök azt a nyilatkozatot tette Szápáryról, hogy nem hitte, hogy azt megteszi. Érttem a vesztegetési kísérletet. Mi volt a t. bizottsági tag urnak a véleménye, hogy a mikor a miniszterelnök ur ezt a nyilatkozatot tette, hogy nem hiszi, hogy gróf Szápáry megteszi? É szerint tudnia kellett a miniszterelnök urnak, hogy mit akart tenni gróf Szápáry; egész lényegében tudnia kellett, csak azt nem hitte, hogy ő ezt meg fogja tenni.

**Kubinyi Géza:** Ez nem kérdés, és véleménynyilvánítás. Gyermejkjátékot ne csináljunk és véleménynyilvánításokat egymástól ne követeljük.

**Elnök:** Magam is abban a véleményben vagyok, t. bizottság. napok óta folyik itt a tárgyalás, legtöbnyire oly tanukat hallgatunk ki, akik azt vallják, hogy egyénileg mi volt a véleményük és folytonosan szubjektív meggyőződésű hivatkozások.

**Rátkay László:** Kubinyi Géza azt mondta, hogy gyermejkjátékot ne folytassunk. A bizottság kiküldetésének egyik célja az volt, konstatálni és kideríteni, hogy Magyarország miniszterelnökének a megvesztegetésben volt-e része, igen vagy nem. Most a bizottság tagjainak egyike azt a kijelentést teszi, hogy a miniszterelnök azt nem hitte, hogy gróf Szápáry ezt megteszi. Bocsánatot kérek, ebben a nyilatkozatban igen sok van, az tudniillik, hogy Magyarország miniszterelnöke tudott valami dologról és tudta, hogy gróf Szápáry mire készül, csak abban tévedett és ebben lehetett a mentésge, hogy nem vette komolyan, hogy igenis meg fogja tenni.

**Nagy Ferenc:** A bizottságnak feladata lesz az anyagnak és az összes impresszióknak mérlegelése alapján egy jelentést tenni a t. Háznak. Annak idején ugyanis rákerül a dolog, hogy magunk véleményét alkossunk az egyes nyilatkozatokról, ennél fogva nem tartja helyesnek, hogy most közbeszólólag kérdezzék itt az egyes tagok véleményét.

**Elnök:** Gróf Andrassy Gyula kívánja elintézni a maga részéről ezt az incidenset.

**Gróf Andrassy Gyula:** Szeretném, ha fölolvassák az én nyilatkozatomat, mert engem megdöbbent, amit Rátkay t. képviselő ur mond abból a szempontból, hogy én Khuen-Hédervary miniszterelnöknek bármely nyilatkozatát közlöttem. Ha nem eszodom, azt mondtam, hogy egy vettem észre a magaviseletém, hogy ő azok dacára, amiket Szápárytól hallott, nem hitte azt, hogy az komolyan valamit csinált. Ez volt az én impresszióm.

**Tóth János:** Azt kérdezi, hogy Szápáry miféle frázisokat tett bele abba az írásbeli nyilatkozatba és milyeneket hagyott ki?

**Gróf Andrassy Gyula:** Bele nem tettem semmit sem és ki sem hagyott semmit, kivéve azokat a frázisokat, melyek tisztán afféle szónoiki frázisok voltak.

**Ivanka Oszkár:** Konstatálja, hogy Rátkay László félreértette Andrassy Gyulát.

**Elnök:** Mihelyt a sztenogram kellő hiteles formában rendelkezésünkre fog állani, akkor ezt a passzust fölolvastatjuk.

(Levelek.)

Két levél kerül most felolvasásra. Az elsőben Schödl Gyula fővárosi polgár levelében azt kéri, hogy a bán által fűzött hazas- és nemzetellenes vesztegetések teljes kiderítése okáért mint megvesztegetett, vagy mint vesztegetésben több mint gyanúsakat kérdozze ki: az összes minisztereket, az összes képviselőket, az összes és derültség.) kik nem írták alá az egyesült ellenzék által szerkesztett föliratot és akik az obstrukció ellenzék; az összes hírlapok főszerkesztőit és segedszerkesztőit, valamint kiadó-tulajdonosait. akik lapjukban az obstrukció elítelték és a bán támogatatták és végre a Nemzeti Kaszinókat, mint a fő büntetésének összes tagjait, (Elnök derültség.) hogy nem lettek-e a bán hazas- és nemzetellenes támogatásért megfizetve.

**Hándl Pál:** Ezt kérem, ne olvassuk tovább!

**Polónyi Géza:** Bolondabbat is fölolvastunk már!

**Elnök:** Föl kell olvasni! A nagy közvéleményt fölhivtuk, nem viselheti tehát annak az ódiumát az e'nökség, hogy valamit elhallgat.

**Tóth János** (tovább olvassa a levelet.) Azon reményben, hogy a nagyszokos parlamenti vizsgáló bizottság elrendeli mindazok kihallgatását, akiket főnnebb először bator voltam, hogy hadd tudják meg a baba adófbéli polgárai, kik akarják Magyarországot vesztegetéssel kormányozni és kiket lehet megvesztegetni és hogy kik ma gyanúsak, magukat tisztázhatják, maradtam a nagyszokos parlamenti vizsgáló-bizottságnak legmelyebb tisztelettel.

A második levélben Liptai Kornél közli a bizottsággal, hogy Dienes Márton József-kürtü lakásának butoraira zálogköltésűt vet fel. A leveleiről azt hiszi, hogy a raktárba helyezett butorokban talán fontos nyomokra lehetne találni.

A két levéllel szemben a bizottság szükségtelemnek tart minden intézkedést.

(A tanácskozások új rendje.)

Napirend előtt Polónyi Géza indítványozza hogy holnapról kezdve a bizottság ne tartson naponta két

ülést, hanem tanácskozzék inkább egyfolytában, például délelőtt 11 órától délután négyig.

**Nagy Ferenc** hozzászólása után az

**Elnök:** határozatképpen kimondja, hogy holnapról kezdve a bizottság délután három órától esti kilencig fog tárgyalni.

(Szalvusz konduktusz.)

Ugyancsak napirend előtt Mandel Pál sürögös indítványt tesz, hogy miután a nemzetközi jog értelmében Dienes Márton még elölgatása esetén is csak abban az ügyben volna kihallgatható, amelyben kiadását kérték, eszököljön ki neki a bizottság néhány napra szalvusz konduktust. Kihallgatása csak így lehetne sikeres.

As indítvány fölött az esti ülésben fognak határozni.

(A berlini telefon.)

Következik a posta- és táviróhivatal megbízottjának, Leich Bélának kihallgatása.

**Leich Béla:** Én szolgáltaiban 31-én délután voltam. A kezelőnő tett figyelmessé, hogy a rendőrség akar Berlinnel telefonálni s ez nem sikerült, amire személyes felügyeletem alatt a kísérleteket tovább folytattuk. Meggyőződésem arról, hogy az itteni rendőrséget jól lehetett hallani, míg a berlini rendőrséget a központ sem hallotta jól. Én tehát, szabályaim szerint a kísérletezésre csak egy perc idő van engedve, a kisasszonyt figyelmeztettem, hogy csak bocsásá a vonalat tovább is a rendőrség rendelkezésére, míg a rendőrsztriviselel maga meg nem győződik arról, hogy a kísérletezés nem vezet eredményre. Ez ugy is volt. Nem tudom, hány perccel át vette igénybe a vonalat a nőkül, hogy eredményt ért sikerült, mert a rendőrség nem igen szokott így hosszú távolságokra beszélgetni és azt hiszem, ott a rendőrségnek az illető közegeknek nincsen kellően gyakorolt tükük arra, kü önösen ilyenkor, midőn némi levelezés is történt, mint konstatálva volt, hogy sikerüljön a beszélgetés. Különben voltak sikerült beszélgetések is aznapon. De hogy kikkel, azt nem tudom, azért erre néve nem is adhatok fölvilágosítást.

**Elnök:** Nem tudna-e nyilatkozni az iránt, hogy délután mely időtáiban vétett a telefon először igénybe?

**Leich Béla:** 31-én délután 6 óra 30 és néhány perckor.

**Elnök:** Az interurbán központon semmi más telefonbeszélgetés Berlinnel 6 óráig nem történt?

**Leich Béla:** De volt sikerült beszélgetés.

**Elnök:** Mely időtáiban körülbelül?

**Leich Béla:** A sikerült beszélgetés idejét nem tudom, amennyiben csak erre az egyre lelt a figyelmem fölfiha, midőn a kezelőnő jelentette, hogy nem sikerül. A rendőrség pedig bejelentette, hogy minden áron beszélni akar Berlinnel.

**Elnök:** Ki lehetne azt deríteni, hogy hányan váltottak a központon beszélgetési bároát Berlinnel?

**Leich Béla:** Azt kideríteni nem lehet, mert a nemzetközi egyezmény szerint ez titkos.

**Elnök:** Maradunk egyelőre annál, hogy mégis hányan használták?

**Leich Béla:** Azt nem tudom, hanem többen használták.

**Elnök:** Lehetséges-e az, hogy valaki, aki előfizetője a telefon-hálózatnak, a saját lakására is beszélhet Berlinnel, a nőkül, hogy ezt a központon tudnak?

**Leich Béla:** Nem, a központon keresztül kell okvetlenül.

**Elnök:** Meg lehet tehát állapítani, hogy akár magánállomásról, akár nyilvános állomásról beszél valaki?

**Leich Béla:** Igen. Meg lehetne állapítani. De nem hiszem, mert az igazgatóság az ilyesmirel csak büntető ügyi esetben ad fölvilágosítást.

**Elnök:** Kérem, nem kell arra külön figyelemmel, hogy itt is vizsgálat folyik. Az átiratot oly értelemben intéztük az igazgatósághoz, hogy minden adat, amely földehető, földeřitessék. Amennyiben szükséges lenne, megkerestetnék újra az igazgatóság, hogy azok a kérelmek, amelyek itt előterjesztettek, teljesítetnek legyenek és a körülmények földeřitessenek.

**Leich Béla:** Én nem adhatok más adatokra fölvilágosítást csak a rendőrségi beszélgetésre, amennyiben a fölvilágosítás szükséges. Erre vonatkozólag bocsátattak az adatok rendelkezésre az igazgatóság részéről és én csak ezeket bővíthetem ki. Más beszélgetésről nem adhatok fölvilágosítást.

**Elnök:** Kérdem a bizottságot, hogy intéztessék-e megkeresés arra nézve, hogy az adatok, amelyek megszereshetők, megszerestessenek?

**Polónyi Géza:** Egy irányban lesz indítványom. Ha megállapítható, hogy azon a délutánon kik vették igénybe a telefont, erre néve kérem a megkeresést. Különben lesznek kérdéseim a tanu urhoz. Méltóztatott konstatálni, hogy 6 óra 30 vagy 35 perckor a rendőrség igénybe akarta venni a telefont és az nem sikerült.

**Leich Béla:** Igen!

**Polónyi Géza:** Voltak-e sikerült beszélgetések előzőleg?

**Leich Béla:** Igen.

**Polónyi Géza:** Kérdem, hogy hat óra 35 perco után volt-e sikerült beszélgetés?

**Leich Béla:** Az adatokat nem jegyeztem föl, annyit tudok, hogy voltak, de hogy mily időtájt, azt nem tudom.

**Polónyi Géza:** Megállapítható ez?

**Leich Béla:** Ha a postaigazgatóság rendelkezésre bocsátja az adatokat, megállapítható, minden beszélgetés ideje föl van jegyezve.

**Polányi Géza:** Az illető kezelő hivatalnok vagy hivatalnoknő, aki aznap ott volt a telefonon, mert hiszen azt hiszem, hogy őn nem volt jelen.

**Leich Béla:** De igen. Személyes felügyeletem alatt történt a kapcsolás.

**P. löny Géza:** Meg tudja mondani, hogy ki volt a kezelő?

**Leich Béla:** Matuska Anna.

**Polányi Géza:** Rendelkezésünkre van? Itt van?

**Leich Béla:** N nos.

**Polányi Géza:** Csak ez a fontos, legalább rém néve. Ket kérdést akarnék tisztázni. Megállapítható-e az, hogy azon a délutánon a rendőrségben Berlinnel ki beszélt. A másik dolog pedig az, hogy 6 óra 35 perc után, szóval a rendőrség sikerrel beszélgetése után, a melynek egyik oka, a mint méltóztatik mondani, a gyakorlatiasság volt, volt-e sikerült beszélgetés. A harmadik amire már az előző ur is szíves volt hívti a figyelmet, az, hogy csak egy vonalon lehet közlekedni Berlinrel vagy ha orronk egy vonal, lehet-e kerülni uton bes émi?

**Leich Béla:** Berlinnel csak egy közvetlen összeköttetés van.

**Polányi Géza:** Közvetlen egy, de közvetett?

**Leich Béla:** Bécsen át nem lehetséges. Eddig soha sem sikerült épp-n azért, mert került ut.

**Polányi Géza:** Va jon az, hogy kik telefonáltak, megállapítható-e? Hát aki a központnál jelentkezett te e onni, az illetőnél megállapítható?

**Leich Béla:** Igen. Nyilvános állomásnál bizonyos Deak kért összeköttetést En állottam, mikor Deak a kisasszony által közöltette a központot.

**P. löny Géza:** Bánffy nevét nem hallotta?

**Leich Béla:** Nem!

**Polányi Géza:** Ha a kisasszonyt meg tetszik kérdezni és na a hivatalban meg tetszik nézni a jegyzeteket, akkor tetszik arról meggyőződést szerezni tudni, hogy a rendőrségi beszélgetés után volt-e sikerült-e beszélgetés Berlinnel?

**Leich Béla:** En azt a kérdést intézem a bizottsághoz, hogy méltóztatnék ezen kérdést a posta- és táviró-igazgatósághoz intézni.

**Elnök:** Hivatalos állásánál fogva nincs abban a helyzetben hogy lelelet adjon?

**Leich Béla:** Nem vagyok.

**Elnök:** Kérem a t. bizottságot, hajlandó-e hivatalos kérdést intézni a postai igazgatósághoz? (Helyeslés.) Ezt mint határozatot kimondom.

Kérem **Séley Sándor** miniszteri tanácsos urat. Bejelentem, hogy **Sándor Pál** képviselő ur személyes kérdésben óhajtat a bizottság előtt nyilatkozni.

(Séley Sándor.)

**Séley Sándor** (belép).

**Elnök:** Szóban forog az, vajjon Dienes Márton nevére, aki eltávoztott július 29-ike illetve 30-ika éjjelén Budapestről, váltatót-e utlevél, igen vagy nem?

**Séley Sándor:** Nem! Sőt visszamenőleg két évre sem váltatót.

**Elnök:** Ezt akartam éppen kérdezni. Tehát visszamenőleg két évre sem váltatót. Nem tud az iránt méltóságod világosítást adni, hogy 29-ikén este telé, bár azon időben nincs nítva a hivatal utlevelek kiadására csak délután 2 óráig, valaki más nevére nem kérték sürgősen utlevelet.

**Séley Sándor:** Nem, ki van zárva. Különbön tessék megnézni a hiteles okiratokat, nem usára készültek, ez rendszeren vezettek, ott van a 2 július 29-ikére, 30-kára vonatkozó kimutatás és egyáltalában egy pár napra, talán 15 napra vonatkozólag elhoztam.

**Elnök:** Azt méltóságod legjobban tudja mint az országos államrendőrség főnöke, hogy Németországba bárki utazhatik utlevél nélkül is, ott senki sem kéri az utlevelet, sőt Franciaországba és Svájcba is átmehetnek mert ott nem bántják az utasokat, mint kelet felé.

**Séley Sándor:** Szerol sincsen utlevél-kényszer, Romániát, Szerbiát és Oroszországot kivéve.

**Elnök:** Méltóságod lehetne tartja, hogy Dienes elutazása talán éppen azért történt Nemeország felé mert utlevél nem birt? Van-e erről tudomása?

**Séley Sándor:** Nincs semmi tudomásom.

**Elnök:** Hát az utlevél-ügyre vonatkozólag be van fejezve méltóságodnak nyilatkozata olyképpen, hogy tényleg itt ezen aktákból nem tűnhet ki, hogy Dienes az utóbbi két év alatt utlevelet kapott volna.

**Séley Sándor:** Nemesak emez aktákból, de határozottan állítom, hogy nem kapott.

**Elnök:** Olyan időtűnő nevet sem talált méltóságod, hogy Dienes ösmerősei körében, ahol tudtak a dologról szeretettel be talán utlevél, ahol ő, mint kiséző volt beirva?

**Séley Sándor:** Ez nem lehetséges. mert csak családtagok és ezek között is csak nők és gyermekek szerepelhetnek, mint kisézők.

**Elnök:** Senki a társadalom ismeretebb szereplői közül nem járt közbe az ügyosztályban, hogy ilyen természetű utlevél talán más névre kiállíttassék?

**Séley Sándor:** Nem.

**Elnök:** Aznap tehát nem volt semmi magánajánlásra kiállított utlevél?

**Séley Sándor:** Nem volt.

**Manuel Pál:** Ez volt a lapokban, hogy egy magasrangú belügyminiszteri hivatalnok, talán éppen abból az osztályból, ahol az utleveleket kiadják, ott volt Dienes Mártonnál aznap délután, a mely nap es-

téjén azután ő elutazott, utlevéllel. Méltóztatik erről valamit tudni, hogy valaki fölmehetett oda a belügyminisztériumhoz, valami magasrangú hivatalnok, vagy kisebbrangú?

**Séley Sándor:** Nem mehetett, ki van zárva, sem magasrangú, sem díjnok, sem senki.

**Polányi Géza:** Mikor méltóztatott tudomást szerezni arról, hogy Dienes Márton Budapestről eltávoztott, mert föltelezem, hogy mint az államrendőrség feje, ez iránt az ügy iránt érdeklődött is. Mikor méltóztatott arról tudomást szerezni, hogy eltávozik?

**Séley Sándor:** 29-én éjjel, éjjel után.

**Polányi Géza:** Kitél?

**Séley Sándor:** Gróf Szapárytól.

**Polányi Géza:** Méltóztatott vele érintkezni?

**Séley Sándor:** Mint méltóztatik tudni, én érintkeztem gróf Szapáryval, de nem ebben az ügyben.

**Polányi Géza:** Hanem?

**Séley Sándor:** Azon beismerő nyilatkozatiránt, amelyet a miniszterelnök ur is említett.

**Elnök:** Hogy jutott tudomására, mikor, minő időpontban, gróf Szapáry László urnak az a nyilatkozata, hogy tényleg ő tőle indult ki a megvesztegetés?

**Séley Sándor:** Akkor a parlamenti ülés alkalmával, tehát szerdán délután négy-negyedöt órákor megjelent nálam gróf Szapáry László a lakáson és azzal jött be, hogy ő nagyon súlyos körülmények közt van és ezennel beismeri, hogy ezt a 10.000 koronát ő adta, ezt ezennel beismeri és nagyon sajnálja; a dologt nagyon fájlalja, hogy akaratlanul a miniszterelnöknek e által valószínűleg kellemelenséget okozott és kért engem, hogy mondjam meg a miniszterelnök urnak ezt az ő beismerő valomását és hogy ő kész mindenléleképp igyekezni jóvá tenni hibáját; végül pedig bocsánatot kért a miniszterelnök urtól.

**Elnök:** Szapáry hol kereste fel méltóságodot?

**Séley Sándor:** Az Amerikai-ut 25. számú villában, ahol lakom. Rögtön kocsira ültem és eljöttem a Házb. Ez lehetett talán öt óra tájban. Akkor közölttem ezt a miniszterelnök urral. A miniszterelnök ur nagyon meg volt lepelve. En mondtam, hogy milyen lelkiállapotban van ez a szegény ember, még azt mondtam, hogy félek, hogy magában valami kárt is fog tenni. A miniszterelnök azt mondta, hogy tudomásul veszi ezt a dolgot, menjek vissza és mondjam meg, hogy ő fog intézkedni; tudomásul veszi ezt a sajnálatos esetet és hogy a gróf magában valami kárt el ne kövessen. Akkor visszamentem, ezt közöltem vele és hazatértem lakásomra.

**Elnök:** Méltóságodnak mikor adott át gróf Szapáry levelet vagy egyebet, hogy azt szintén a miniszterelnök urral közölje?

**Séley Sándor:** Este 10-11 óra tájban megint üzent hozzám, hogy keressenek őt fel, roppant izgottot lelkiállapotban van. Ugy is találtam. Azt hiszem lehetett 11 óra, mire odamentem és akkor azt mondta nekem, hogy ő még s amellett, hogy s őbeliileg bejelentette a miniszterelnök urnak ezt a beismerő valomását, jobbnak tartja, ha még írásba is foglalja. Akkor nekem fölolvastott egy levelet, amelyet a miniszterelnök urhoz intézett, amelyben ő a tényeket ismét elmondja és beismerő vallomást tesz. Ezt átad a nekem azzal, hogy adjam át a miniszterelnök urnak. Akkor elmentem ismét a képviselőházba, lehetett talán éjfé, ugy emlékszem, amiódn átadtam a miniszterelnök urnak ezt a levelet.

**Elnök:** Az nap többé nem érintkezett gróf Szapáry Lászlóval?

**Séley Sándor:** De igen, érintkeztem, mert innen visszamentem hozzá és azt mondtam volt neki, hogy átadtam a miniszterelnök urnak a levelet, ő azt elvitte. Tehát ezen küldetésből kifolyólag visszamentem hozzá és megmondtam, hogy azt elvitettem. ő azt mondta, hogy ezzel sem fog megelégedni, mert még egy nyilatkozatot is ír a parlamenti bizottsághoz, ahol annak is beismerő egész eljárását és egyuttal lemondó okmányát is megírta, amelyet nekem át is adott.

**Elnök:** Lonne talán szives méltóságod belekinteni ebbe a levélbe annak megállapítása végett, hogy ez volt-e az a levél, amelyet gróf Szapáry azzal a céllal adott át méltóságodnak, hogy a miniszterelnök urnak átadja. A levél tartalmáról talán megismeri.

**Polányi Géza:** Olvassuk föl ezt a levelet, nom lett még fölolvastva! (Helyeslés.)

**Tóth János** (olvassa): Aláírás: „Szapáry László. Kegyelmes uram! Melléke t levelet szándékozom írni a parlament bi zottságnak... Minthogy nem nézhetem, hogy téged ártatlant az én hibámból ostromoljanak, ha hiba terhel valakit, ugy ez egyedű én vagyok, ennél fogva arra kérek, kegyeskedjél ő felségségénél kormányzót állásomtól fölmentesemet kérni. A parlamenti bizottsághoz intézet levél a következő lenne: T. bizottság! Megvalom, én követtem el ezen megvesztegetés kísérletét, egyrészt mert láttam, hogy

menyire snylódik gazdaságilag ezen ország egy maroknyi ellenzék makoassága miatt, másrészt mert Klauen-Héderváry Károly grófbán látom azt a miniszterelnököt, aki az ország közigazgatását javítani, sőt tőkélyre fogja vinni. Ezen minden tekintelen kiváló államférfiu működését akasztja meg az ádaltan obstrukció. Végre, mert személyes barátság fűzött a miniszterelnök személyéhez, aki bán korában végtelen szivességeket tett nekem mint fumei kormányzóknak. Ezenmel becsültszavamat adom, hogy a miniszterelnök urnak e lépéséről még fogalmam sem volt. Mentsegem csak a hazaszeretetet és a barátságot. És ha kész voltam hazám diszére a fényes hajóraj-fogadtatásra sokat áldozni vagyonomból, ugy kész voltam újra, habár tisztelenül, a haza békéjéért vagyonommal, e ömözditani.

Mély tisztelettel hálás híved, aki vérző szívvel kér bocsánatot meggondatlanságáért,

**Polányi Géza:** Nincs dátum?

**Tóth János:** Nincs.

**Az elnök:** gróf Szapáry László nem beszélt méltóságodnal Dienes Márton megszökötése céljából?

**Séley Sándor:** Nem.

**Az elnök:** Nem hozta elő beszélgetés közben azt, hogy jó volna Dienes Mártont innen elküldetni?

**Séley Sándor:** Semmiéle ilyen dolgot nem mondot.

**Polányi Géza:** Mi volt az indoka annak, hogy éppen mel őszághoz és nem is a hivatalába, hanem a privátlakásába ment a gróf? Mi volt annak az indoka, hogy nem ment a belügyminiszterhez, hanem méltóságához?

**Séley Sándor:** Azt már csak a gróf tudná megmondani.

**Bátky László:** Mit jelentett be gróf Szapáry László önknek?

**Séley Sándor:** Azt, hogy ő adta a pénzt Pap Zoltán megvesztegetésére.

**Bátky László:** Tett erről jelentést méltóságod a miniszterelnök urnak?

**Séley Sándor:** Rögtön mentem a Házb.

**Bátky László:** E szerint délután ötkor méltóztatott már jelenteni mindereket a miniszterelnök urnak. Konstatalni kívánom ezt a t. bizottság előtt. Aznap egész délután folyt az ülés. Elhangzott a vesztegetés vádja, nem tudtuk, ki a vesztegő, és a miniszterelnök ur egész délután és az egész éjjeli ülés alatt nem tartotta kötelességének, hogy ugy is mint miniszterelnök, ugy is mint belügyminiszter az országgyűlés tudomására hozza, hogy már tudja, ki az, aki a vesztegetés tényét elkövette.

**Gróf Andrásy Gyula:** Konkrét alakban mondták, hogy egy detektiv kisérte Dienes, mikor elutazott. Kérdem, pozitíve van-e arról tudomása, hogy kisérte-e?

**Séley Sándor:** En nem tudom, hogy kisérte volna.

**Gróf Andrásy Gyula:** Van-e hivatalos tudomása arról, hogy ez nem történt?

**Séley Sándor:** Nincsen.

(A házkutatás.)

Most Szerdahelyi Sándor, a Pesti Napló szerkesztője a házkutatásról ezt valja: Szombaton éjé után két óra tájban bejött a szerkesztőségbe Tábori Kornél. lapunk rendőri tudósítójá és nekem elmondta azon értesülést, amely lapomban megjelent. Azt mondta, hogy egy államrendőrségi detektivtől kapta a hirt akivel régi összeköttetésben van, aki már több értesülést is adott neki, melyek mindig igazak voltak. A nevé nem mondta meg. Ez a munkatárs azt mondta, hogy a detektiv oly nyilatkozatot tett, mintha Séley Sándor lett volna az illető tisztviselő. Ha ez meg nem történt, sajnálatomát fejezem ki, hogy ez a hír megjelent. Arra nevez, hogy házkutatás történt-e tényleg Dienes lakásán vagy nem, azt hiszi, hogy a bizottság kötelessége azt megállapítani, a maga részéről ezért tartott nyomozást.

A bizottság elhatározza, hogy Tábori Kornélt kihalgatja.

**Elnök** (Séleyhez): Sziveskedjék megmondani, hogy Dienesnek tartózkodási helyéről, Dienesnek szökötési módjáról, a Dienes felkutatására vonatkozó intézkedésekről mit tud, mit hallott, és mitán szives volt kijelenteni, hogy gróf Szapáryval többé nem érintkezett, mások részéről nem történt-e olyan irányítás, hogy Dienes eltűnése ily könnyen lehetővé tétetett?

**Séley Sándor:** Nincsen róla tudomásom, említettem, hogy már csütörtök reggel óta ebben az ügyben nem tárgyaltam.

(Pap Zoltán ügye.)

**Sándor Pál:** A Pap Zoltán-féle ügyben nyilatkozik. Kijelenti, hogy ő az 500 forintot a Kossuth-ünnepre adta, hogy ezt Pap Zoltán a Kossuth-mauzóleum alkalmából tartott ünnepély révén szolgáltsa át ennek a bizottságnak. Az ügy ez. Mult év tavaszán megjelent nála Barta Ödön s kérte, hogy a Függellen Magyarországot támogassa anyagilag, ugynevezett pönizást írjon alá. Ő ezt pártállására való tekintettel megtagadta. Augusztus 6-án Pap Zoltán hozzájött s hivatkozva Barta Ödönre való beszélgetésére, azt mondta, hogy pártja megbízásából jött

hozzá a Kossuth-mauzóleum ünnepélyére kétezer koronával adták meg. Erre ő ezer koronát ajánlott föl, amit Pap Zoltán nyugta nélkül föl is vett. Néhány napra rá Szatmári Mór volt nála, aki kijelentette, hogy a párt Pap Zoltánnak ilyen megbízást nem adott. Egy darabig nem hallott a dologról semmit, de szeptember 10-én levelet kapott Szatmári Móról, amelyben azt írta, hogy ők a dologt csak a Kossuth-ünnep lezajlása után akarták szóvá tenni, de indiszkreáció körtekztében a dolog a párt körében kitűdött s a két három tagja kérdőre is vonta Pap Zoltánt, aki kijelentette, hogy a pártnak Kossuth-ünnepi költségeire pénz nem kért senkitől és nem is kapott. Szeptember 28-án Pap Zoltántól kapott egy levelet, amelyben azt írta, hogy a Független Magyarország ügyében volt nála s csak azért, mert a Független Magyarországnál mondták neki, hogy Sándor Pál ígéretet tett Barta Ödönnek. Erre levelet írt Pappnak, amelyben megírta neki, hogy a Kossuth-ünnepély költségeire adta neki az ezer koronát, azonban a Független Magyarországról kettőjük között nem volt szó. Pap Zoltán erre utjabbi levélben felelt, amelyben ismételtlen hangsúlyozta, hogy nem Barta Ödönre hivatkozott előbbi levelében, hanem a Független Magyarországtól vette az értesítést, tehát Barta Ödön az egész dologról nem tudott semmit. Érdekes fordulat az ügynek, hogy röviddel aztán, hogy Pap Zoltánnak átadta a pénzt, egy Mezei nevű hírlapíró telefonice, Dienes tiktára pedig személyesen kérték, hogy jegezzen prioritásokat a Független Magyarországnál. Ekkor mondta a tiktár, hogy a pénzből, amit Pap Zoltánnak adott, a lap egy krajcárt sem kapott. Dienes, a lap szerkesztője még azzap magához hívatta őt és akkor el is mesélte az egész ügyet, de Dienes kijelentette, hogy a kiadóhivatalt a pénzt megkapta. Sándor Pál azt felelte, hogy ő azt nem hiszi el. Hetekkel később megkapta az ötszáz forintot s egy levelet, melyben Dienes a feimerült incidens felett sajnálatának adott kifejezést és tévedésnek jelezte, hogy a pénz a laphoz került s nem a Kossuth-ünnepély céljaira fordították.

Sándor Pál bemutatta Dienesnek egy június 2-ikéről kelt levelét is, melyben nagy nyomorára hivatkozva segítséget kér tőle.

**Pap Zoltán:** Kérem, nekem okvetlenül reflektálnom kell a mondottakra.

**Elnök:** Ez fizikai lehetőség, délután 5 órakor folytatjuk a tárgyalást és akkor meghallgathatjuk a képviselő ur nyilatkozatát.

**Polónyi Géza:** De méltányos volna, hogy most hallgassuk meg. (Mozgás és zaj.)

**Pap Zoltán:** Azt hiszem, természetes, hogy egy ilyen vád alatt egy percig sem állhatok. (Helyeslések.)

**Elnök:** Ha a bizottság most óhatja meghallgatni a képviselő urat, úgy méltóztatnék nyilatkozni.

**Ivánka Oszkár:** Nem lehet most nyilatkozni, délután elsőnek nyilatkozik.

**Polónyi Géza:** Én a méltányosság legszélsőbb határáig értem, hogy kötelességünk meghallgatni a képviselő urat, ezt tegnap is megtettük, de utójjára mi is emberünk vagyunk és az ügy érdekében is lesz talán ha képviselőtársunk délután nyilatkozik.

**Mandel Pál:** Éppen azért, mert emberek vagyunk, ki kell hallgatni Pap Zoltán képviselő urat.

**Pap Zoltán:** Nem akarok zavart okozni és délután kívánok nyilatkozni, mert én a bizottságnak kényelmét előbbre tartom, mint a magam ügyét, ezért bényegszom abba, hogy délután 5 órakor nyilatkozzam.

**Elnök:** A képviselőtársamnak van joga szólni, ha kérdik; ez a fölszólalás tudomásul sem veszem. Az elnöki szék háta mögöl nem fog beszélni senki, míg ezt a székét elfoglalom. Itt anarkizálni nem lehet túrni a vizsgáló-bizottság termében. Ha a képviselő ur idején és a bizottság hajlandó megadni a szót, hogy nyilatkozhassék, akkor megteheti. Én az ilyen kifakadásokat egyéniileg eltűrom, de az elnöki szék részéről visszautasítom.

A bizottság úgy határoz, hogy délután 5 órakor folytatja a tanácskozást, akkor következnek tárgyalásra a személyes ügyek. Az ülést bezárom.

Az ülés végződik délután 2 óra 30 perckor.

### Délután.

**Elnök:** Indítványozza, hogy a délelőtt óta beérkezett levelek és iratok a napirend lefolytatása után olvastassanak föl. Ezután elrendeli Pap Zoltán utjabbi meghallgatását.

(Pap Zoltán.)

**Pap Zoltán:** Első szavam a közvéleményhez szól. Rá akarok mutatni arra, hogy ebben a nagy nemzeti árnyban engem választottak ki és azért akarok lefolytatni rá, mert nem hagytam magamat megvesztegetni, hanem a veszteség tényét a Ház elé vittem. Az ügynek csak úgy vélek szolgáltatást tehetni, ha

objektíve mondom el, hogy mi történt köztem és Sándor Pál ur között.

Ó annak a hiedelemnek adott kifejezést, hogy az alatt az egy esztendő alatt, amely alatt, amint monda ezen kinnos ügynek nyomását kellett viselni, és a kettőnk ügye és ha van valakinek köze hozzá, akkor csupán pártjaink lehetnek azok. Én ügyemet pártom bírálata elé vittem és felvettem ott a pártban maradásnak kérdését. Pártom abszolút azzal, hogy es az ügy elintézését nyert. Elintézését nyert ez az ügy egy becsületügyi eljárás folyamán is. Sándor Pál abban az időben kérdőre vonták, hogy hogyan mer ő függetlenségi lapot támogatni. Ő ez elől a vád elől menekülni igyekezett. Engem kérdőre vontak, hogy miért gyűjtöttem a Kossuth-ünnepélyre s kijelentem most is férfias becsületesszavamra, hogy én a Kossuth-ünnepélyre nem gyűjtöttem. Ezt mondtam akkor és ezt mondom ma is. Sándor Pál urnak a kálma lebelet volna engem akkor leleplezni. Nem tette, a becsületbíróság előtt megjelent ugyan, de igen bőles tanácsra mélyen hallgatott az ügy minden részletéről. Sándor Pál volt az, aki az indiszkreációit elküvette és ieltedte önmagáról, hogy ellenzéki lapot támogat. Széll Kálmán kormányzása alatt, mint akinek szavát adta, kényelmetlen lett volna neki ez a nyilatkozat, mert ha azelőtt a becsületbíróság előtt bármiképpen nyilatkozik, ott voltak az én bizonyítékaim, Dienes Márton ott volt az előszóban, ott voltak az összes tanuk és így nagyon könnyen be tudta volna igazolni, az én álláspontom tisztaságát. Most azonban megfordult a dolog, mert a párt-érdekek most már nem íszélelyezik és itt van egy miniszterelnök, akiről maga monda, hogy ellensége, tehát egész kényelmesen szállíthatja azt a buzát, amelyet határidőre nála a mágnások megrendeltek. Sándor Páltól azt kérdeztem utólag, mondja meg azt, hogy melyik napra van bevezetve könyveibe az az 500 forint? Sándor Pál erre is megtagadta a választ.

**Sándor Pál:** Megtagadtam?

**Pap Zoltán:** A becsületbírósági eljárás előtt megtagadta. Tehát nem az volt intenciója, hogy Pap Zoltánt megmentse, hanem csak a maga bőrére volt gondja, hogy ne ejtse el önmagát. (Mozgás.) Mikor azt az 500 forintot adta, én elég óvatoss voltam, elmentem Baracs Marcell ügyvédhez és amikor láttam, hogy a dolgok bonyolódznak, nem tudván, hogy mikor lehet erre szükségem, a Független Magyarországi könyveiből kivonatot készítettem, amely Gaszner királyi közjegyzőnél be van vezetve augusztus hó hatodikáról és nem más napról. Sándor Pál ur ezt is megtudta, de elmulasztotta megjegyezni. A kereskedelmi könyvekbe be van vezetve, hogy ugyanaznap — be fogom bizonyítani — ugyanazon órában, sőt ugyanazon negyedórában adtam oda nem másnak, mint Dienes Mártonnak az 500 forintot, mint aki kötelességét elvégezte. Ezt a közjegyzői kiadványt adtam én át Baracsnak avval, hogy menjen Sándor Pálhoz, és akármilyen módon ejtse szeret, tekintsem be könyveibe, hasonlítsa azokat össze evvel a hiteles kiadvánnyal, hogy a nap kvadrál-e. A becsületbírósági eljárás folyamán ezt a közjegyzői okiratot Baracs Marcel fölmutatta és becsületsszavával állította, hogy Sándor Pál kereskedelmi könyveiben augusztus 6-áról van dátolva az a dátum, amely napon ő nekem a pénzt adta. Sándor Pál elismeri azt, hogy Barta Ödön nevével léptem be hozzá. Dienes Márton felkért arra, hogy kérjem el Sándor Páltól az 500 forintot, amelyet Barta Ödönnek megígért, csak a képviselőházban nem volt pénztárcájában 500 forint. Én erre Dienesnek azt a választ adtam: miért nem küldöd hozzá Barta Ödönt? Mert nincsen Budapesten, — felelte — nekünk pedig életkérdés az, hogy ez ma, meglegyen, amennyiben a függetlenségi párt nyomtatványait kell nyomtatnom, valami nyomtatványok voltak, magam sem tudom már miket. És itt hever 970 forint ára papiros, azt ki kell váltani, a kellő időben. Sándor Pál azt is elhallgatta, hogy 970 forint ára papírra kértem ezt a pénzt, mikor okadatoltam a Független Magyarország helyzetét. Tehát Barta Ödön nevében mentem el, a Független Magyarország nevében mentem el, megbízásból, nekem eszembe sem jutott volna más címen menni, mert hiszen, amint be fogom igazolni, úgy küldték; nekem eszembe sem jutott, hanem én lojalissabban akarok lenni, mint Sándor Pál ur, mert a tiszta igazat akarom megmondani, emelt homlokokkal az egész közvélemény előtt. Sándor Pál azt monda: én megmondtam Barta Ödönnek is, hogy ellenzéki lapot nem támogathatok. Erre az mondám: akkor pardon, elvéseztettem az adrest, mert úgy állította nekem a szerkesztőség és a kiadóhivatal, hogy te ígértél Barta Ödönnek 500 forintot. Igen, mondtam neki, hogyha valami alkalom lesz, ahol én nem par excellence, kifejezetten egy lapot támogatnék, hanem, hogy valami módon eldughassam, tudod, nekem is van pártom, amely kérdőre vonna. Hát a legjobb cím a Kossuth-ünnepély mert hisz így is a Független Magyarország tesz legtöbbször a Kossuth-ünnepélyért, szóval éppen erre a célra is kell. Ő kibuzta

a pénzt a fiókból, átadta. Többet erről a dologról nem volt szó. Igenis esett szó egyébről, nevezetesen az ő szabadelvűségét Sándor Pál akkor is élesen ki-mutatta, mikor engem biztaltott, hogy az ő politikai meggyőződés ellen utazzam le Debreczenbe és ott vegyünk ré Bakonyi Samuval és Benedek Jánossal egyült másokat, valami Szabó nevű kereskedelmi kamarai elnököt, hogy neki segítségére legyen majd Sopronban, vagy Pozsonyban a kereskedelmi kongresszuson, hogy neki ne kelljen a szabadelvűpárt ellen felszólalni, hanem ő csak mint elnök enunciólja a dolgokat. Egyebet per tangente említettem. Arról, ahogy ő monda, hogy pártom nevében, vagy a Kossuth-ünnepélyre, vagy pártom javára: ez teljesen alaptalan valótlanság eleőlől végig, amellyel csak ki akarja színelni a dologot. Annyi való, hogy beszélünk egy ilyen független lap eléldelgélhetőségéről és talán ennyit mondtam, visszaemlékezem, hogy: Természetes, nem tarthatjuk fenn a lapot, mert a függetlenségi pártához idealisták tartoznak, akiknek kevesebb a pénzük, mint a szabadelvűpártiaknak.

Ez volt az egész, amit én a pártokról mondtam; sem több, sem kevesebb. De, hogy e zivatros politikai helyzetben hozza ő ezt elő, ennek az az oka, hogy akkor neki kényelmetlen lett volna a dolog, most pedig már kényelmesen előléphet mások unszolására.

Képviselőtársaim uton-utfélen szólítottak, hogy tegyek valamit, mert gróf Andrássy Tivadar ur hetek óta mindig a Sándor Pál ur nyakán ül. Tudjuk, hogy gróf Andrássy Tivadar az összejelérhetlenségű bizottságnak elnöke. Magam is tapasztaltam ezt, amikor a Sándor Pál ügyben a képviselőház nyílt ülésén engem egyesenes aposztrolált gróf Andrássy Tivadar. Én ezt akkor nem hallottam, csak a naplóból értesültem róla. Akkor mindjárt kérdést tettem és akkor is Sándor Pálhoz futott gróf Andrássy Tivadar. Ma is tett egy megjegyzést gróf Andrássy Tivadar, azt t. i., hogy le van leplezve Pap Zoltán, monda akkor, amikor kiment a teremből, Hát az egyszerűen utazás. Sándor Pál tett egy olyan nyilatkozatot, hogy neki nem hagyunk békét, és minthogy neki valamikor mégis elő kell rukkolni ezzel a kérdéssel, hát idején vele most. Én Sándor Pált nem vádolom és pedig a következő okokból. Azért nem vádolom Sándor Pált, mert mikor én neki azt a levelet írtam, nyugodt lélekkel írhattam azt, hogy a Független Magyarország dolgában voltam nála, amennyiben belső akaratom és szándékom az volt. Én csak azért írtam neki.

Barta Ödön engem megkért. A Kossuth-ünnep estélyén választóimmal vacsoráztam a Metropól-szállóban, amikor Tóth János, Kubik Béla és Barta Ödön képviselőtársaim kihívtak és ezt kérdezték tőlem: „Gyűjtötél te a Kossuth-ünnepélyre a párt nevében?” Én egészen meg voltam lepetve és azt mondtam, hogy eszem-ágában sem volt, csak azt tettem, hogy fölkerestem Sándor Pált és emondtam aztán ezt az esetet. Ekkor Barta Ödön ezt monda: „Hát akkor menj el Sándor Pálhoz és mond meg neki, hogy a nevenre való hivatkozás nem íőhatalmazással történt, és odaordult Tóth János és Kubik Béla képviselőtársaimhoz és azt monda: „mert én Sándor Pállal egy szót sem beszéltem. Nem igaz, hogy én kértem volna tőle valamit. Ezt kötelessége megtenni Pap Zoltánnak.” Azt mondtam Barta Ödönnek: „Ismerem a kötelességet annyival is inkább, mert nem te küldöttél, hanem a Független Magyarország kért meg erre a szívessegről.” Aztán én ranggal elutaztam Budapestre és Szerencséről írtam Sándor Pálhoz ezt a levelet anélkül, hogy mentsem előtte Barta Ödön képviselőtársamat. Azt monda, hogy én helybenhagytam a választ stb. Tény az, hogy elutaztam s mikor visszajöttem, akkor hallottam e szállongó híreket. Kérdés azonban, hogy ha én nem mondtam, hogy Sándor Pál adott a Független Magyarországnak pénzt — megjegyeztük, hogy ezt eltitkoljuk — se Sándor Pál nem hozta nyilvánosságra, sem a Független Magyarországnak nem állt érdekében nyilvánosságra hozni, hogyan került ez az ügy nyilvánosságra? Ennek egyszerű az oka. Nem volt fórum, ahol ezt előadhattam volna, egyedül a becsületbíróság lehetett volna az, de ott az eljárás nem folytatott le Sándor Pál ur miatt. A tényállás a következő: ez is egyszerűen Dienes Mártonnak a gazembersége, amit igazolni fogok. Mikor az 500 forintot, amit igazolni fogok, hogy a saját kezébe adtam át Dienes Mártonnak, ő megkapta, akkor volt alkalmazva a Független Magyarországnál egy Szilágyi Gyula nevű ügynök, akit Dienes elküldött Sándor Pálhoz, ahol pénzt kért a lap céljaira. Sándor Pál azt monda Szilágyinak: Hiszen adtam. Így került ki, hogy egy függetlenségi lap céljaira adott. Most már nem az állott Sándor Pál ur előtt, hogy eltitkolja, hogy nem adott, hanem kereste Pap Zoltánban a sikkasztót. Pár nap mulva volt egy teatralis jelenet, Dienes Márton szerkesztőt telefonhoz hívatta Sándor Pál ur, de Dienes Márton letagadták, azt mondták, hogy nincs ott. Ement ezután Sándor Pál a Független Magyarorszá-

hoz és megkérdezte Dienes-től: hogyan kérhetnek pénzt, mikor ő már adott. Dienes Márton, hogy megint kapjon pénzt, ezt letagadta s azt mondta, hogy nem kapott. Később, mikor visszajött, csak akkor iparkodott meggyőzni Dienes Sándor Pált, hogy igenis kapott. Ekkor következett az a jelenet, amit Dienes Márton eladott, hogy meg akarta menteni egy barátját. En az egész ügyet a 48-as párt elé vittem, ahol azt mondták nekem, mikor a pártban való megmaradásomat kimondták, hogy ezzel még nincs elintézve a dolog, mert Sándor Pál ural is van elintézendő dolgom. Két ellentétes állítás áll szemben. Hogy meneküljek ettől az ódiózus dologtól, elmentem Dienes Mártonhoz, saját zseemből kifizettem a Sándor Pál által adott, de a *Független Magyarország* által elköltött 500 forintot. Ez hazatekintésem után a második napon történt; én átadtam a pénzt a magamból. A lap sohasem tudta volna ezt előteremteni. Abban állapotunk meg, hogy el fog menni két tagtársam Sándor Pál urhoz s vele ezt a dolgot tisztáznai fogja. Már akkor Széll Kálmán előtt Sándor Pál nyilatkozott becsület-szavára, hogy nem adott a *Független Magyarország* céljára, e mellett meg kellett hogy maradjon, de a szívesen koncedálta volna s ezt nekem ő megmondta. (Mozgás.)

**Polónyi Géza:** Ez nem tartozik ide.

**Pap Zoltán:** Ez lényeges, mert nincs más mondanivalóm.

**Polónyi Géza:** Azt skartam csak mondani, hogy nem szükséges oly részletesen előadni a dolgot.

**Pap Zoltán:** Rövidebben nem tudom előadni a dolgot. Ezek oly finom dolgok, hogy ezeken fordul meg a kérdés, mert pénzbeli disznóság itt nincs, hiszen én a pénzt átadtam ugyanaznap, augusztus 6-ikán. Az ügyet nem a magam céljaira csináltam, hanem egy közügy céljaira expressis verbis. Barta Ödönre való hivatkozással, azt mondván, add ide azt a pénzt, amelyről Barta szólott. Hogy engem Dienes felülített, arról nem tehetek. Akkor megállapodtunk abban, hogy elmelegyek hozzá és elmenve Sándor Pálhoz, figyelmeztettem őt arra, hogy ilyen hírek keringenek. Ő erre azt mondta: Mindig siettettem megmenteni embereket. Ebből a szavából láttam, hogy ellenem valami történt, de hogy honnan, ki részéről, azt nem tudtam. Azt mondtam neki: Pál ur, nekem nincs szükségem méntségre, nekem csak az kell, hogy amit mi ketten beszéltünk, azt mond el azon két urnak, mert ebből látni fogják a te tendenciáidat is, meg az enyémet is. Erre ő azt felelte, meg fogom mondani. Rekapituláltuk akkor nála ezt az alapot és szó volt a 970 forintos nyomtatványról, szó volt Barta Ödönről és megállapodtunk abban, hogy ő nem mondja ki, hogy a *Független Magyarországnak* adott, hanem a Kossuth ünnepély alkalmából adott erre a célra. Abban állapotunk meg, hogy ő ezt fogja majd kijelenteni és akkor én is őt jól járunk és akkor az ügy el lesz temetve. Olay Lajos és Rátay László nem jelenek meg Sándor Pálnál, azért, mert Olay előzőleg beszélt vele és azt mondta, hogy ezekben a kérdésekben tisztán látni nem lehet, most pedig Sándor Pál nem akarja ezen nyilatkozatot megadni. Miért nem? Azért, — és ezt nekem Sándor Pál a folyosón is mondta — mert a pártnak egy vezérírfa elment hozzá és mondta neki: *Ha te Pap Zoltánra vonatkozólag egy mentő esetet hozol fel, akkor mi fogunk meg; akkor el fogunk árulni a párt-nál, hogy igenis a Független Magyarországra adtam a pénzt. Ime, itt is volt egy levél, nagyon sajnálom, hogy azt felolvasta, de biztosíthatom a vizsgálóbizottságot, hogy ilyen levélről a pártban csak egy van, aki ilyen levelet tudott írni, hogy nekem Sándor Pál ne kegyelmezzen. Maga Sándor Pál ur is azt mondta: Én szívesen megteszek mindent, — úgy is volt — de midőn már az a kérdés annyira elbarapódzott, intézd el saját pártodon az ügyet, hogy ne járjanak el reám és ne forszírozzák, hogy én öljelek meg téged. Tartozom ennek kijelentésével, hogy a felpiszkolás indokát lassák, De én prioritást nem hagytam ott, mint másutt Sándor Pál ur szerint, mert erre szükségem nem volt, mert én egy már lebonyolított ízlet eredményét merem átvenni. Ami Sándor Pál ur azon nyilatkozatát illeti, hogy én a pártba való hivatkozással éltem és kicsinyeltem a párt tagjait, megjegyzem, hogy én pártommal ezt a dolgot a legjobb hiszemiséggel intéztam el, becsületeszavamat adtam reá, hogy el fogom intézni ezt a kérdést pártomban ezen ügy lezajlásáig. Dea mi Sándor Pál ur eljárását illeti, az nagyon hasonlít az ő vonásához, hogy ő nem barátja a miniszterelnök urnak, de azért benmarad a szabadalvópártban; ő neki, mint a tolyosón többször kijelentette a képviselő előtt, pontos adatai vannak a — panamára vonatkozólag, de ő vár a Lukács elleni leleplezéssel és még mindig benmarad a szabadalvópártban. A közvélemény bizony annak megítélését, hogy itt két férfi ellentétes állításainak egybevetése után vajjon kinek van igaza? Én, ha igaz volna az, hogy én saját párttagjaimra vonatkozólag olyan nyilatkozatokat tettem, mint amilyent nekem Sándor*

Pál imputál, akkor nemcsak ennek a parlamentnek, hanem akkor ennek a társadalomnak sem lehetnek tagja és ennek a földgolyónak sem lehetnek a lakója. Sándor Pállal szemben erősebben is akartam eljárni, de mondták, hogy akkor egy kiforszírozott elégtételről lesz szó és minthogy Sándor Pál adta a pénzt és ő gazdag ember, neki lesz igaza. Elmoldtam ezen kérdésben mindent, ami a szívemen feküdt és nyugodtan várom a közvéleménynek és az igen t. parlamenti bizottságnak pártatlan ítéletét.

**Kubinyi Géza:** Én azt a kérdést hagytam intézni...

**Elnök:** Tóth János tagtársunk kíván nyilatkozni, hogy mi nem vizsgáljuk most ezt a dolgot, hanem alkalmat akarunk adni tagtársunknak, hogy személyes kérdésben felszólaljon. Ez az ügy különben az összélerhetlenségi bizottság elé tartozik.

**Polónyi Géza:** A párt részéről talán nyilatkozhatnék Tóth János.

**Beöthy Akos:** Személyes kérdésben joga van Gróf Andrássy Gyula. Proponálom, hogy nyilatkozatokat ne tegyünk. Sem egyik fél, sem másik fél tekintetében nem akarok állást foglalni, mert abban a helyzetben, amelyben most itt vagyok, azt nem tehetem. De mindenestre hátrányos benyomást tenne a közvélemény előtt ha most akár az egyik, akár másik fél mellett nyilatkoznék. (Igaz! Ugy van!) Az én fefogásom az, hogyha nem akarunk bele menni a tárgyalásba, akkor minden nyilatkozatot akkorra halasztunk, amikor az a fórum fog eljárni, amely ebben az ügyben intézkedni fog. (Helyeslés.)

**Kubinyi Géza:** Ha Tóth János nyilatkozik, akkor neki is joga van kérdést intézni, sőt ez páriszemből kötelessége is. Azt tartanék helyesnek, ha az egész ügyet áttennék az összélerhetlenségi bizottsághoz. Pap Zoltán kétszer nyilatkozott, így Sándor Pál is szólhat, de azután zárjuk le az aktákat.

**Polónyi Géza:** Éppen nem!

**Elnök:** Tóth János tagtársunk milyen irányban kíván szólni?

**Tóth János:** Erkölségi lehetlenség, hogy amikor Sándor Pál és Pap Zoltán mindketten a függetlenségi és 48-as pártba hivatkoznak, hogy én mint a függetlenségi párt egyik elnöke ne nyilatkozzam e kérdésről. A függetlenségi és 48-as párt meg lett nevezve, az én nevem is megemlítetett s így erkölcsi-jeg lehetetlennek tartom, hogy rövid nyilatkozatot ne tegyek.

**Ivánka Oszkár:** A szabadelvűpárt is megnevezetelt, mint párt, hogy Sándor Pálra pressziót gyakorol bizonyos irányban. Ha nem is neveztek meg, de meggyanusították a szabadelvűpárt egy tekintélyes férfit, akinek nevét Pap Zoltán ur elhalgatta. Szóval azt tartom, hogy ha tételik bármely részben nyilatkozat, amely nem szoros értelemben vett személyes megáldatásra vonatkozik, akkor a dolgot tárgyaljuk, én azonban nem óhajtom tárgyalni.

**Kubinyi Géza:** Én sem!

**Tóth János:** Tisztán a függetlenségi- és 48-as párt erkölcsi integritása szempontjából is sajnálja, hogy ezt a dolgot idehozták. Kijelenti, hogy a párt a Kossuth-ünnep céljaira nem gyűjtött s erre felhatalmazást sem adott. Mikor megtudták, hogy Pap Zoltán gyűjtött erre a célra, számadásra fogta a pénzt s ennek során hiteles könyvkivonatból és Dienes Márton leveléből meggyőződtek arról, hogy a könyvkivonatban Sándor Pál 1000 koronája bennfoglalatik s abból Pap Zoltán nem kapott provizórt.

**Kubinyi Géza:** Azt kérdi, hogy Tóth János meggyőződött-e arról, hogy a kérdéses célra be lett-e fizetve az 500 forint. Törvényesen vezetett kereskedelmi könyvek voltak-e azok s fel volt-e tüntetve, hogy augusztus 6-án lett befizetve a pénz?

**Ivánka Oszkár:** Csak könyvelve lett az összeg vagy be is lett fizetve?

**Tóth János:** A *Független Magyarország* által adott könyvkivonat szívesen rendelkezésére boosítja a bizottságnak.

**Sándor Pál:** Mikorról van datálva a könyvkivonat?

**Tóth János:** Augusztus 6-ikéről.

**Sándor Pál:** Augusztus 6-ikán adtam!

**Ivánka Oszkár:** Provizióról mért volt szó Dienes levelében?

**Tóth János:** Hogy minden provizió nélkül be-szolgáltatta az összeget.

**Ivánka:** Mások szokás volt proviziót szedni?

**Tóth János:** Nem tudja, hogy más miért teszi egy levelebe a provizió szót?

**Elnök:** Kérem tartsunk egy kis rendet tárgyalásunkban.

**Tóth János:** Én nem tudhatom azt, hogy egy harmadik személy mért tesz levelében provizióról említést.

**Pap Zoltán:** Erre én felelek.

**Tóth János:** Kubinyi t. tagtárs urnak a következőket válaszolom. Mi valóságos inkvizíciót tartot-

tunk a képviselő ural szemben és azután egy ilyen könyvkivonat és a felelős szerkesztő ilyen levele után azt láttuk, hogy az összeg csakugyan bett szolgáltatta a *Független Magyarország* céljaira. Ennyit látott az elnökség, sem többet sem kevesebbet.

**Elnök:** Az elnökségnél jelentkezett gróf Andrássy Tivadarnak személyes kérdésben.

**Sándor Pál:** Én előbb jelentkeztem.

**Elnök:** Most azok jönnek szóásra, akik még nem beszéltek. Gróf Andrássy Tivadarnak méltóztassék a szót megadni.

**Pap Zoltán:** Még nem fejezte be mondókáját. Cso-dálkozik Sándor Pál utólagos kijelentése felett, hogy róla azt híreszteli, hogy a párt nevében gyűjtött a Kossuth-ünnep céljaira. Sándor Pál volt az első, aki vele kezelt fogott, amit bizonyára nem tett volna, ha tudja, hogy inkorrektül viselkedett.

**Kubinyi Géza:** Méltóztassék megengedni, hogy én ezt a kérdést még egyszer fölvessem, mert tájékozatlan vagyok ezekben az ügyekben. Én úgy értesültem, hogy ez az ügy semmi körülmények között az összélerhetlenségi bizottság elé nem tartozik. De miután nem tartozik oda, méltóztassék megengedni azt, hogy ez a parlamenti bizottság ki lett küldve a képviselőház becsületének érdekében. Így lett felállítva a dolog.

**Polónyi:** Nem így lett felállítva.

**Kubinyi:** De igen. Ugy lett felállítva, hogy mindenfelé folynak a vesztegetések. Pap Zoltán ügye az egész ügy elbirálására nézve nagy fontossággal bír, mely csak itt intézhető el, mert az összélerhetlenségi bizottsághoz nem tartozik. Mikor ennek az ügynek tisztázásánál, ahol Pap Zoltán, mint koronatanu szerepel, olyképpen van feltéve a kérdés, hogy az ő tanvallomásának érdemlegessége ennek alapján kétségbevonható, akkor a bizottság kötelességének tartom, hogy ezt az ügyet is tisztázza és pedig nem olyan jóindulatulag, mint a függetlenségi párt csinálta, amely megelégedet a könyvkivonatokkal, hanem meg kellett volna vizsgálni az eredeti könyveket s ki kellett volna hallgatni mindenkit.

**Polónyi** nem a kérdésben szól, de invektivák történtek egy párttal szemben, melynek ő is tagja, ezért kíván szólni tiltakozik az ellen, hogy az egész nemzet egy pillanatig is oly impresszió alatt álljon, mintha a függetlenségi párt jóindulatul elnézést gyakorolt volna ebben az ügyben.

**Gróf Andrássy Gyula** személyes kérdésben szól és tiltakozik Pap Zoltán amaz állítása ellen, melyet itt használt, hogy t. i. ő utazott volna rá. A Pap Zoltán és Sándor Pál közti üggyről sokat mondtak és ő a köz szempontjából tisztázandónak tartotta az ügyet. Pap Zoltán egy ízben neki és Vass Béának elmondta az ügyet. Akkor az volt a véleménye, hogy Pap Zoltán hibás.

**Sándor Pál** személyes ügyben szól. Hangsúlyozza, hogy ő nem akart erről az üggyről szólni, ha Pap Zoltán nem találta volna az ügyet az igazság-nak meg nem felelő módon napvilágra hozni. Mikor a Kossuth-ünnepélyen a temetőben találkozott Pap Zoltánnal az így szólott neki: e szent helyen még egyszer köszönöm, az ünnepély legnagyobb részét nekem köszönhetjük. Hogy milyen könyvkivonatot adott a függetlenségi pártnak, azt nem tudja, de az bizonyos, hogy augusztus 6-án adta át az 1000 koronát. (Zaj.) Polónyi Géza ne sajkitsen félbe! Személyes dolgokra jogom van felelni.

**Kubinyi Géza:** 500 forintot fizetett érte. (De-rütség.)

**Sándor Pál:** Pap Zoltán azt mondta, hogy engem a kaszinó vett arra rá, hogy itt nyilatkozzam. Pártom számos tagja kért az obstrukció alát, hogy ne legyek kiméletes Pappal szemben, de én mindig azt feleltem, hogy személyes dolgot politikai dolgokkal nem konfundálok. Tagadja, hogy Barta Ödönnek ígérte volna meg az 500 forintot s kéri, hogy erre nézve halgassák meg Barthát. Azt is mondta Pap Zoltán, hogy nekem Baracs ügyvéd ur valami közjegyzői iratot mutatott be. Ez nem igaz. Ott a bizottsági tárgyaláson az elnök is kért, hogy halgassak. Hallgattam is. S ime most ez a köszönet érte.

Ezután kijelenti, hogy erről az esetről, akkor legott, jelentést tett Széll Kálmán miniszterelnöknek.

**Elnök:** A személyes ügyeket ezzel befejeztük.

**Nagy Ferenc:** Konstátálja, hogy Pap Zoltánnak ez az ügye került a bizottság elé, hogy Dienes Márton nyilatkozatát, melyet gróf Szapáry Pál hozott ide fölolvassák, tehát nem Pap Zoltán hozta ide.

**Elnök:** Ez ellen tiltakozik. A Dienes-féle nyilatkozat fölolvassát maga Nagy Ferenc követelte. Ennek az ügynek a föderítése legfeljebb annyiban tartozik ide, hogy tangáltatik-e ezáltal Pap Zoltán szavahihetősége vagy sem. De itt konstátálattott, hogy Pap szavahihetősége nem jöhet tekintetbe. Mindezeknél fogva erre az ügyre a bizottságnak semmi szüksége. A bizottságnak ehhez ügyhöz semmi köze.

**Elnök:** Kijelenti hogy a bizottság ezzel az ügyrel nem foglalkozik tovább.

(Ritter Imre.)

**Ritter Imre:** (43 éves, római-katolikus gazdasági, büntetlen előéletű.) Amit én mondhatok az ügyről, az nagyon kevés. Az én szereplésem semmi más, minthogy a takarékpénztári könyveket átadtam, amelyek az én sajátom voltak. Sem az ügyet, sem a szereplőket nem ismerem. A fölített kérdésekre a továbbiakban azt vallja, hogy Dienes Mártonnal nem érintkezett. Singer Arturt nem ismeri, a takarékpénztári könyveket Szápárynak adta át és gróf Szápáry megbízásából járt el. Julius 28-ikán délután föl hívatott gróf Szápáry és azt kérdezte tőlem, hogy van-e rendelkezésemre pénz, azt mondtam, hogy takarékpénztári betétem van, azt elhozhatom.

**Elnök:** Milyen betétekről szölk?

**Ritter Imre:** Az egyik 9000 koronáról, a másik 4000 koronáról.

**Elnök:** Visszakapta kegyed ezen könyveket?

**Ritter Imre:** Igen!

**Elnök:** Fel tudná mutatni azokat?

**Ritter Imre:** Ninoscnek nálam, mert folytonosan ki kell mennem a gazdaságba, a családom pedig nincs Budapesten, tehát levittem magammal Aradra. Ha azonban a t. bizottság ohajja felküldhetik.

**Elnök:** A takarékpénztári betétkönyvét mikor kapta vissza?

**Ritter Imre:** Másnap kaptam vissza a kegyelmes ur előtől. Az illetőt, aki átadta, nem ismeri.

**Elnök:** Hát hogy néz ki az illető?

**Ritter Imre:** Nem tudom.

**Elnök:** Nagyon szöke volt-e, vagy nagyon barna?

**Ritter Imre:** Talán egyik sem volt. (Derültség!)

**Elnök:** Mert a két szereplő személy egyike igen barna, másika pedig igen szöke. Ritter ur nem koosikázott ide-oda ebben az ügyben; nem jött össze különféle emberekkel?

**Ritter Imre:** Soha.

**Elnök:** Mikor tudta meg azt a parlamentben megtörtént bejelentést és leleplezést?

**Ritter Imre:** Csak másnap.

**Elnök:** E kérdéseket azért intéztem a tanuhoz, mert az egyik tanu ur olyan vallomást tett, mintha kegyeddal koosikáztak volna ide-oda pénzszerzés és átadás végett.

Gróf Szápáry László ur este írt egy levelet. Ki volt akkor nála?

**Ritter:** Erre nem emlékszem!

**Elnök:** Itt van egy levél, felmatom. A kezéírását felismeri ebben a levélben? Kegyed írta? (Ritter Imre megtekinti a levelet.) Ritter ur írása?

**Ritter:** Igen!

**Polónyi Géza:** Azt méltóztatik mondani, hogy nem teszük emlékezni a személyleírásra, hogy ki volt jelen akkor, mikor a könyvet visszatartott kapni. Németül beszélt a gróf ur azzal az urral, vagy magyarul?

**Ritter:** Nem tudom. Előttém nem beszéltek.

**Polónyi:** Mikor visszavette a könyvet, hányan voltak a szobában?

**Ritter:** Nem tudom határozottan, ketten voltak-e ott, vagy csak maga a kegyelmes ur.

**Polónyi:** Azt mondta előbb, hogy egy harmadik is jelen volt. Németül, vagy magyarul beszéltek-e?

**Ritter:** Akkor nem beszéltek.

**Polónyi:** Azt tetszett mondani, hogy másnap ott volt a grófnál. Látott-e valakit ott?

**Ritter:** Én egyáltalában azokat az urakat nem ismerem. Nem ismerem azokat közül egyáltalában senkit, aki a gróf urnál volt s ebben az ügyben eljárta.

**Polónyi:** Azt tessék megmondani, hogy kitől tudta meg a leleplezést?

**Ritter:** Hogy kitől tudtam meg? Nem tudom, nem emlékszem rá. Én kérem ezekkel a dolgokkal nem foglalkoztam.

**Polónyi:** Szóval, semmire sem emlékszik.

**Ritter:** Egyáltalában senkire és semmire nem emlékszem, mert nem foglalkoztam ezzel a dologgal. Ez az oka annak, hogy nem is tudom.

**Polónyi:** Mikor a levelet írta, ki volt a grófnál önön kívül?

**Ritter:** Nem tudom.

**Polónyi:** Nem tudja? Most hát nem személyi kérdésekről, hanem dologiokról fogok beszélni.

**Ivánka Oszkár:** A tanu ur nem adhat ilyen feleletet, hiszen azt látnia kellett, hogy volt-e valaki a szobában, vagy nem.

**Polónyi:** Kérem, majd elvégzem kérdéseimet. Nekem az malheuröm, hogy mindig közbeszólnak. Elfelejttem aztán, amit kérdezni akarok. Julius 30-án volt ki pénz az Országos Központi Takarékpénztártól? ha igen, mennyit?

**Ritter:** Nem emlékszem.

**Polónyi:** Kegyed nem emlékszik 50,000 forint-ra sem?

**Ritter:** Nem emlékszem.

**Polónyi:** Ha semmire sem emlékszik, akkor talán azt kellene kérdeznem, hogy mire méltóztatik tulajdonképpen emlékezni?

**Ritter:** Egyáltalában nem emlékszem semmire.

**Polónyi:** Akkor nincs kérdésem, mert akinek nincs emlékezőtehetsége, ahhoz nincs kérdésem. (Mozgás és zaj.)

**Elnök:** Ne tessék a tanut sértegetni.

**Polónyi Géza:** Ebben a könyvkivonatban benne van az, hogy kegyed július 29-ikén 50.000 koronát kivett. A Tartozik rovatnak lezárása előtt június 29-ikén kivett Ritter István ur 20.000 koronát, második esetben kivett 50.000 koronát s így összesen 70.000 korona van Ritter urnak július 29-én kifizetve. Itt van egy tétele július 7-ikéről. A júliusi zárlat után a Magyar Általános Hitelbank fizetése gyanánt 280.000 korona van átutalva az ő számlájára. Július 27-ikéről be van írva, hogy Ritter Imrének 4000 korona lett kifizetve és augusztus 1-éről megint 16.750 korona van erre a számlára Ritter Imre urnak kifizetve. Július 8-dikáról a Magyar Általános Hitelbanktól megint van egy harmadik számla: 260.000 korona van átutalva az ő javára. Július 28-dikáról van egy 14.000 koronányi pénzfelvétel. Mondja meg Ritter ur, július 27-dikén, 28-dikán és 29-dikén micsoda esedékességei voltak a gróf ur részéről?

**Ritter:** Erre nem válaszolok, ez a kegyelmes ur privát ügye.

Gróf Andrássy Gyula: Arra vonatkozólag, hogy a későbbi nagyobb kiadások milyen célra fordítottak, nincs a tanu urnak tudomása?

**Ritter:** Nem tudom. De van egy levél az iratok között, amely fontos.

**Elnök:** A levél Szápáry László grófhhoz van címezve s így szól:

Gróf Szápáry Pál utasítása folytán van szorosonem nagyméltóságodnak náunk vezetett kivonatát szíves használat végett átszámaztatni. Kivánságához képest közöljük nagyméltóságoddal, hogy náunk letében lévő értékpapírjainak értéke a tegnapi árfolyamokat véve a számlítás alapján, folyó kamatok nélkül 228.300,30 koronát tesznek ki. (Élnék mozgás.) Ez tehát a folyó számlája az értékpapíroknak a készpénzen kívül.

**Szívák Imre:** Milyen alapa vezetheti vissza Ritter ur előbbi tartózkodó magaviseletét?

**Ritter:** Erre nem adhatok lelvilágosítást.

**Polónyi Géza:** Indítványozom, hogy az a tisztviselő, aki a kifizetések teljesítette, halgatassék meg.

**Elnök:** Megkérjük gróf Szápáry Pált, hogy tegyen ebben az irányban lépéseket. A könyvkivonatokat az iratokhoz osztoljuk. Az Országos Központi Takarékpénztárt ne zaklassuk felesleges dolgokkal. Szápárynak minden számlája itt van.

**Polónyi:** Engem az érdekelt, hogy ki vette fel a pénzt. Ritter nevére szóló csekket bemutathat akarja. A pénztárnok kihallgatását kérem.

**Elnök:** Szavazás alá akarja bocsátani ezt a kérdést.

**Szívák Imre:** ellenzi ezt.

Gróf Andrássy Gyula: A takarékpénztár önnapról nem adja meg az adatokat, azért mondtam, hogy gróf Szápáry Pálhoz forduljunk.

**Elnök:** Elbocsátja Ritter Imrét.

**Ivánka Oszkár:** Kérjük meg Szápáry Pált, hogy holnap Ritter Imrével együtt jelenjék meg a bizottság előtt.

**Elnök:** Ragaszkodik ahhoz, hogy a takarékpénztárhoz hivatalosan irjanak át.

**Ivánka:** Szavazást kér arra, hogy Szápáry Pál és Ritter holnapra meghívandók-e?

**Elnök:** El méltóztatik ezt fogadni? (Helyeslés.)

(Hartstein Lajos.)

Hartstein Lajos: Kijelenti, hogy nem hatalmazta őt föl senki arra, hogy Vészi Józseffel tárgyaljon. Sem gróf Teleki, sem Hagara főispán. Tagadja, hogy Teleki ismeri. Elmondja ezután, hogy úgy ismerkedt meg Vészi Józseffel, hogy a Budapesti Napló részére több ezer koronás hitelt szerzett a munkácsi pénzügyosztálynál. Ebben az ügyben többször járt a Budapesti Napló szerkesztőségében s egyizben elültést tett arról, hogy az a körülmény, hogy a lap támogatja Széll Kálmánt, hátrányos a lapra, mint üzletre, de akkor, s ezt — ugymond — őszintén be kell vallanom, Vészi József azt mondta, hogy ha tönkremegy is, ő a maga véleményétől és politikai meggyőződésétől el nem tántorodik. A társaságában hallotta, hogy gyanúsították a Budapesti Naplót. Meg volt győződve, hogy ez a gyanúsítás alaptalan volt és nem igaz, hogy az eddigi kormánytól kapott támogatást. Tanu maga is mindig valódelmére kelt a Budapesti Naplónak és mindig azt állította, hogy ezek a föltevéssek mindenben alaptalanok. Egy ízben összejött Hagara Viktor főispánnal, aki szövéttette a Budapesti Napló politikai magatartását s kérte, hogy mivel tudja, hogy Vészi vel találkoznai szokott, figyelmeztesse őt azokra a félreértésekre, melyek szerinte, a publikum körében vannak. A tanu elment a Budapesti Naplónhoz, ahol Braun Sándor felelős szerkesztővel beszélt a lap anyagi ügyeiről, de tagadja, hogy ajánlatot tett volna arra, hogy a lap megváltoztassa politikai irányát, csupán azt ajánlotta, hogy ne folytassa az eddigi heves harcot.

**Ivánka Oszkár:** Az mondatolt, hogy ön hallotta,

hogy a miniszterelnöknek nagyon rosszul esik, hogy Vészi ur oly erősen támadja? Igaz-e ez?

**Hartstein Lajos:** Azt mondtam, hogy a szabad- elvű pártiak lájálják, hogy Vészi oly hevesen támad. Ezt Hagara főispán mondta.

**Ivánka Oszkár:** Az is mondatolt, hogy illetékes tényezők belátják, hogy a lap nem változtathatja meg irányát, de mint ellenzéki lap még nagyobb szolgálatot tehete s hogy ezt is Hagara mondtotta s hogy ilyen ellenzéki szolgálatokért volna hajlandó valaki bizonyos összeget fölajánlani.

**Hartstein Lajos:** Tagadja ezt s azt állítja, hogy nem kapott megbízást arra, hogy a kormány nevében bármilyen anyagi támogatást igérjen.

**Ivánka Oszkár:** Azt kérdezi, hogy milyen összeköttetésben van Hartstein a Budapesti Naplóval.

**Hartstein Lajos:** Váltókat helyeztet el s megvállja, hogy ezzel sajtó anyagi érdekeit is szolgálja.

**Ivánka Oszkár:** Van-e valami tudomása arról, hogy a Budapesti Napló régebbsen kapott valami anyagi támogatást?

**Hartstein Lajos:** Nemcsak nincs tudomása erről, de meg van győződve róla és meg merne esküdni rá, hogy Vészi senkitől nem vett s nem is venne el támogatást. Oly jellemnek tartom, hogy ilyenről róla föl nem tételez.

**Polónyi Géza:** Nem érti, hogy olyan szegény ember, mint amiódnék magát Hartstein mondja, hogy vállalkozhatik arra, hogy egy olyan nagy vállalatnak ügyeit, melyet 60.000 koronával alapítottak, rendezze. Kitől akarta a szükséges összeget megszerezni?

**Hartstein Lajos:** Ha a közügynek szolgálatot tehet, képes ilyen nagy összeget is előteremteni. Ha befolyását labba vetette volna 30—40 olyan vagyonos embert talált volna, akik ezt az összeget előteremtik. Hogy a Budapesti Naplónhoz menjen, erre egyrészt a főszerkesztő személyre iránti szeretet, másrészt az őn érdeke is indította.

**Polónyi Géza:** Azt kérdezi, hogy a váltókat törlesztette-e a Budapesti Napló?

**Hartstein Lajos:** Valja, hogy a váltók mindig lejáratkor rendezteték a kiadóvaltal által.

**Polónyi Géza:** Kérdezi, hogy résztvette-e Hartstein abban az orthodox küldöttségben, amely mostanában járt Khuen-Héderváry Károlynál?

**Hartstein Lajos:** Résztvett.

**Polónyi Géza:** Beszélgetett arról a dologról valakivel azóta, hogy Vészi József az ügyet a parlament birottságának bejelentette? Nem beszél a dologról képviselőkkel? Felvidéki képviselőkkel?

**Hartstein Lajos:** Lónyay képviselő urral beszélt.

**Polónyi Géza:** Mikor?

**Hartstein Lajos:** Most is.

**Mandel Pál:** Azt kérdezi, hogy miután a tanu előbb azt mondta, tárgyalt ebben az ügyben Hagara főispánnal...

**Hartstein Lajos:** Beszéltem.

**Mandel Pál:** Tudja-e a két szó közt a fogalmi különbséget?

**Hartstein Lajos:** Tudom. Erről a dologról csak beszélünk.

**Beöthy Ákos:** A tanu azt mondta, hogy amikor a Budapesti Napló kormánypárti volt, sok előfizetőt vesztett. A tanunak az a nézete, hogy a kormánypárti lapnak kisebb a kelendőse, mint az ellenzéki lapnak. Természetes, hogy előfizetés alapján azt kellett hinnie a tanunak, hogy ellenzéki lévén a Budapesti Napló, előfizetői szaporodni fognak. A tanu a lap javát akarta — mint mondja — s mégis avval állott elő, hogy a Budapesti Napló mérskéje a hangját. Ebben elmentmondás van.

Az is mondia a tanu hogy amikor a Budapesti Naplónál járt, nem vezeték telekezeti szempontok. Másként tehát a lap anyagi ügyének fölendülése nem történhetett volna, mint annak a kormánynak a támogatásával, amelyre nézve igen kedvező dolog lett volna, hogy egy oly tehetséges szerkesztett lap, mint a Budapesti Napló módosította volna támadásait? Ha nem ettől reméte a lap anyagi fölendülése, mitől remélte. Hisz csak nem beszélt a levegőbe Hagarával. Ilyen értelmes emberről, mint a tanu ez föl nem tehető.

**Hartstein Lajos:** Ezt az ellentétet avval iparkodik megmagyarázni, hogy ő nem akarta ellenzéki irányától elterelni a Budapesti Naplót, csak vezénnyel hangja elene tetta meg észrevételeit.

**Josipovich Géza:** Kérdéseire tanu még megvállja, hogy tanuzása előtt a folyosón beszélgetett ezekről a dolgokról.

(Vészi József.)

**Vészi József:** Magam is kérem, hogy hamar nyilatkozhassam, mert bizonyos homályos pontokat, amelyekkel Hartstein tanu ur fennhagyott, mulhatlanul el kell oszlatnom. Ha Ivánka képviselő ur nem kérte volna, magam kérném, hogy Hartstein ur az én nyilatkozatom alatt itt a teremben maradhasson, sőt nagyon szeretném, ha szemtől-szembe állna velem. T. bizottság! Legyen szabad nekem Hartstein ur jelenlétében rektifikálnom az ő előadását arra vonatkozólag, hogy miféle összeköttetés volt közöttünk és közöttünk, és nem közöttünk és a Budapesti Napló között. Való igaz, hogy az Egan-féle sanycgatás idejében volt nálam Hartstein, még pedig egy cikk alkalmából, amelyben Egannek adtam igazat. Akkor Hartstein megfogadott, és azt mondia, hogy én, zsidó lételem, hogyan támogathatom azt a vámpirt. Erre én azt mondtam, mindaddig, amíg a felsővidéki zsidóság meg nem akar magyarosodni, mindaddig, amíg szervezőknek zugiskolákat tart fenn, amíg magyarul nem tanul, zugrabbikat tart fenn, — ráolvastván a budapesti Chevra Kadisa tiltkárának, egy tudós íróbemberek, dr. Mezei Ferencnek ítéletét, amelyet a vezérokban reprodukáltam, — mindaddig



a *Budapesti Napló* az ő támogatását nekik nem adhatja meg; mindaddig, nem tarthatnak arra igényt, hogy mi, akik magyarul beszélünk és gondolkozunk kompasszionátlanul adományozzuk nekik. Hartstein erre kapacitálni kezdett, hogy ez kulturális kérdés, lassu a haladás, de nézzem meg, 6 már milyen folyékonyan beszél magyarul. És ha én egyszer elárulnák Munkácsra, akkor meggyőződnek arról, hogy ma már Munkácsra a magyarosodás, a nemzeti asszimilálódás hatása érezhető a zsidóságnál. Azóta sokszor volt szerencsém Hartstein urhoz, ő igen sokszor fordult én hozzám olyan ügyekben, amelyek az ő felvidéki hitrokainak igen fontos érdekeit érintették. Hartstein ur legyen tanum itt az országos bizottság színe előtt arra, hogy én megmondtam neki, hogy mindezt szívesen teszem; az egyetlen ellenszolgáltatás, amelyet fáradozásaimért és ügyeimnek felkarolásáért kérek, az, hogy legyen szószólója Munkácsra és környékére a zsidóság megmagyarosodásának. És nagyon kérem Hartstein urat, legyen szíves mondja meg, így van-e vagy nem.

Megvallom, hogy Hartstein ur a nemzeti irány iránt igen sok szimpátiát mutatott és igen sokszor fejezte ki előttem azt, hogy ha dogmatikus akadályai vannak is annak a törekvésnek, hogy a magyarság olyan mértékben terjedjen el, mint ahogy én kívánom, de azért, ha nem lehet is az egészet megvalósítani mégis az iskolában és a hírközlési életben a magyarosodási irány lábrakapott. Én tehát Hartstein urral nagyon szívesen tartottam fenn az összeköttetést, mert mint a nemzeti gondolatnak a zsidóság körében egyik szerény harcosa szolgálókat véltem tenni felekezetenek és hazámnak, midőn ily módon egy kapcsolatot létesíték két oly tábor között, mely különben éles gyűlölettel áll egymással szemben.

Már most, igen t. országos bizottság, Ivánka Oszkár igen t. bizottsági tag ur bizonyos pointrozással intézte azt a kérdést a tanuhoz, hogy tehát ő ez alatt a két estendő alatt folytonosan az én váltóim elhelyezésével foglalkozott. Méltóztatott Ivánka Oszkár t. bizottsági tag ur a tanult magától hallani, hogy ez tévedés volt, hogy téves fel fogása volt az ő szavaiknak, mert ő nem foglalkozott folytonosan az én váltóim elhelyezésével, hanem foglalkozott egyetlenegyszer három darab, egyenként ezerkoronás váltóim elhelyezésével, amelyek azóta az én újságvállalatom által — mert nem az én személyes adósságaim — úgy, ahogy az újságvállalat tudja törleszteni és a kamatai kiegyenlítettnek. Azonban amennyiben három darab 1000 koronás váltóimnak círcukálói bizonyos fel fogások szerint — én ezeket a fel fogásokat nem ismerem — nem mondom, hogy diffamáló, hanem diffikultálható dolognak tekintetnek, akkor engedje meg a t. országos bizottság, hogy nagyon felleltem fölve konstataljam, hogy ez előtt két estendővel, mikor Széll Kálmán kormánya csusponjion volt, akkor az ő leghibebb lapja azon helyzetben volt, hogy a fővárosban kimerülvén hitele, a vidéken keljen hitel keresnie.

**Folányi Géza:** Ez a legnagyobb dicséret a Széll-kormányra.

**Vésszi József:** Hartstein ur különben szíves volt az országos bizottságnak azt is megmondani, hogy nem én kértem őt fel a váltóknak elhelyezésére. Köszönöm neki, hogy az igazsághoz híven ezt elmondta. Én egy barátomat kértem fel arra, mert Hartstein urral nem álltam abban a viszonyban, hogy én tőle ezt a szíveséget várhattam, kérhettem volna, Hartstein ur abban a viszonyban állt e perocig velem, hogy megfizetett látogatásaival, mi eszméket oserültünk és ha támogatására lehettem tanácsosul és tettel, ő ezeket a tanácsokat és tetteket köszönettel elfogadta. Én egy egészen harmadik emberhez fordultam, akiről nem is sejtettem, hogy Hartstein urral valamely viszonyban van, azt kértem meg, hogy kimerülvén a fővárosban a hitelem — és ezt több pontján a vidéknek próbáltam meg — nem lehetne-e a vidéken néhány darab ezerkoronás appointeket elhelyezni. S van itt egy igen érdekes megfigyelésem, amelyet az országos bizottság tudomására akarok hozni. Hartstein ur egy paradox dologgal jött ide, amelyet azonban én nagyon fontos dolognak tartok az országos bizottság szempontjából. Ez ugyanis az, hogy ő hallotta, hogy gyanúsították az én lapomat azzal, hogy elesvén a szubvencióról, amelyet a mult kormánytól kapott, most azért ment át nagyon heves ellenzékbe. Én nem fogok ennek az abszurd fellelvésnek taglásába bocsátkozni, Hartstein urat menteni fogom inkább, mert ez a megjegyzés előfordult itt magában ebben az épületben, amiről Hartstein ur természetesen nem tudhat. Már bejelentésben bátor voltam rámutatni arra, hogy Hartstein ur, mikor nálam járt, azt mondta, hogy a miniszterelnök ur engem lakáson akart meglátogatni. Sajnálom, hogy e tekintetben nem intéztek hozza kérdést, ámbár most már sejttem, hogy milyen feleletet adott volna rá, azonban konstatalom, hogy kongruál ezzel egy másik tény, amelyet ebben az

épületben hallottam. Azt mondták egyes emberek, akiknek Hartstein ur színe nem látta, hogy a miniszterelnök ur is sajnálta, hogy velem személyesen nem ismerkedhetik meg a szabadelpárban.

Hát itt van most egy analóg eset. Egy képviselőúrsam még hét héttel ezelőt azt mondta nekem, hogy hallotta a tanácskozási teremben egy másik képviselőtől, hogy én azért támádom oly hevesen a kormányt, mert az megvonta tőlem a régi szubvenciót. Az illető képviselő ur, aki ezt hallotta, azt mondta, hogy ezt Vészinek a szemébe kell megmondani és nem a bajusz alatt. Talán ez a kifejezés, hogy a bajusz alatt, megüti a mélyen tisztelt országos bizottság fülét. A gyorsíró urakét mindenestre, mert nekem volt alkalmam azt a képviselő urat, aki ezt a csinos insznuációt a bajusz alatt felém röpiette, egy másik kérdésben a amiatt igen határozott hangon feleletet vonni. Ezt ugyanis Bánffy Miklós képviselő ur mondta Pozsgay Miklósnak, akinek a füle hallatára mondtam, hogy Vészit azért hadakozik olyan erősen a bán ellen, mert megvonta tőle a szubvenciót. Azt mondta erre Pozsgay Miklós hogy ezt nem a bajusz alatt, hanem Vészinek a szemébe kell megmondani. Hát én vártam az alkalomra, hogy ezt szóvá tehessem. Amikor pedig Bánffy Miklós egy személyes természetű felszólalásomra közbekiallotta: a kecske és a káposzta, erre én azt feleltem, hogy halottam én a bajusz alatt mondotakat is, Felkérem tehát gróf Bánffy Miklóst, jöjjön velem és meg fogom neki mutatni, hogy Széll Kálmán támogatása nemcsak hogy káposztát nem hozott nekem, hanem mérhetetlen anyagi áldozatokat okozott. Érdekesnek tartom ennek az aperszúnak elmondását most, mert ez felmerült már egy ízben e Házban most pedig ebből a márványpalotából már az Északkeleti Kárpátok regényes lejtőre vándorolt át.

Még csak két megjegyzésem van. Az első az, hogy Hartstein ur határozottan téved, amikor azt állítja, hogy e'elsőbségi részvények kikocsátásáról van szó. Megmutatható, hogy a *Budapesti Napló* porteleuillejében számos ilyen elsőbségi részvény van, amelyek fájdalom elhelyezni nem lehet. Azt mondta továbbá Hartstein ur, hogy nem mondtam neki, hogy tiltakozom az ellen, hogy erre a kérdésre még egyszer visszatérjen és hogy ebben a dologban velem tovább tárgyaljon. Én t. országos bizottság (Hartstein felé fordulva) szemébe nézek Hartstein urnak és becsületérzésére apellálok itt ebben a pillanatban és megtdotom azt azzal, hogy keresni fogom az alkalmat arra, hogy ezt esküt alatt is megtehessem, hogy én igenis azzal bucsutam el Hartstein urtól, hogy önnök pedig megittom hogy ebben a kérdésben velem tovább is beszéljen, és megittomjónnek, hogy erre a dologra bármikor is visszatérjen. Gondolja meg, hogy valamikor az isten ítélőszéke elé kell állnia s utolsó órájában mit fog lelkeében érezni, ha ezen állítom igazságát is az ország színe előtt megtagadja. (Mozgás.) Én a t. országos bizottság, keresni fogom az alkalmat arra, hogy én ezt más fórum előtt teljes hitelességgel eskü alatt kideríthessem. Egyelőre, gondolom az országos bizottság ezzel a férfui önértettel leadott becsületszavammal beéri.

Es most még csak egyet, t. országos bizottság, Hartstein ur, úgy látszik, sulyt vetett arra, hogy én azóta is többször fogadtam őt. Igen is fogadtam. Nem többször, emlékeztek jól vissza, mindössze az én emlékezetem szerint egyszer, vagy legfeljebb kétszer. Fogadtam pedig azért, mert ő szegény hitorsorsainak érdekében egy akciót olyat és annak az akciónak a támogatására engem felkért. Ez az akció pedig azoknak az orthodox hitfelekezeti trafikosoknak az ügye, akiknek a vasárnap munkaszünet miatt kellemetlenségeik vannak a kormánnyal, és Hartstein ur megkért, hogy miután ezek a szegény emberek a szombatukat meg nem szeghetik és inkább elvesztik trafik-jogukat, hogy én ennek a törekvésnek az érdekében a kormánnyal egy jó szót ejtsék. Önértettel mondatom, hogy ezt készséggel, szeretettel és tőlem telbető melegséggel meg is tettem. Hartstein ur lesz az ügy, amelyre nézve szerencsém volt őt fogadni ebben állt-e, vagy sem. Ezzel t. bizottság, befejeztem azt, amit előterjeszteni szerencsém volt. Kérem, t. bizottság, méltótlasság ezt az e'oterjesztésemet és elhatározását teljes morális sulylyal mérlegelni.

(Személyes kérdésben.)

**Elnök:** Ivánka képviselő ur személyes kérdésben óhajtott kijelentést tenni.

**Ivánka Oszkár:** A t. képviselő ur úgy aposztrofált engem, ezen viszálóbizottság egy tagját, mint aki szándékos pointrozással — ez volt a szava — intéz a tanuhoz kérdéseket arra nézve, hogy folytonosan váltóelhelyezésekkel foglalkozott-e?

**Vésszi József:** Pointrozni annyit tesz, mint mérlegelni nyomattékkal.

**Ivánka Oszkár:** Tiltakozom az ellen, hogy valaki ezen bizottság előtt megjelenik és a bizottság

tagjaira ilyen tiszteletlenséget és insznuációt magában foglaló kifejezést használjon. Ehhez joga nincs, ezt meg nem engedhetjük és remélem, hogy az elnök ur jövőben meg is fog engem ilyen insznuációktól védeni.

**Elnök:** Én tőnyleg nem úgy fogtam fel a dolgot, hogy Vészit József képviselő urnak az a megjegyzése a pointrozásról valami mélységesebb insznuációt foglalja magában.

**Vésszi József:** Pointrozni annyit tesz, mint nyomattékkal megjegyezni valmit. Semmiféle más jelentősége ennek nincsen. Nagyon sajnálom, hogy idegen szóhoz olyamodott, az azt hittem, hogy ebben a testületben erre nézve félreírás fel nem merülhet. Ha azonban a pointrozásnak van más jelentősége, amely tiszteletlenséget jelent, akkor a t. képviselő ur szavában... (Zaj)

**Elnök:** Most már tiltakoznom kell az ellen, mert ez határozott személyeskedés akar lenni. Én meg akarom óvni ennek a bizottságnak a tekintélyét és ezért a kötelessége tiszteletet meg kell követnem minden tanultól. Meg kell követnem azt is, hogy a tanu azon tisztelettel szóljon itt, amelylyel a bizottság iránt viseltetnie kell. Kérem tehát a személyes ügyeket ne használjuk ki arra, hogy újabb invektivákkal álljunk elő.

**Vésszi József:** Konstatalom, hogy nincs invektiva a pointrozásban. Egyébiránt, ha a képviselő ur tiszteletlenséget állt ebben a maga személye iránt, akkor én egész őszinte érzéssel konstatalom, hogy nekem a képviselő ur iránt való tiszteletlenségre semmiféle okom és semmiféle jogom nincsen, ellenkezőleg én a képviselő urat, mint a politikai közélet egyik tagját, mindig lojaliss nagyrabecsüléssel kísérem.

**Elnök:** Én igyekszem megóvni ezt a biggadságot, amelyre szükség van, de nagyon kérem, hogy ez irányban minden oldalon meg legyen a kellő nyugalom. Hartstein ur akar nyilatkozni?

**Gróf Andrássy Gyula:** Ha szakszerű ténykedésre akar nyilatkozni, akkor hozzájárulok.

**Elnök:** Természetesen, más dolgokat nem lehet.

**Gróf Andrássy Gyula:** Elégé sajnálom, hogy megengedték azt, hogy az egyszerű dienzivánai tuismenten Vészit t. képviselőúrsam itt egész pavidoyert tarthasson és még azoknál belevonjon olyan dolgokat, mint, ha vannak olyan körök, amelyek ezt meg ezt tisztességtelen dolognak tartják, hát én erre azt meg ezt felelem, Nincsenek olyan körök. A tisztesség egy minden körben. Olvasom napról napra ennek az ellenkezőjét, tiltakozom az ellen. A tisztességről való feleltogás ugyanaz minden körben, a középső és a legalsóbb körökben. Tiltakozom tehát minden különbséggel ellen. Különben nem lát senki abban diffamáló dologot, ha valakinek váltói kurzáinak, sem az alsó, sem a felső körben.

**Vésszi József:** Nagyon szépen köszönöm ezt a nyilatkozatot.

**Elnök:** Van valami tárgyi dolog, amit mondani akar, mert azt nem engedueim meg, hogy pró és és kontra insznuációk törtéjenek, amelyeknek sem vége, sem hossza.

**Hartstein Lajos:** Én nem emlékezem, hogy mit mondott Vészit ur, majd ha esetleg a lapokból vagy a gyorsírói jegyzékekből látom, hogy olyan dologt mondot, amelyre kötelességem nyilatkozni, megint fogok jelenkezni.

**Elnök:** Ezzel ezt a személyes ügyet befejeztük és az ülést egyegyed órára felfüggesztém.

(Dienes váltói.)

**Löwinger Sámuel** (földbírtokos és kereskedő, izraelita valásu): Bejelent, hogy rekedt lett, mert hazahívták azzal, hogy a rendőrség házkutatást tart nála és ez nagyon fölzagatta. Elmondta, hogy Dienes Márton körülbelül öt éve ismeri, azóta, amikor még az Egyetértésnél szerkesztő volt. Tavaly Dienes arra kérte, hogy segítse ki pénzzel váltóra. Azóta négy-ötöszor olyan váltókat eszkomptált, amelyeken rajta volt a Nessi Pál neve. Januárban és februárban esedékes volt neki két darab váltója 2500 koronáról. Akkor eljött Dienes és azt mondta, hogy várjon még egy-két napig és ha óvatol, no kézbessite a váltót Nessi Pálnak. Kérdezte, miért erre azt felelte, hogy ha óvatot kap Nessi a *Független Magyarországtól*, akkor nem fog tovább zsrálni. Körülbelül két hétig vártam. Közben dolog volt Nessi képviselő urral, aki kijelentette, hogy a *Független Magyarországtól* részéről semmiféle obligója nincs, váltója nincs. Kérem, összehasonlíttam Nessi képviselő ur aláírását a váltókon levőkkel s azt láttam, hogy ezek az aláírások nem hasonlít. Akkor Mezey Lászlóval üzentem Dienesnek, hogy rendezze a váltókat. Mikor láttam, hogy nem rendezi, bemutattam Nességnek a két váltót, aki azt mondta, hogy *hamelek*. Nessi mindárt meg akarta tenni a feljelentést, de kéresemre elállt ettől. Végül, miután Dienes nem rendezte a váltókat, a másikat, aki a váltón volt, hitvuk lón, hogy rendezze. Adtak aztán nekem az 6000 koronás hamis váltókról más 5000 koronás váltót. Az első váltó esedékeségekor Dienes beváltotta a váltót. A májusi és juniusi esedékeség pervele lett. Ekkor Dienes be volt csukva. Amikor kijött az államogházából, azt mondta, hogy a napokban *nagy gsejtet fog esztálni és a váltókat kifizeheti*. Azt mondtam: nem hiszem, maga hazudik. Azt felelte, majd meglátja, hogy milyen befolyás ember vagyok. Azt mondtam, hogy ez is hazugság. Ekkor elmondtam mindenkinek, hogy Dienes váltót hamisított. Julius eszéne este másnapra mint váltótart megidéztek a rendőrségre. Elmondtam ezt Eötvös Károly képviselő úrnak. Julius 2-ikán mielőtt a rendőrségre menem, benéztem a Helvécia kávéháza. Ott láttam dr. Molnár Jenőt, Eötvös Károly irodavezetőjét. Kértem, hogy jöjjön velem. Enyelget azt a tanácsot adja, hogy mivel itt — úgy látszik — valami erőszakos dologról lesz szó, ne adjam oda az idézést, hanem őrizzem meg. Így én a főkapitányságnál, az I. emelet 17. szám

alatt csak a borítékot adtam oda. Azt mondtam, hogy az idézet elvesszöm. Kérdeztem, miért idéztek meg. A fogalmazó azt mondta: *Dienes*. Osodálkozásomat fejeztem ki, hogy miért idéztek előzetesen terhe mellett? — Löwinger ur nekem utasításon volt. *Ajánlom önnek, hogy ezt a dolgot békés vagy sima uton rendezze.* Beküldtem a fogalmazót a főkáptányhoz, hogy vele magával akarok beszélni, de a főkáptány nem ért rá. Erre azt mondtam a fogalmazónak, hogy rendezem a dolgot, ha a váltón lévő átváltások valók. A fogalmazó ur még azt is mondta, hogy 24 óra alatt rendezem, de azt mondtam, hogy az képtelenség, legalább 2—3 nap kell hozzá. Dienes érdekében többen is közbenjárak. Egy Marmorstein nevű úgynök által történt meg a prolongáció. Dienes erre levelet írt a fogalmazó urnak, hogy a dolog rendben van. En csodálkoztam hogy egy váltóhamisítással így bántak el. Felmentem hát *Eötvös* Károly képviselő urhoz s kértem, hogy a Dienesről tudott dolgokat írja meg a főkáptány urnak. Ezt meg is tette. Erre július 8-án, vagy 4-én, még a váltók rendezése előtt felmentem a főkáptány urhoz. Ekkor ő meg ismételte, hogy békés uton intézzem el a váltóügyet. Ez meg is történt. Július 24-ikén találkoztam egy Marmorstein nevű úgynökkel, aki azt mondta nekem hogy Dienes 25-én elárverezik. Ott kérte föl, segítsen rajta. Július 25-én már azt mondta Marmorstein, hogy az árverést nem tartják meg, mert Dienes családja kiment Nagy-Marosra s pár nap múlva Dienesnek már sok pénze lesz, mindent kifizet. Ettől fogva naponta beszélt nekem Marmorstein Dienesről, hogy jó lesz érintkezni vele. En azt mondtam, hogy *szünetekkel* egyáltalán nem állok szóba. Másnap Marmorstein elutazott Karcagra, ahonnan harmadnap visszajött. Ekkor mondta nekem, hogy átvett nyolcszáz forintot Dienesről, hogy minden áron szerezzen váltót Nessi Páltól. Marmorstein aztán a Seemann kávéházban dicsékedett vele, hogy megvett egy Nessi-léle követelést Majthényi droguistától. Majd azt mondta el Marmorstein, hogy miként tuktálta rá Nessi Palra a nyolcszáz forintos kölcsönt. Nessi Pálnak semmiféle tudomása nem volt arról, hogy a pénz honnan ered. Azt kérdeztem tőle, keresett-e valamit. Arra ő azt mondta, megállapodtam Nessel, hogy akkor, amikor a váltó esedékes lesz, megfizeti a provizórt. Ement és Dienesnek elvitte a váltót. Kértem aztán Marmorsteint hogy mi volt a sejt? Arra ő azt mondta, hogy kérdezte Dienesről, hogy mit kap ő, mire Dienes bevult a zsebébe — könnyű volt, hiszen más pénze volt — és kivett a zsebéből 200 koronát és Marmorsteinnak odaadta.

Erre azt mondta nekem Marmorstein, most csak látja, hogy van valami a dologban. Erre beleegyeztem szívesen, hogy Marmorsteinnal elmegyek a Pannónia-kávéházba. A kávéházból eljöttünk és ott hátsúlsóoldali mentünk oda, ahol kevés ember fordul meg. En nem nyújtottam kezét Dienes urnak. Mellette állott, majd közelebb jött, az első szavam az volt: Mit akar az ur, van-e pénze, vagy nincs? Nem finom módon, meg elegáns módon tettem ezt, kalapot sem emeltem, mert tudtam, hogy kicsoda az illető. Erre ő azt mondta: Csak csendesen! Beláttam hogy ebben igaz van, mert hisz elvörös kávéházban voltunk. Leülttem tehát és azt kérdeztem: hát mit akar én tőlem? Nesze, — mondtotta ő, — meg vagyok bízva azzal, hogy a függetlenség pártiaknak nagyobb részt — nem tudom, tízezerrel vagy huszattal mondott-e — megvesztegetsem. Ránéztem, s gondoltam, hogy ez nagyon szép dolog független ember — annak tartottam, — független lapnak a szerkesztője vállalkozik ilyenre. Mert nem szegény embernek lenni, de szegény nyílt elkövetni. Hát kik legyenek azok és hányat vesztegettek már meg? Kérdeztem. Egyet, mondtotta ő. Nem voltam kíváncsi és nem kérdeztem meg a nevét, hanem azt kérdeztem, mi legyen hát az én feladatom? Az ön feladata az, hogy Nessi Pál ma délig mindenáron meglegyen. Mit ért az alatt kérdeztem tőle. Azt, hogy megvesztegetesse választott ő. Kétszer is kérdeztem, egészen tisztában legyek azzal, hogy mit akar. Mielőtt tovább tárgyalunk, mondottam neki nevezze meg mindenekezt, kitől van a megbízás, mert én azt hiszem, hogy mindez, amit mond, csupán hazugság. Ismétlem, így beszéltem vele, mert tudtam, hogy kivel van dolgom. Azt mondta ő erre: ezt nem mondhatom meg. — Akkor nem állhatok önnel szóba. — választottam én. Erre ő azt mondta: megmondom önnek, egy kegyelmes ur, Geheimrath, tagja a kormányának. Hát kérem, én politikailag soha az életben nem foglalkoztam, de kombináltam, hogy ki lehet az illető. Mert azt is mondta, hogy a szomszédságban lakik, a Pannónia kávéház mellett. Gondolkoztam a dologon, ki lehet? Majd két nevet mondtam. Talán Tomassics? — kérdeztem — vagy a kegyelmes ur a szomszédságban: gróf Szápáry László? Erre ő azt mondta, az első nem, a másik igen. Mikor ezt mondta, — megvallom, — nagyon meglepett, mert hír után tudom, hogy gróf Szápáry nagy ur ember. Megkérdeztem, mennyi pénz van dispozióira. Azt mondta: ha szükséges van egy millió. Kérdeztem, hogy kinek kell a pénz. Azt mondta, hogy a *Független Magyarországra* és a *Magyarországra*. Fődolgoz azonban, mondta Dienes, hogy megnyerjük Nessit, kost was kost. Mi az ára? — kérdeztem. Azt mondta: 10.000, majd később: 20.000 forint. Kérdeztem, hogy aztán ki kerül sorra. Azt mondta, hogy Lengyel Zoltán, erre 40.000 forintot szán. Kijelentette, amikor Nessiről volt szó, hogy a miniszterelnök azt akarja, hogy ne legyen azon a napon ott a *Házban*, mert a porjót nem akarja látni. Azt mondtam, nincs is oylan rossz pófája, de az egyiknek ez tetszik, a másiknak az. (Derültség.) Dienes Miron azt mondta, hogy menjek azonnal Nesseshez. Azt akartam, hogy a pénzt megkapjam. A képviselőházba mentem, hogy ilkeressem Eötvös Károlyt és Nessi Pált, akik figyelmeztetni akartam arra, hogy meg akarják vesztegetni. De egyiket sem találta a képviselőházban. Mikor a kávéházban újból találkoztam Dienesel, egyik váltóra

kifizetett 251 koronát, de még sok pénz volt nála. Mikor a pénzt elvettem, azt mondta: a két utolsó váltót az istenért, nézzem utána, mert ha meg nem kapom ma Nessi Pált, akkor nem tudok semmit sem csinálni. — Nesze, feleltem, én tel fogom keresni Nessi Pált de mondja meg nekem, mi az utolsó ára ennek a dolognak, akkor ő felment 40.000 forintra Nessi Pálnál, — ugy látszik, neki volt pénze — és kijelentette azt is, hogy neki biztosra van egy nagy vagyon, biztosra van neki egy nagy mandátum.

Elmentem aztán a képviselőházba s már kint hallottam, hogy nagy skandalum van, éppen most lett le a Pap Zoltán 10.000 koronát a Ház asztalára, amivel Dienes meg akarta vesztegetni. Két órákor a Seemann kávéházban találkoztam Dienesel. Marmorstein is ott volt és Dienes sápadtan mondta, hogy vége van. Majd azt mondta, hogy sietnie kell, kint áll a kocsija. Ekkor láttam Singert, akivel együtt is jött. Másnap Deák Jenő mondta, hogy most jön Singer Artúról, ahol telefonozott. Deák Jenő másnap mesélte, hogy Dienesnél szökése előtt ott volt gróf Bánffy Miklós, gróf Károlyt Mihály, Singer Artur, szóval szép társaság. (Derültség.)

Ivanka: Mikor Rudnay főkáptányál volt a tanu ur, mit mondott Rudnay főkáptány?

Löwinger: A méltóságos főkáptány ur azt mondta, hogy nem cölja a kapitányságnak, hogy kelemelenségeket csináljon, hanem hogy ezt békés uton rendezze.

Ivanka: Ez nem tűnt fel tanu urnak? Hiszen nem szokták a kapitányságra idézni azokat, akik váltóra adnak pénzt kölcsön.

Löwinger: Igen sok volna erre vonatkozólag, nem ebben az ügyben, amit halál és tud az ember, de nem válaszolhatok erre.

Ivanka: Lőfordul az máskor is?

Löwinger: Ugy rendeltek a főkáptánysághoz, hogy azt keletel hinnie, hogy Dienes valami igen nagy protekcióval bír. Az idézet reggel hat órákor adták át. Szám nem volt rajja. Megjelenése a rendőrségen, egy felügyelő fogadta, másfél óráig hallgatta ki, de nem fejezte be a jegyzőkönyv íróvelét. Tann ezután emondja, hogy most mikor idejött a parlament bizottság elé egy detektiv állott elébe s azt mondta: Tessék velem hazajönni. Ott van a rendőrkáptánytól a fogalmazó és két más ur ember. Hazamentem és amikor a lakásomra értem a fogalmazó ur, akit ismerek. Stekovic, azt mondja: végzés van itten, a vizsgálóbíró elrendelle, hogy *lefogaljam ezeket a váltókat, szükség estére kutasat tartassak*. Hogyha más fogalmazó lett volna meg vagyok győződve, hogy a kutasat megkörtört volna lakásomon. Egy pár ur ember is lakik ottan, ugy hogy ezek egyike átjött a másik oldalról, hogy nem-e kell segítsé. Felkértem én Halmait a folyosón és Nessi Pál urat, hogy elmentse be az esetet, amennyiben hivatalnak engem. Elmentem haza, hogy a váltókat kivégezzem. A vátók nincsenek nálam, mondtam, hanem Molnár Jenő látogd' urnál vannak — nem a képviselő urnál, akit itt látogd', hanem Eötvös Károly roduvezeijénél, aki szintén ügyvéd. És még a fogalmazó annyit bizalommal volt irántam, hogy elmentem vele kocsiim. Elmentem, kivettém a váltókat, visszajöttem, azt tettem, hogy négy darab helyett hét darabot adtam.

Ivanka: A ma lefogalt váltók azok a Dienesféle váltók? Azok lettek ma lefogalva?

Löwinger: Igen. Át is adtam.

Ivanka: A tanu ur, mikor azt a találkozását Dienesel elbeszélte, azt mondta, hogy akkor azt kérdezte Dienesről, hogy ki az aki őt megbizta a képviselőket megvesztegetésével, s akkor Dienes azt felelte volna, hogy az egy nagyon magas állású excellenciás ur, a kormány tagja. Hát az is mondta, hogy egy miniszter?

Löwinger: Azt mondta, hogy a miniszterium tagja. Azt mondta: Der Befreuder ist Mitglied des Kabinetes.

Ivanka: Kérdezte-e, hogy az illető talán a miniszterelnök?

Löwinger: Csak azt mondta, hogy a miniszterelnök azt mondta, hogy *vegyük meg Nessit, mert annak a porjája neis sehoggy sem tetszik*.

Ivanka: Mondta azt is, hogy megbizta a miniszterelnök, hogy megvegye a képviselőket?

Löwinger: Nem mondta, hogy a miniszterelnök, hanem azt mondta, hogy a kegyelmes gróf Szápáry László ur.

Ivanka: Azt is mondta ugy-e, hogy egy kormánypárti képviselő is szerepel egy dologban, illetőleg, hogy vele összekötésben van. Nem nevezte azt meg?

Löwinger: Mondott valami nevet, de én csak a kezdőbetűjére emlékszem. Az pedig nem járja, hogy ártatlan embereket nevezek meg.

Polyányi: Itt van önnel az a végzés és az az idézés is, amelyet kapott? Vagy nem is kapott idézést?

Löwinger: Idézés nélkül vittek el innen a Házból. Mikor hazajöttem, elolvasták nekem a vizsgálóbíró végzését, hogy a négy darab váltót foglalják le és ha nem adom, legyen házkutatás.

Polyányi: Érdekelne azt tudni, hogy a Dienes ellen folytatott levő váltohamisítási ügyben kérték-e önöt mint sértettőt a váltókat, vagy pedig ön ellen van valami büntető eljárás folyamatban?

Löwinger: A fogalmazó nekem azt mondta, hogy a Dienes-ügyben.

Polyányi: A Dienes-ügyről szó lehet akképpen, hogy Dienes a panaszos és viszont lehet, hogy ön panaszolja be Dienesét és őt látod. En arra kértem tegnap Eötvös t. képviselőtársamat, sziveskedjék meggyőződni, vajon van-e ön ellen uszorakodás imén a rendőrségnél feljelentés ebben az ügyben? Meggyőződtek erről?

Löwinger: Tudtommal nincsen.

Polyányi: Azt kell ebből következtetnem, hogy nem a tanu ur ellen folyik eljárás, mert nem képviselhetem el, hogy Budapesten valaki ellen házkuta-

tást rendeljenek el, mielőtt az illetőt meghallgatták volna. De szeretnék erről teljesen meggyőződni és azt kéri méltóságassanak a vizsgálóbíró és a rendőrséget megkeresni, hogy erre nézve felvilágosítást nyújtsan.

Löwinger: Saly vizsgálóbíró ur nyújthat erre felvilágosítást. Megmondhatom, mert a fogalmazó mondotta, hogy a Dienes elleni váltohamisítási ügyről szó, ismétlem, végzés nem volt.

Polyányi: Enyhébbem itelem meg az eljárás akkor, ha csupán a corpus delicti keresik, azonban ha a sértett ellen rendeltek el házkutatást, mielőtt idézték volna, ha ilyesvalami kiderülne, ebből igen szigorú következtetéseket vonnék le.

Löwinger: En azt vettem ki a dologból, hogy a cél az volt, hogy a váltókat nálam be fogják váltani és akkor nem lesz corpus delicti Dienes ellen, azért jöttek hozzám.

Polyányi: Én igazságszolgáltatási szempontból kívánok ezzel tisztába jönni, mert külföldön is olvasásuk majd ezt. Megvan kérem önnel az az idézés, melyet a rendőrség július elején vagy másodikán küldött önnek?

Löwinger: Igen!

Polyányi: Kérem, adja azt ide. (A tanu átadja az idéző végzést.) A végzés így szól, megjegyzem, hogy száma nincs (olvassa):

Idézés bünygyben. Löwinger Sámuel úgynök az ellene beadott feljelentés folytán a főkáptányi hivatalnak V. Zrinyi-utca 2. sz. I. emelet 17. sz. szobájában 1903. június 2. napjának d. e. 9 órájára kiballgatás végett oly figyelmeztetéssel idéztetik meg, hogy eljelenjen nem jelenése esetében, előzetes lez elrendelve. — Budapest, 1903. június 1-én. Az osztályvezető rendőrtanácsos ur megbízásából: Strobél Ferenc rendőrfogalmazó.

A törvény szerint az uszora vétsége magánvadásra üldözendő, de a vád többé vissza nem vonható. A rendőrség köteles nyolc napon belül a nyomozat eredményéről az ügyészséget értesíteni. Hát ezt a dolgot ki kell deríteni, mert ha ő ellene van folyamatban eljárás, tudnunk kell, hogy a rendőrség mit csinált az ügyvel. Miért audt ez az ügy mostanig és másrészt konstatalni kell, van-e ellene uszora vétség miatt feljelentés?

Löwinger: Megjegyzem, hogy az a beszélgetés, amely köztém és a fogalmazó ur közt folyt, arra a megállapodásra vonatkozott, hogy amennyiben a Dienes közt és köztém fennforgó ügy békésen rendezve lesz, akkor mi az ügyet egyáltalában nemlétezőnek tekintjük. En nem tudom, hogy a rendőrség sziveségből jart-e el, vagy más okból, de tény, hogy Dienes egy levelet írt, amely szerint ez az ügy békésen van rendezve.

Polyányi: Egy kamarásról tetszett beszélni előbb: ki volt az a kamarás, a ki önnel együtt eljár ebben az ügyben?

Löwinger: Az a kamarás egy levelet írt Rudnay méltóságos urnak. Neve *Mecser Géza*. (Mozgás)

Polyányi: Ön említett tett Deák Jenőről. Nincs önnek tudomása, hogy Deák ur azon a napon, mikor a vesztegetések kiderültek, kikkel érintkezett és mily ös ekötései voltak?

Löwinger: Bánffyt, Károlyi Mihályt, Singert, Sebestyén emítette. Azt mondta, elhajlatott a képviselőházba, ami lehetett 10—11 óra tá. északra. Ez alkalommal gróf Andrássy Gyula kihivatta a miniszterelnököt és valamit beszéltek. Ezt Deák Jenő mondta.

Gróf Andrássy Gyula: Sokszor beszéltem vele, de erre nem emlékszem.

Gróf Andrássy Gyula: Hol látott engem a miniszterelnökkel?

Löwinger: Nem én, Deák mondta, hogy érintkezett vele, Deákkal.

Gróf Andrássy Gyula: Azt mondta, hogy amikor Dienesel beszélt a vesztegetésről, akkor ön kitálalta, hogy vagy Szápáry, vagy Tomassics. Hogy jött arra a gondolatra, hogy: Szápáry. Szápáryról nem beszéltek itt évek óta.

Löwinger: Dienes azt mondta, hogy a kegyelmes ur egy Geheimrath, a szomszédságban lakik, pénze van. Ugy kombináltam, hogy ki van zárva, hogy ilyet magyar miniszter tegyen. Között van Tomassics, de ez nem magyar név. Ami Szápáryt illeti, sokszor hallottam, hogy kegyelmes urról van szó, Geheimrath és tudtam, hogy kocsin a Szép-utca mentek, én azt hiszem, hogy a Szép-utcában sok vagyonos mágnás nem lehet.

Gróf Andrássy Gyula: Nem hallott-e arról, hogy én Deák urral olyan összekötésbe voltam, hogy akartam neki 3000 forintot ajánlani, hogy valami váltómat ne csináljon?

Löwinger: Nem!

Gróf Andrássy Gyula: Azt sem, hogy nálam volt?

Löwinger: Azt mondta, hogy érintkezett a gróf urral, az utolsó napokban. Ezt Deák mondta pénteken délután.

Gróf Andrássy Gyula: Kéri, hogy Deákot legott hallgassák ki.

Deák Jenő: Kötelességgel kijelentem, hogy én gróf Andrássy Gyula országgyűlési képviselő urral soha az életben nem beszéltem. Gróf Andrássy Gyula országgyűlési képviselő ur nevét ezzel az ügyel kapcsolatba nem hoztam.

Elnök: Nem mondta tanu ur soha, hogy 3000 forintot ígért önnek gróf Andrássy Gyula azért, hogy itt bizonyos vállalkozásokat meg ne tegyen.

Deák Jenő: Ezt a kijelentést nem tettem senki előtt.

Löwinger Sámuel: Az, amit mondtam áll.

Polyányi: Hol történt ez a beszélgetés?

Löwinger: A Seemann kávéházban.

(A holnapi ülés.)

Elnök jelenti, hogy Rohonyi Gyula elnök

visszaérkezett és az elnökséget holnap 6 veszi át. Jelenti, hogy egy egész sorozat újabb bejelentés érkezett, melyeket át fog adni az elnöknek. Ivánka indítványára Strobl rendőrfelügyelő is kiballgatják. Ezzel az ülés véget ért.

(„Wokan Miklós.”)

A parlamenti bizottság mai ülésében a belügyminisztérium bemutatta az utlevélről vezetett iktatókönyvet. Ebben az iktatókönyvben a bizottság tagjai érdekes felfedezést tettek. Az iktatókönyv egyik tétele ki van vakarva és a vakarás fölé új írás került. A száma ennek az iktatott tételnek: 27008; dátuma: július 30. Az utlevélet kérő félnek neve: Wokan Miklós. A keresztnév helye nincs kivakarva: csupán a vezetékén van kivakarva és helyettesítve. A vezetékén előtt is vakarás van, de kivehető, hogy ott eredetileg ez a szó foglalt helyet: Gróf. Az érdekes felfedezés mindenestre szóba fog kerülni a parlamenti bizottságban.

## KÜLFÖLD

### X. Pius.

— Az új pápa. —

Budapest, augusztus 4.

Öröme van a katolikus egyháznak és öröme mindazoknak, akik az igazi krisztusi szellemnek diadalát óhajtják a földön. A konkáve, hétszeres szavazás után, Del Sarto Józsefet, Velence bíboros patriárkáját emelte Szent-Péter trónusára.

Ignis ardensnek, égő tűznek nevezi a régi jóslat XIII. Leo utódját és az arajongás, melylyel Velence nyomorgó szegényei csingenen rajta, annak hirdetője, hogy Del Sarto szívéből — ki a X. Pius nevet vette fel uj, a föld legnagyobb méltóságában — valóban tűz, a szeretetnek olt-hatatlán tüze árad ki, annak hirdetője, hogy az új pápa személyében a krisztusi alázat, a krisztusi könyörületesség vonul be a Vatikán ragyogó, sok évszázad dicsőségét hirdető termeibe.

X. Pius megválasztása az intranzigensség elvének bukását jelenti. A négynapos konkáve meggyőző bizonyossága, hogy kemény harcot vívott egymással a két felfogás, melynek képviselőiül ott voltak a pápajelöltek közt, egyrésztől Rampolla és Serafino Vannutelli, másrésztől Oreglia és Gotti, és ott volt, de csak mintegy ötödik helyen a kombinációban, Del Sarto is mint a trauzigen-sebb felfogás legszélsőbb árnyalatának képviselője. Hogy ő került ki diadalmasan a választásból, nemcsak azt bizonyítja, hogy a bíbornokok többsége ezt az irányt tartja legüdvösebbnek a katolikus egyház jövőjének érdekében, hanem azt is, hogy az a mód is, melylyel XIII. Leo kormányzatának utolsó éveiben a katolikus egyházat és a haladó kort áthidalni óhajtották és amely politikának Rampolla volt főmozgatója, a bíbornoki testületben aggodalmakat támaszthatott.

A békének, a szeretetnek emberét emelte a bíbornokok többsége a katolikus világ főpásztorának méltóságára. A nép egyszerű fiát, ki a jótékonyaságnak, az irtalomnak apostolaként járt-kelt Velence szegényei közt, hogy gyógyítsa a sebeket, hogy enyhítse a fájdalmat és hirdesse a szeretetnek evangéliumát.

Szép, szelid arcán mintha a szenvedő emberiség nagy bánata borongana. Nagy bánata, mely annyiszor átjárta az ő szívét és át vereinek, szegény, földmives-családjának, a mindennapi kenyérért kemény harcot küzdő édesatyjának és a nehéz munkától hamar meggyöngyödött édesanyjának szívét. Del Sarto nem az érdeklődő, az emberbarát sokat enyhítő távlatából ismeri a nyomort és szegénységet, hanem mint rémet, melylyel szemtől-szembe állott, melylyel megvívta a maga nehéz harcát, diadalmasan, de sok sebből vérezve, diadalmasan, de a szerénység és alázatosság érzésével, mint az igazi hős, mint igazi bajnok, aki tudja, hogy Istené a dicsőség és Istené az érdem...

Velencétől nem messze, a Trevizó melletti Riese falunak egy kicsinyke és szegényes kunyhójában ringott bölcsője. Kemény munkában meg-edzett földmives-szüleitől örökölte azt a szívósságot, amelylyel minden akadályt leküzdve,

1850-ben, 15 éves korában — 1835. június 2-ikán született — már annyira előrehaladt tanulmányai-ban, hogy felvették a trevisói papnevelő-intézetbe kispapnak. Szorgalmával, egész lényén előlme szelidségével, minden szívet megnyerő egyszerűségével csakhamar magára vonta tanítói figyelmét, úgy hogy püspöke tanulmányai befejezésére a padovai intézetbe küldötte. Nagy kitüntetés volt ez, mert ott mindég az olasz theológia legkiválóbb tudásai tanítanak. 1857-ben miséppapnak szentelték fel és ettől az időtől kezdve a velencei egyházkerület több kisebb plébániáját vezette. Erényei nem olyanok voltak, melyek a gyors haladásnak feltételei. Nem csillagok, de mélyek, úgy hogy időnek kellett eltelnie, míg magukra vonták felettéseinek figyelmét. Nem külső sikerekre törekedett, hanem belsejének, lel-kének, agyának kimivelésére. Lelkipásztorkodásának gondjai mellett elég időt talált, hogy tanulmányait szakadatlanul mélyítse és bővítse. Már közel volt a negyven évhez, mikor püspöke irodája igazgatójának és a trevisói papnevelő-intézet lelkiatyjának nevezte ki. Ezekben az állásokban azután mindjobban szembetűntek kiválóságai, úgy hogy ettől az időtől kezdve gyorsan emelkedett fölfelé. Kanonoknak, püspökhelyettes-nek, majd 1884-ben mantovai püspöknek nevezték ki. XIII. Leo mind nagyobb meglepetéssel figyelte meg Del Sarto működését, mind nagyobb csodálattal adózott emberi és papi kiválóságainak és midőn 1893 június 2-ikán velencei patriárkának nevezte ki, tudta, hogy ezzel nemcsak jutalmat, hanem az egyháznak is nagy szolgálatot tesz. XIII. Leo nem csalatkozott. Del Sarto már működésének első napjaiban annyi tapintatot, annyi megnyerő okosságot tanusított, hogy az elkereseredett harc, mely kinevezése nyomán támadt, csakhamar, minden nagyobb hullámmal nélkül simul el. Az olasz kormány ugyanis nem akarta az új patriárkát kinevezéséhez az exekvatúrmegadáni. Azt állította, hogy a kinevezési jogot a velencei köz-társaságtól, más egyéb privilégiumokkal együtt ő örökölte. A szentszék ellenben tudós értekezésekkel bizonyította, hogy a velencei patriárkaság az aquilejainak folytatása és hogy a kinevezésnek St. Lorenzo Giustiniani óta fennálló joga olyan privilégiuma volt Velencének, melyet senki másra át nem ruházhatott. A harc Del Sarto rendkívül tapintatos magatartása folytán a szentszék diadalával fejeződött be. Hogy mennyire megértette már ekkor XIII. Leo Del Sarto nagy tehetségeit, annak legeklatánsabb bizonyítéka az az általános feltűnést keltett kitüntetés, melylyel 10 napra patriárkává való kinevezése után bíborosi méltóságra emelte.

Am Del Sarto az új, fényes méltóságban is maradt, aki volt. Egyszerű pap, kinek legfőbb gondja hűveinek lelki vezetése, kinek legnagyobb öröme, ha egy-egy sugárt áraszthat a nyomornak és szegénységnek sötétjében.

Maradt, aki volt: a nép fia, ki nem feledkezik meg véreiről, kinek nagy gyönyörűsége, ha megszoríthat egy-egy kemény munkában meg-edzett tenyeret!

Béke és szeretet légyen e földön, hirdette az osztrákének magasságából és e szent igék testté válásáért buzgólkodott működésében...

A tett és nem a szó az igazi tanító, volt vezérlő elve és ezért mindent elkerült, mi konfliktusba keverhetne volna a királyi hatóságokkal.

A papi és világi vezetés harmoniájából fakad ki a népek üdve és boldogsága! És azért, míg a többi kardinális úgy tért ki az olasz király utjából, mintha az mérges miazmákat sugár-zanék ki magából, Del Sarto bejelentetlenül tiszteltet III. Viktor Emánuelnél, mikor ez utóljára Velencében időzött...

Papi hivatásának teljesítésétől semmiféle politikai tekintetek nem tántorították el és mikor Humberto király egy orgyilkos állati dühének esett áldozatul, ő volt az egyedüli bíbornok, ki teljes díszben, fényes segédlettel, engesztelő misét tartott a megboldogult lelki üdvéért. Nem azért, mert király, hanem mert ember volt, por és hamu, tévedő és könnyen botló, mint a rongyokban járó és éhségtől gyötört névtelen millió! Emberi érzése, minden bánatban és minden szenvedésben részvevő szíve vezette a fájdalomtól vonagló, megtört királynéhoz is, hogy a nehéz órákban a

hit malasztját csepegtesse szívébe, hogy a meg-próbáltatásnak gyöttrő perceiben megvigasztalja szavának szelidségével, új erőt öntsön bele hité-nek lángolásával. Az olasz nép sohasem fogja neki ezt elfelejteni, az olasz nép szívében a hála sohasem hervadó virágait fakasztotta viselkedésé-nek nemességével!

Az egyháznak nem éles fegyverekkel fel-vertezett harcosa az új pápa, hanem szelid pász-tora, ki vezetni fogja a békének és krisztusi sze-retetnek virágos mezőin...

Egész lényén napsgárként végigömlő sze-lidségével nem fér össze semmilyen meghason-lásra való törekvés. Hivatásának nem a bogok kötését, hanem megoldását tekintti. A megoldást, a megegyezést, az összeforrást minden téren...

Del Sarto volt az, ki a velencei uj Cam-panile alapkövét felszentelte... Felszentelte, noha részvételt az ünnepélyen Nási közoktatásügyi mi-niszter, ki az olasz szabadkőművesek egyik legma-gasabb méltóságviselője, noha részvételt Chaumié a franciák közoktatásügyi minisztere is, aki tagja annak a Combes-kormányának, mely engesztelhetlen harcot viv a kongregációk ellen! A derűs mosoly nem tünt el ajkairól akkor sem, mikor a francia vendég tiszteletőre felharsant a világhírű forradalmi ének, fel a Marsailles, melynek ritmusából világ-felforgató törekvéseknek láza árad ki... Velence patriárkája végighallgatta és ajkai nem nyilottak átokra, hanem ellenkezőleg, szólt a szeretet leg-nemesebbik fajtájáról, a hazaszeretetről, hirdette az olasz népek, hogy nincs sebb, mint a hit és hazaszeretet harmóniája, hogy a hit nem gátja a hazaszeretnek, hanem ékesítője, mert égi fénynyel és ragyogással sugározza be!

Ezt hirdette a velencei patriárka és reméljük, hirdetni fogja az új pápa is! Mert Del Sarto nem az az ember, ki megfélekedik a multakról...

A velenceiek legendákat beszélnek arról, hogy mint ragaszkodik régi barátaihoz és egyszerű rokonaihoz! Ragaszkodik az utóbiakhoz annál inkább, mert sohasem óhajtottak az ő gaz-dagsága fényében sűtkérezni... Mind két kezük munkájával keresik kenyerüket és ő nem ragadja őket ki körükből, mert semmit sem tisztel annyira, mint a munkát. Egyik nővére: Antonia egy kis faluban, Mestre közelében él és mint szabónc keresi meg kenyerét, másik nővére: Lucia, egy sekrestyének felesége, míg a harmadik ott él Del Sarto szülőfalujában és férje mellett buzgólkodik, kinek kocsmája és tőzséde volt. Fivére: Angelo sem „ur” és mint mantuai kocsmáros vitta ki polgár-társainak szeretetét és becsülését. Csak anyját, az őreget, nem hagyja dolgozni.

Es szereti az ifjúságot!

Meggyőző bizonyossága annak, hogy nem maradt. Magába szívja az új idők szellemét és lelkéhez nem férközhetik a közönynek hideg árnyéka! Együtt lánog a fiatalokkal és szemének tüze nagy tetterőnek hirdetője.

A nagy terhet, mely új méltóságával nehezedik rá, könnyen fogja elbirni, mert vállalai erősek.

Vasegészségű ember és edzett! Ime mégis örökölt szüleitől, akik nem hagyhattak rá va-gyont és gazdagságot!

A velenceiek örömmámorban usznak. Örö-mámorban különösen az egyszerű nép, mely ez-rével kísérte ki a vasuthoz, midőn a pápaválasztó gyűlésre indult!

Éltetéséből visszhangzott a tágas pályau-dvar... Ezer zsebkendő lobogott feléje, mikor a vonat elindult, és ezer torok kiáltotta:

Te léssz a pápa!

Isten meghallgatta a szegények kívánságát. Az új pápát a szegények áldása kísérte fényes termeibe. A szegények áldása, melyek fehér ga-lambként röpöknek körötte...

Röpökönnek és szitsák szárnyuk rebbené-sével továbbra is irtalmának és szeretetének lángjait...

Mert szeretetre, megváltó szeretetre van szüksége a világnak!

Egyszerű ácsmester fia váltotta meg egy-koron a világot! Hátha evangéliuma igéit köze-lebb fogja hozni a megvalósításhoz a másik egy-szerű munkás-ember gyermeke, Del Sarto József, az egyszerű parasztfiú, ki Isten gyelméből a földi méltóságok legnagyobbikát érte el...

Milliók imádkoznak, hogy úgy legyen, milliók, hogy erő és egészség segítse magasztos munkájában!

### Habemus papam.

Róma, augusztus 4.

Giuseppe del Sarto bíbornokot, velencei patriarkát pápának választották. Az új pápa, aki a X. Pius nevet vette föl, déli 12 óra 10 perckor megjelent a Szent Péter-templom belső erkélyén és áldását adta a nagy számban megjelent népre. A néptömeg viharosan üdvözölte az új pápát.

Róma, augusztus 4.

Délelőtt 10 óráig a Péter-tér üres volt. Csak az oszlopok alatt voltak csapatok elhelyezve. Lassankint megtelt a tér közönséggel, mely gyalog vagy kocsi jött el, hogy jelen legyen, amidőn ismét füst száll fel a Sixtus-kápolna tetejéről, amire 11 és 1/2 óra között számítottak. Röviddel 11 óra után terjedt el az a hír, hogy már meg kellett hogy válasszák az új pápát, azonban ezen hírt kételkedve fogadták. Hirtelen azonban a ház nagy erkélyén meglátott néhány pápai csapatbeli tisztet nagy egyenruhában és a vatikáni fényképészeket, akik az erkélyen két kinematográfot állítottak fel. A vatikáni városrész rendőrfőnöksége a város különböző részein felállított csapatok parancsnokainak telefonál, hogy a Péter-térre a Péter-térre és 8 kettős sorban állottak fel, minden sor között elegendő helyet hagyva arra, hogy a közönség átvonulása közben történhessen. Ekközben a néptömeg egy része eltele a székesegyház előtt levő tér jobbszárnyát, hogy láthassa a füst felszállását, ami azonban elmaradt. Egy másik rész a lépcsőkön foglalt helyet, hogy tanuja legyen a választás eredménye kihirdetésének, és csakugyan nonsokára kitárult a székesegyház külső nagy erkélyének középső nagy ablaka és 8 frakkos sozga nagy fehér bárony és piros aranyzöldű szőnyeget terített a korlátra; a szőnyeg középső mezijén X. Pius cimere volt. Nyomban kilépett Machi bíboros és kihirdette a választást. Ezután rögtön nyomtatott lapokat osztottak ki a közönség között, melyben felszólították a lakosokat, hogy este világítsanak ki. A lapok azonnal külföldi adást adtak az új pápa életrajzával és képevel.

Az új pápa cimereinek felső részében egy orosz-lán van, alsó felében pedig a vízből félig kinyúló kőtől. Malachias jóslása, hogy az új pápa igitus ardens lesz, valószínű. Azonban Joachim apát, aki 1180-ban született, megjósolta, hogy XIII. Leó utódja: *funis de littera venit: kőtől nyulik a partról.* Az új pápa a velencei patriárka, a tenger partjáról jön és kőtől van cimereiben.

Róma, augusztus 4.

Délelőtt 11 óra 15 perckor mintegy 10.000 főnyi ember gyűlt össze a Péter-téren, 1/2 óra után a Vatikánban nagy mozgás volt észlelhető. Azok, akik a Sixtus-kápolna felé vezető utakon voltak, azt állították, hogy hangos üdvözlő-kiáltásokat hallottak a Vatikánból. Valóban, amidőn az új pápát megválasztották, a konklávékban összegyűlt bíborosok öt hangosan éltették. Nonsokára villámgyorsan elterjedt a városban az a hír, hogy Sarto bíboros velencei patriarkát választották meg pápává. A Péter-téren összegyűlt néptömeg a Péter-templomba áramlott, miközben a város minden részéből az emberek tömegesen tödültek a Péter-térre. Ezenközben a pápai csapatok is felöltötték diszruháikat, ami az új pápa megválasztásának hírére hivatalosan is megerősítette.

Róma, augusztus 4.

11 óra 40 perc körül a Péter-téren nagy katonacsapat jelent meg a katonai sorfal megerősítésére. Egyidejűleg a székesegyház külső erkélyein munkások jelentek meg, akik a korlátra nagy szőnyeget terítettek. Majd nagy keresztet helyeztek ki. A csapatok tisztelegtek és Machi bíboros a pápai szertartási hivatalnokok kíséretében megjelent és hangos szóval kihirdette, hogy Sarto bíboros pápává választották. A bíboros hangmórányos szavai a következők voltak:

— Annuntio vobis gaudium magnum habemus papam eminentissimum et reverendissimum dominum cardinalem Josephum Sarto qui sibi nomen imposuit: Pius X.

A Péter-téren összegyűlt tömeg zajos ültetése kísért a kihirdetést. Machi bíboros erő visszavonult. 12 óra 10 perckor megjelent X. Pius pápa a székesegyház belső erkélyén a pápai diszruhában és áldást osztott a népnek, mely

6 szentségét lelkesen éltette. Az összes templomokban harangoznak.

Róma, augusztus 4.

A Szent-Péter-téren edülnak osztogatnak, amelyekkel *kvilágításra* szólították fel a lakosokat, miután az új pápát megválasztották. A kéményből folszálló füst különben ma is sötét volt.

### A konkláve vége.

Róma, augusztus 4.

Délután fél 4 órakor nyitották meg a konkláve főnökeinek és kormányzójának, valamint a konkláve őrzésével megbízott főpápak jelenlétében a konkláve főkaput. Majd a konkláve feje a fejedelmi terembe ment, hol a pápa várta körülvevő a szent kollégiumtól. A konkláve feje letérdelt a pápa előtt és megcsókolta a lábát, mire a szentatyva felemelkedett és a Sixtus-kápolnába vonult. Itt magára öltötte a pápai ruhát, és feltette az arany pápai főveget. Az óltár előtt ülve fogadta a szentkollégium második adórcióját, miközben a pápi énekesek belekezdtek az Ecce sacerdos magnus kezdetű egyházi imádság éneklésébe. A szentatyva megáldotta a jelenlevőket, letette a pápai diszruhát és megkezdte a pápai udvar egyes méltóságainak kihallgatását. Este 7 órakor visszavonult a pápa ideiglenes lakostályába, melyben addig marad, míg XIII. Leo termeiről eltávolítják a pécseket. Az összes templomok harangjai zúgnak. A bíborosok nagy részben elhagyják a Vatikánt, hogy szállóikba, azaz lakásaikra térjenek vissza. A Vatikánban immár a konkláve eljárás szükségessé vált átalakítások eltávolításán dolgoznak. E céllal kömviseket és asztalosokat látni a Vatikánban menni.

### A szavazás.

Róma, augusztus 4.

Hir szerint Sarto bíboros mintegy 50 szavazatot nyert. A *Tribuna* szerint az első választáson Rampolla 24, Vannutelli 15 szavazatot kapott. A többi szavazat megosztott *Di Pietro*, *Gotti* és *Oreglia* között. Állított *Sario* ezen szavazás alkalmával nem nyert szavazatot. Ugy hírlik, hogy Sarto hétfőn 31 szavazatot nyert, azonban *Di Pietra* is sok szavazatot esett. Ugyanazon estén azt közzétették, hogy *Di Pietro* egészére való tekintettel nem fogadta volna el a pápává való megválasztást. Ma délelőtt Sarto bíborosra esett a szavazatok 2/3-a. A *Tribuna* azt írja, hogy a pápa Merry del Valt, a konkláve titkárat bíborossá nevezte ki. Ugyanezen lap szerint e hó 9-én lesz a pápa megkoronázása.

Róma, augusztus 4.

A *Giornale d'Italia* híre szerint, mely szavahírhét forrásból eredőnek mondatik, az első szombati szavazások 24 szavazatot esett *Rampollára*, 17 *Gottira*, 5 *Sartora*, 4-5 *Vannutelli Serafinora*, 3-8 *Capecelatro* és *Di Pietra*, 2 *Oregliára* és 1-1 *Agliardira*, *Segnára*, *Portanovára* és *Sapultra*. Szombaton este *Rampolla* állítólag 29 szavazatot kapott, *Gotti* szavazatai pedig fogytak. *Sarto* ekkor 10 szavazatot nyert. Tegnap délelőtt *Sartora* 27-en, *Rampollára* 24-en, tegnap este *Sartora* 35-en szavaztak; a többi szavazat *Rampolla* és több más bíboros között osztott meg. Hir szerint az utolsó szavazások *Sarto* 50, *Rampolla* 10 és *Gotti* 2 szavazatot nyert. Egy szavazást sem követett pótló szavazás. — Amikor Sarto mind bizonyosabbra vette jelöltségének komolyságát, kétszer kérte a bíborosokat, hogy ne ragaszkodjanak az 6 jelöltséghez, mert nem érzi magát hivatottnak arra, hogy az egyházkormányzási hatalommal járó súlyos felelősséget magára vegye. *Ferrari* kérésének ellenállt és csak több más bíboros kérése terítette el elhatározásától.

Midőn a választását kihirdették és *Oreglia* megkérdezte, hogy elfogadja-e a megválasztást, Sarto az első pillanatban a meglepetéstől nem tudott szóhoz jutni. Hir szerint az első adórció alkalmával igen meghatott volt és sirt. Merry del Val-nak bíborossá való kinevezetése nem felel meg a valóságnak. Idézett lap fentartással közli, hogy az államtitkári méltóságra *Ferrari*, *Vannutelli* és *Agliardi* a jelöltek,

Brüsszel, andusztus 4.

A *Patriote* vatikáni tudósítója szerint a konkláve váratlan hosszu tartamát az okozta, hogy *Kopp* boroszlói érsek és *Skrbensky* prágai érsek kormányaik nevében *Rampolla* jelöltsége ellen energikus kijelentéseket tettek. Nyilatkozataik ugyan nem biztosították *Vannutelli* sikerét, de meghusították *Rampolla* győzelmét. Valószínű az is, hogy *Rampolla* hívei is, *Vannutelli* hívei is makkasul ragaszkodtak jelöltségükhez, ami mindig megakadályozta a kétharmad többséget.

### Az első ut.

Róma, augusztus 4.

Miután a pápa megáldotta a népet, *Satolli* és *San Miniati* bíborosok valamint msgr *Riggi*

kisérétében meglátogatta a megbetegedett *Espinoza* bíborost.

### Olaszország és az új pápa.

Róma, augusztus 4.

Az eddig megjelent lapok azt vélik, hogy az állam és az egyház között fennállott viszony az új választással nem fog megváltozni. A *Tribuna* emlékeztet az új pápának az olasz hatóságokhoz a közelmúlt időben való viszonyára, mely különösen az újjáépített velencei Campanile alapkövetelésének alkalmával nyilatkozott meg, amidőn Sarto bíboros, a turini gróf, valamint az olasz és francia közoktatásügyi miniszter jelenlétében beszédet tartott.

A *Giornale d'Italia* a következő részletet mondja el: Amidőn *Viktor Emánuel* király a múlt hónapban meglátogatta Velencét, Sarto bíboros a királyi palotába ment, hogy a királyt hivatalosan meglátogassa. A király meghagyta, hogy a bíboros az összes hatóságok előtt bocsásk be. Miután azonban a bíboros csak akkor érkezett a palotába, amidőn a kerületi előjáró már a királlyal volt, Sarto az előcsarnokban maradt és ott egyidejű a jelenlévő tábornokok, tengernagyok és a többi méltóságokkal szórakozott. A kihallgatáson a király Sarto-val a legviszélyesebben társalgott és a fogadóterem ajtajáig kísértte. A katonaság akkor a bíboros érkezésekor és távozásakor szabályszerűen tisztelgett.

Róma, augusztus 4.

Ugyálszik, hogy a bíborosi testület igen kielégítette a választás eredménye. Ma este a leonini városrészben sok ház ki van világítva. A többi városrészben is látni kivilágított házakat. A konkláve folytan szükségessé vált átalakítások eltávolításának munkája valószínűleg még ez éjjel elkészül.

Berlin, augusztus 4.

A *Localanzeiger* római tudósítója meginter-vieuolta Zanardelli miniszterelnököt, aki úgy nyilatkozott, hogy Olaszországra nem bir fontossággal az, hogy ki lesz a pápa. Olasz szempontból persze azt kell óhajítani, hogy békés főpap legyen az új pápa, aki csak az egyház és a vallás ügyeivel törődik. Ilyen volna előreláthatólag *Di Pietro* vagy *Capecelatro*. Olaszországnak különben most már semmitől sem kell tartania, hogyha az új pápa még oly intranzigens lenne is. Végül ama reményét fejezte ki a miniszterelnök, hogy az új pápa *Ferenc József* király római látogatását lehetővé fogja tenni.

### A olasz katonaság tisztelgése.

Róma, augusztus 4.

Mikor a füst felszállott, két gyalogos csapat vonult a pillangó alá s ott két sorban állott fel. Abban a lögliában, amint a történelmi nevezettségű ablak kinyílt és *Maceli* bíbornok alakja látható lett, a Péter-téren levő nagy sokaság elsöndesedett. A katonaság parancsnoka *tisztelgést veszélyelt*.

Jellemző az olasz népre nézve, hogy amikor a katonaság fegyverbe állott, az érdeklődés a lögliától a két csapatra terelődött. A temérdek fényképész a katonaságra szegezte a masinákat, amelyek a lögliára voltak irányítva. A közönség körében sokféleképp magyarázták azt a ténnyt, hogy a katonaság a pápaválasztás kihirdetésekor tisztelgett. Némelyek szerint ez azért történt, mert a pápaválasztás kihirdetése államigyi esemény, mások szerint a pápának a katonaság részéről királyokat megillető tisztelgés jár ki, de a legközömbösebb van a valósághoz az a vélemény, hogy Olaszországban a katonaság a bíbornok előtt is tartozik tisztelni.

### Az első üdvözlés.

Riesse, augusztus 4.

Mihelyest híro érkezett *Sarto* bíboros pápává választásának, a községi előjáró msgr *Bressan* hoz az, új pápa konklávistájához táviratot intézett, melyben arra kéri, hogy adja át földjeinek tisztelete kifejezését és kérje a pápa áldását szülőföldjére. Csütörtökön a községi tanács gyűlést tart, hogy határozzon a pápa tiszteletére tartandó ünnepeket illetőleg.

### Az új pápa családja.

Róma, augusztus 4.

*Stratimirov* lelkész az ujonnan megválasztott pápa barátja, ki öt elkísérte a konklávéra, X. Pius pápa családjára nézve a következő adatokkal szolgált: A pápa atyja törvényhatósági alkalmazott volt, anyja, mintegy tíz év előtt halt meg. A szentatyva egy fivére az olasz karabélyosoknál szolgált és most borkereskedő Mantuában. A pápának négy nővére van, kik közül kettő nála lakott Velencében. A harmadik Saltanóban van, hol Sarto piébános volt, a negyedik Riesoban van férjnél.

### Velence öröme.

Velence, augusztus 4.

Az új pápa testvérei, akik a pátriárka palotájában laknak, még nem értesültek a pápaválasztásról, amikor *Don Carlos de Bourbon*, a ki nejlével Velencében tartózkodik, meglátogatta őket és elmondotta nekik az örömhírt.

A velencei községtanács azonnal rendkívüli gyűlést tartott és a következő táviratot küldte a vatikánba *X. Pius* pápának:

Velence népe repeső szívvel gondol vissza pátriárkájának szeretetétől és erőnyektől sugárzó lelkeskedésére most, amikor a legmagasabb egyházi méltóságra emelkedett. Legmélyebb tisztelét tolmácsolja szentséged előtt

Velence város tanácsa,

### Az új pápa jellemzése.

Róma, augusztus 4.

Az *Avanti* az új pápát következőképpen jellemzi:

*Sarto* rendkívül hasonlít aroban *IX. Pius*hoz. Vonásai kifejezések, hol alázatosságot, hol nagy energiát tükröznek vissza az élénk szemek. Ajkait mindig összeszorítva tartja. Testtartása lejedelmi. Arcszíne sárgás, ami szívhajra vall. Mozdulatai nem éppen előkelők, de mindent, öszszevéve, az új pápa első látásra kedvező és rokonszenves benyomást tesz az emberre. Jelleme az igazi velencei bensülötté. *X. Pius* jókedélyű, vidám, mint minden velencei. Szülei és rokonai parasztemberek. *Sarto* nem szégyenli ezt, sőt ellenkezőleg nagy tisztelettel van irányukban. Jelszava: boldogulni és mindenkinnek boldogulását elősegíteni. Nem gyöngye jellemű ember, tud paranosolni és engedelmességet követelni, ami meglátszik azon, hogy sohasem íméli parancsát. Általános műveltsége nem széleskörű. Gyöngye szónok és gyakran megesk rajta, hogy üres frázisokat mond. Meglehetősen jól tud latinul, azonban élő nyelveken nem beszél, csak éppen néha szól francián. Idegenszerűen hat az, hogy velencei tájszólással beszél, jöllehet nagyon iparkodik tiszta kiejtésre és választékosságra kiejzéseiben. Jellemző ró a következő epizód: 1896-ban amikor *Umberto* király Velencébe ment, hogy ott *Vilmos* német császárt üdvözölje, *Sarto* értesítette *XIII. Leo* pápát arról a szándékáról, hogy meg fogja látogatni a királyt. A pápa nyomban meghagyta neki, hogy tegyen le erről a szándékáról, sőt a királylátogatás idejére utazzék el Velencéből. Hozzátette azt is, hogy egyedül a pápának van joga egy királylátogatás jelentőségét mérlegelni, a Vatikánban biztosra veték, hogy a pátriárcha engedelmességet fog, azonban *Sarto* nemcsak hogy el nem utazott, de sőt teljes díszben meglátogatta a királyt és elbeszélte neki a történeteket.

Ez időtől fogva a pátriárcha minden alkalmat felhasznál, hogy meglátogassa a királyi párt és 1870 óta egyetlenegy bibornok sem volt olyan jó viszonyban a Savoyai-házzal, mint *Sarto*.

Beszélik, hogy a pátriárcha azt mondta barátainak, mielőtt Velencéből a konklávéra utazott:

— Meglátjátok, hamar fogunk pápát választani. Hamar fogjuk *Pierot* (a velenceiek *Pierot* mondanak *Petrus* helyett), bilincsekbe verni. Szegény ember, milyen nehéz keresztet vesz a vállára. Nem szeretnék a helyében lenni.

Egy meghitt embernek, aki szerencsét kívánt, azt mondta *Sarto*, mikor elutazott Velencéből:

— Oh, én *tour-retour* jegyet váltottam.

Róma, augusztus 4.

A pápává választott *Sarto* biboros rendkívül szilárd ember hírében áll, úgy, hogy választása megfelel a biborosok szándékait elvénnek, hogy ugyanis olyan pápát válasszanak, aki helyreállítsa a fegyelmet a papság között. Annak idején a velencei pátriárcha kineveztetése hosszantartó vitát idézett elő azon kérdés körül, hogy a velencei pátriárkát a királyi kegyurasága alatt áll-e, vagy nem. *Sarto* biboros egyházkerületében nagy tevékenységet fejtett ki. Az ő kezdeményezésére létesült az egyesülés a mérsékelt állami és az országos párt között. Az ujonnan egyesült pártnak sikerült uralomra jutnia a velencei községtanácsban és a kerületi tanácsban. Az elmúlt évben lefolyt választásokból is győzelmesen került ki a párt, amit *Sarto* pátriárcha palotája előtt való ünneplő tünnetéssel ünneplétek meg. Amidőn *Sarto* biboros Velencéből Rómába utazott újból tünnetőleg üdvözölte a lakosságot, amely alkalommal úgy nyilatkozott, hogy nem számít arra, hogy pápává válasszák.

Róma, augusztus 4.

Egy bibornok mondotta nekem ma este, hogy *Sarto* megválasztását a két legnagyobb áramlatnak köszönheti, de egyuttal megválasztása vereség is a két irányzatra nézve.

*X. Pius* pápa sem *Vanuttellinek*, sem *Rampollának* nem lesz eszköze. Az új pápa nagyon

egyszerű ember s minden gondja a világbéke biztosítása lesz. Politikailag nincs exponálva *Sarto*, Olaszország irányában barátságos érzelmi, nem harcias hajlamu a királlyal szemben, mint *XIII. Leo* volt. A hírnévről, dicsőséggel nem törődik, ilyesmii után nem sóvárog.

A *Tribuna* szerint *XIII. Leo* pápa egyszer azt mondta *Sartonak*:

— Ön fiatal és rendkívül erélyes. Talán arra hivatott, hogy egyszer utódom legyen.

Róma, augusztus 4.

A külföldi bibornokok körében nagy a megelégedés, hogy a választás nem kuriai bibornokra esett, mert biznak benne, hogy az új pápa meg fogja szüntetni a Vatikánban lábrakapott visszaéléseket.

### X. Pius és a magyarok.

Az új pápa mint velencei pátriárcha mindig a magyarok igaz barátjának mutatta magát. A Szent Gellért centenárium alkalmából Velencébe zárandokolt magyarokat oly kitüntető szeretettel fogadta, hogy a kegyeletes zárandoklatnak egyik legkedvesebb emlékezte maradt a résztvevők szívében a biboros-patriárkának hozsánk való jóindulata, a magyarok történeti dicsőségét, hazafiságát dicsőró nyilatkozatai. Azóta is több ízben fordult Szent Gellért püspöki székeken örököséhez, *Dessewffy Sándor* csanádi püspökhöz s csak pár hét előtt történt, hogy a Szent Gellért ereklyéinek őrzésére a csanádi püspök által felajánlott ereklyetartót fénys díszszel helyezte el a vértanu püspök oltárán.

Lapunk egy barátja, aki sokszor fordul meg Velencében, a következőket mondta el nekünk az új pápáról:

— A velencei tartományokból származott, egészen egyszerű olasz családnak a sarja, aki minden protekció nélkül, tisztán a maga erejéből emelkedett fokról-fokra magasabb pozícióba. Több kis olasz helységben volt pap, míg végre pátriárkának Velencébe került s mint ilyen tette meg biborossá *XIII. Leo*, ami akkor nagy meglepetést okozott Olaszországban, mert az olasz kormány is tiltakozott ellene. Annál szívesebben fogadták azonban Velencében, ahol már ekkor nemcsak a köznépet nyerte meg leereszkedő nyájás modorával, de a velencei előkelőbb körökben is szívesen látott vendég volt.

Az a tartózkodást, amelyet a legtöbb olasz főpap tanusít az uralkodóházzal szemben, nem ismerte, így például az első között volt, aki *Margit* királynak *Umberto* tragikus halála alkalmával részvételt kifejezte s mindenképpen vigasztalni igyekezett. Hogy milyen szives viszony van közte és az uralkodó-család között, azt eléggé bizonyítja, hogy valahányszor *III. Viktor Emánuel* vagy az özvegy anyakirályné Velencébe kerül (s ez a forduló évad alatt csaknem esztendőnkint megtörténik), nyomban siet látogatást tenni a palotában, ahova előzetes bejelentés nélkül, mindenféle különös audienciakérés nélkül bejuthat.

Az új pápa külsejére nézve magas alaku, inkább termetes, mint vézna, arca nyájás, mosolygó s egész megjelenése sokkal fiatalabbnak mutatja, mint amilyen valóban.

Velencében rendkívül kedvelik s ezt a lagúnák városának közönsége élénken fejezte ki akkor, amikor *Sarto* biboros a konklávéra utazott. Valóságos lelkes tünnetésszámba ment az a bucsuztatás, amelyben ekkor a mostani pápa részvált. A hatóság, a papság s a velencei arisztokrácia csaknem teljes számban kikísérte a pályaudvarra s meleg, lelkes ovációkban kívánt neki szerencsés utat.

Magyarország bizonyára egyik nagy barátját láthatja az új pápában, aki teszem a velencei Szent-Gellért-ünnepség alkalmával a lerándult magyar zárandokokkal igen szívesen érintkezett, a zárandoklatban résztvevő arisztokratákkal külön-külön sorra beszélgetésbe ereszkedett s később is, valahányszor magyar emberrel volt alkalma találkozni, mindig megemlítette, hogy sok és kedves ismerőse van Magyarországon.

## HIREK

Budapest, augusztus 4.

— **BUDAPESTI NAPLÓ.** Julius 31-ikén új előfizetés nyílt a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetése ezen a napon lejárt, méltóztassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— **Személyi hírek.** *Szalay Imre* miniszteri tanácsos, a Nemzeti Muzéum igazgatója négyheti időtartamra Marientbadba utazott. Tavallétében a Muzéum

ügyeit dr. *Féjérbatoky László* egyetemi tanár, igazgató-ör vezeti. *Szalay Imre* szeptemberig tanulmányi kirándulásokat is tesz. — *Hermann Ottó*, az ornithológiai központ tiszteletbeli igazgatója ma szintén elutazott, ezúttal Bécsbe, ahonnan visszatérve, hosszabb időre Lilla-Füredre megy tölésre.

— **Az olasz királyné Párlában.** *Párisból* táviratozzák: *Az Epoque* jelentése szerint *Zanardelli* olasz miniszterelnök értesítette a francia kormányt, hogy az olasz királyt párisi utazására feleségre *Heléna* királyné is el fogja kísérni. Az olasz király párisi utazását a pápa halála miatt tavalevőleg öszre elhalasztották.

— **Négy dalmü egyszerre...** Négy új opera, amelyen most dolgozik *Mascagni*! A bécsi *Zeit* írja meg ezt, amely jó helyről szokta kapni az értesüléseit, mégis, mikor ilyen színházi hír kerül a szem elé, valami kis ketykedés bizserog az olvasóban. Egyszerre négy operán dolgozni!... Ez mégis csak sok egy kicsit. Igaz, *Mascagni* geniális legény, megírta a hírneves *Parasztbecsületét*, amely kétségtelenül élvezetes és nagyszerű dalmü és egymaga is elég volt arra, hogy a maestro hírére meg-alapítsa, de aztán csak gyöngébb dalmüvek következtek, inkább balsikerek, mint sikerek és csupa baj és kellemetlenség érte a mestert. Sok-sok hir jelent meg, amelynek reklámozása volt, s valami olyas gyanu férközött az emberekhez, mintha *Mascagni* feltrisszítése afféle eszközökkel történne, mint a primadonnáknak a reklámozása az ellopott ékszerrel, vagy hasonló kalandokkal. Valami ilyes illata van a négy operának, amely egyszerre készül. Mért oly sürgős? Talán azért történik ez a lázas munka, hogy az egyik a négy közül talán beüt? Pazarul, mint a régi jó *Parasztbecsület!* Lehet. A kis hir egyébként még azt is megjegyzi, hogy a dalmüvekhez a leghíresebb librettisták írják e szöveget?

— **Az Ujságírók Egyesületéből.** A Budapesti Ujságírók Egyesületének segítőalap-igazgatótanácsa ma délután ülésezett. *Cziklay Lajos* elnök bejelentette, hogy a Magyar Petroleumpár-Részvénytársaság 100 koronát küldött a segítőalapnak, amelyért az igazgatótanács hálás köszönetet mond. Az igazgatótanács ma ülésén 800 korona segélyköltséget és segélyt osztott ki.

— **A közoktatásügyi minisztériumból.** *Dr. Molnár Viktor* miniszteri tanácsos, az elnöki osztály vezetője, egy hónapja szabadságról elutazott Déli-Tiroiba. Tavalléte alatt *Dr. Szász Károly* miniszteri osztálytanácsos vezeti az elnöki ügyosztályt. — *Dr. K. Lippich Elek* miniszteri osztálytanácsos, a művészeti ügyosztály vezetője, nyári szabadságidejét Fonyódon tölti. Az ügyosztály vezetést tenendőt ugyancsak *Dr. Szász Károly* miniszteri osztálytanácsos látja el. — *Dr. Gopcsa László* miniszteri osztálytanácsos szabadságidejéről visszaérkezett és ma megkezdte működését az egyetemi ügyosztályban.

— **A tüdővész.** A kielérhetetlenül pusztító tuberkulózis terjedése a fővárosban is emelkedést mutat. Az illetékes körök erre nézve szomorú statisztikát állítottak össze.

Míg az 1902-ben előfordult összes halálesetek számából 13.351-ből, akut terjedő betegségekben történt halálozásra 1305 esett, ami 98 $\frac{1}{2}$  addig kizárólag a tuberkulózis-halálozásra 2600 jut, vagyis 19 $\frac{1}{2}$  százalék. Ezek a számok azt jelentik, hogy míg az összes hevenyterjedő halálesetek száma az általános halálozásnak csak  $\frac{1}{10}$ -ét teszi, addig a tüdővész-halálozás az összes halálozás  $\frac{1}{4}$ -ére ug.

Azaz a veszedelmekkel szemben, amely ebből a statisztikából is kitűnik, nagy mozgalom indult meg, melynek élén *dr. Kuthy Dezső*, az Erzsébet-szanatórium főorvosa, buzgólkodik fáradsáhtalanul. Legőzelebb a főváros előkelő társaságának tagjai, hölgyek és urak, értekezletet tartanak, hogy megállapítsák az e hónapban tartandó nyári ünnepek módozatait. A jövődelmet a Sanatórium-Egyesület céljaira fordítja.

— **Fekete bankigazgató.** Hát nemcsak hogy fekete, hanem nő is, ennyi különlegesség nem is igen ült még csakugyan bankdirektori székekben. Amerikában termelt meg ez a ritkaság, valamikor már volt is szó róla, hanem akkor csak olyan amerikai izü újdonságnak mutatkozott. Most azonban már komolyabb formában is jelentkezik a hir, hogy egy néger hölgy lesz szeptembertől kezdve *Richmond*-ban (*Virginia*-ban) bankdirektornő. A neve *Maggie Walker* s a *St. Lucas-Penny-Savings-Bank* választotta meg az élére. Az első eset ez, hogy néger nő vezető majd mint első hivatalnok egy bank ügyeit.

— **Schwab Károly lemondása.** *Philadelphiből* jelentik, hogy *Schwab Károly*, az *United States Steel Corporation* elnöke, a nálunk is járt amerikai nábob, lemondott az állásáról és a végrehajtó-bizottság elfogadta lemondását. Utódja *Corey* lesz, a *Carnegie Steel Company* elnöke.

— **Halálozás.** Özvegy *Földk Hermanné* született *Wagner Johanna* augusztus 3-ikán 9 $\frac{1}{2}$  éves korában meghalt. A boldogult matronának *Pollák Ilés* a jeles publicista édesanyját gyászolja, s vele mindazok, akik az elhunyt ritka szép életének harmóniájában gyönyörködtek.

— **A Röntgen-sugarak és Edison.** Régen volt olyan szenzációs eseménye a tudományos világnak, mint amilyenek a Röntgen-sugarak felfedezése bizonyult. Ez emberi test melyére rejtett titkok egyszerűen feltáruzták az orvos előtt. A sugarak átvilágítanak a testen, mintha üvegből volna az egész izom- és csonttömeg s az orvos nemcsak sejt, hanem látja is a bajt, ami a tudományára szorult. Akáresnek a Pistika krajcárját. . . Van egy kép tudnillik optikusok kirkataiban látható. Az a címe, hogy Pistika krajcárját nyelt. S csakugyan a csontváz teregében, ahol a gyomor helyezkedik el, látható a krajcárnyi fekete folt, amin nem képes áthatolni az X-sugár. — Mindjárt a szenzációs felfedezés után akadtak azonban orvosok, akik óvatosságra intették mindazokat, akiknek dolguk akad a Röntgen-sugárral. Azt mondták, hogy veszedelmes, romboló hatása a sugár. Hogy az, az kitesztelt abból is, hogy a kísérletek, amelyeket annak kipróbálására tettek vele, hogy nem pusztítja-e el a bőrrel a szöveteket, sikerültek. Ilyenformán aligha áll meg a pusztításban a szörök gyökereinél. Ez laikus beszéd, de józan beszéd. Ezidőszent az orvosi tudomány se igen képes feleletet adni arra, hogy mennyiben veszedelmes voltaképpen az X-sugár. Ha tisztában lenne ezzel, akkor nem adná hírül egy ma érkezett newyorki telegramm azt a hírt, hogy a világnak az Edison szemévelágával kell megfizetni a Röntgen-sugarakat. Minden tudományos felfedezésnek megvan a maga ára, ez az ár azonban tulságos. Az eset tudnillik az, hogy Edison a Röntgen-sugarakkal való kísérletezés közben majdnem teljesen megvakult. Az orvosok azt a tanácsot adták neki, hogy hagyjon föl a kísérletezésel, mert teljesen elveszíti a szemévelágát. S hogy ez a veszedelme csakugyan fenyegeti, ahogy a maga laboratóriumában megtalálhatja a bizonyosságot. Első asszisztensének az egyik karját és a másik kezének három ujját operálták le nemrégiben a szövetek kihalása miatt s ez csupán a Röntgen-sugarak rovására irandó. Szóval: a tudomány életet és gyilkol egy és ugyanazon időben. Ránk nézve tisztán csak az a kérdés, hogy melyikünk melyik listára tartozik. . . Azok közé-e, akik az áldást aratják le benne, vagy azok közé, akiket az átka sújt.

— **A Duna áradása.** A Duna összes mellékfolyóival együtt tegnap óta ismét nagyot emelkedett. Nemcsak a Duna mellékfolyói, hanem a többi folyók, különösen a Tisza s annak folyói szintén áradnak s veszedelemmel tenyegetnek. A Vág rohamosan árad s dacára a földművelésügyi minisztérium burgó védelmi munkájának. Félt, hogy ismétellen elárasztja a vidéket a víz. — A folyamőrnöki hivatal jelentése szerint a Duna különösen a Felvidéken roppantul duzzad. A tóvárosnál tegnap óta 17 foknyi mellet a víz 64 centiméterrel áradt s mai magassága 416 centiméter. Tekintettel a Nyitra-, Pozsony-, Árva- és Liptómezőkben tartott eszésekére, az áradás több napig tart s valószínűleg két nap múlva a főváros alsó rakodópártját ismét elönti a víz. Erre vonatkozólag a hajózárságok már megtették a szükséges óvintézkedéseket.

— **Vendégülösök gyűlése.** A szállodások, vendégülösök, kávéosk, pincérek s kávészegédek országos nyugdíjgyűlése az idén Temesvárot tartja rendezés előkészítését. A közgyűlés napja szeptember 9-ike. A következő napon pedig a Vendégülösök Országos Szövetségének közgyűlését tartják meg. A két gyűlés után a vendégülösök kirándulást rendeznek Bázsiába, a Vaskapuhoz és Herkulesfürdőbe. Jelentkezni augusztus 25-ig lehet a temesvári bizottságnál.

— **Uri és kapás cigányok.** Antal János marosvásárhelyi nagybögsnek fölívítte isten a dolgát. Egy harmadrendű bandából előkelő zenekarba lépett be, Most nagy rangjának polárolt szerelmen méltósággal tekint alá régi társaira, akik a fulesi plebejus cigányok muzsikáival reocsentik össze a bögsjüket. Korjólani dülyffel ezt a manifesztumot intézte a cigányokhoz:

#### Cigányok I

Tudjátok meg mindnyájan, hogy a két büszke lantos: *Bámbó Károly* és *Pásztai József* hídvégi bandába kapás cigányokkal jár most. Remélem ilyen cigány nem kerül fel többé közénk, maradjanak ők csak ott a falu végén, odavál az ő muzsikálásuk! Antal János bögs.

— **Az angol törvényhozók franciaországi látogatása.** Londonból jelentik: Az angol törvényhozók tagjainak párisi látogatását november 25-ikére tűzték ki. Eddig hetven parlamenti tag fogadta el a meghívást.

— **Dienes Márton esküése.** Hamburgból táviratozzák, hogy *Dienes Márton* tegnap Altonában látták. A német hatóságok mindenféle intézkedést megtettek, hogy tengeren ne szökhessek tovább. A rendőri sajtóiroda ma a következő jelentést adta ki:

A mai lapokban megjelent azon hír, hogy a hónap 3-án gróf *Teleki Gyula* és gróf *Károlyi Mihály* a főkapitányi leikeresték, nem felel meg a valóságnak. A főkapitány arra sem emlékszik, hogy a nevezett urak egyáltalában valaha létek volna nála.

— **Automobilon az éjszakai sarkra.** *J. Glidden* bostoni magázón a feleségével utrakelt automobilon az északi sarkvidékre és a minap Kopenhágába érkezett. Mr. Glidden ezelőtt több nagy amerikai telefonársulatnak az élén állott, amelyek ötven millió dollárt képviseltek. Újáról a következőket beszéli:

— Eddig Amerikában és Európában huszonkét-ezer angol mérföld utat tettem meg motoros kocsin és ezzel a legnagyobb rekordot értem el ezen a téren. Csak hogy nem azért járok automobilon, hogy minél gyorsabban jussak előre, hanem hogy azokban az országokban, amelyeket beutazok, minél a-sposabban megnézzem és utközben fotografájak felvételeket eszközöljek. Feleségemmel és egy gépészszel június 16-ikán kezdtem meg utamat tizenhat ló-erejű automobilommal s a Cunard-vonal kikötőjéig mentünk, ahol gőzösrre szálltunk és Liverpoolba hajóztunk. Onnan Walesen át Holyheadba mentünk, majd gőzösrre Dublinbe, és Irlandban 1510 mérföldet automobiloztunk, majd ismét gőzösrre visszatértünk Angolországba, s automobilunkkal Hullba mentünk s onnan Kopenhágába. Innen Helsingborgon át Stockholmba törekszünk és aztán éjszakra, ameddig csak lehet. Reményem, hogy elérjük a 66-ik szélességi íkot. Ez lesz a legéjszakiabb pont, amelyet eddig automobilon elérték. Sohasem gondoltam arra, hogy az éjszakai sarkot elérjem mint ahogy ezt több amerikai lap megírta, csak addig megyek, ameddig az utak megengedik. Tavaly a feleségemmel 5125 angol mérföldet jártam be Európában, s akkor csak Közép- és Dél-Németországba szorítottunk. Ha Svédországban az utunkat bevégezzük, megint Kopenhágába térünk vissza, hogy Stettinen át Berlinbe-Bécsbe Párisba, Ostendeba, Brüsszelbe és Rotterdam-utazunk. Azután az északi tengeren át Harwichba utazunk, onnan Londonba és gőzösrre Liverpoolból Bostonba térünk. Összesen haterhet mérföldet jelent ez a körutazás.

— **A bileiki katasztrófa.** Valami jele a bűnhődésnek mutatkozik a bileiki tömeggyilkosság után. *Grünweig* alezredes, aki azt a rémes menetetést érszakolta, még azon az áron is, ha „mind ott marad is holtan”, *szolgálatképtelen*. Ez a „szolgálatképtelenség”, amelyet ő maga jelentett be magáról, bizonyára annyit jelent, hogy menesztették. Az *Appel* báró lovassági tábornok vezetés alatt a királyi különös rendelőre megindult vizsgálatnak ugyilászik ez az első komolyabb eredménye, de szó van arról, hogy az ezredes urat valószínűleg három évi súlyos börtönrre fogják ítélni, s ezt az ítéletet csak a királyi kegyelme fogja enyhíteni. Az erőlyesen megkezdett vizsgálat alighanem egészen ellenkező eredményre fog vezetni, mint amelyet egynemőly bécsi lap kívánt. A *Reichswehr*, ugyilászik, ke-serien fog eszoldni abban a véleményében, hogy ebben a katasztrófában, amely úgy jött váratlanul, akár egy „színházgégés”, tulajdonképpen senki sem bűnös. Az ezred orvosainak kijelentései, s *Moravetz* főhadnagy jegyzetei a jelekről és parancsokról érős bizonyítékok szolgálnak majd a katonai bíróságnak, amely hír szerint *Bésben* ül össze. Hogy a halottak száma nem tizenöt, hanem mint általában hiszik, jelentékenyen több, arra egy boszniai katona itt következő levele is tanuszkodik:

Július 20-ikán, a 12-dik gyalogezred elindult reggel 6 órakor Trebinjéről, rengeteg hőségben (körülbelül 46 fok). Ezen napon Bileken is förtelmes meleg uralkodott. Trebinjéről előjött, a napnak ereje folytonosan erősebb lett, ugyanarra, hogy mire *Moskóra* értek, (mely határörvög) rengeteg sokan kidőltek. Az uton napszúrás következtében *nyolc katona holtan rogyott össze*, ezt visszavitték Trebinjére eltemetni, mert közelebb voltak hozzá. Bilekre beérve, a hőség következtében *15 ember megőrült s meghalt, ma temetik szegényeket egy sírba. Ismét 15 embert nem találnak* azok közül kik az uton kidőltek. Azt állítják, hogy ezek az emberek a sziklák közt keresve menedéket szinte napszúrás következtében veszték el. Hol lették sírjukat nem tudják. *Dizonyára el van titolva minden.* Síralmak kép lehetett az benn a lagerben. Jó, hogy itt *Delensen* vagyok, legalább nem voltam neki tanúja. Egy *Geireiter* (örvezet 900-beli) megőrülve bajonlettel keresztül akart szurni egy 32-es kapitányt. Két izben rohant rá. A második megrohanásnál holtan esett össze.

Bizony nem biztos itt az ember élete. Az az út, amelyen az a sok ember meghalt, 26 kilométer s raszt csak 5 peró volt, tehát az ezredes hanyagságának tulajdonitából az egész.

— **Fővárosi Orfeum.** A nagymező-utcai fénves varieté-színház összes helyiségeit és berendezéseit szorgalmasan tározozták és célszerű utasokkal látk: el. hogy közelebb újabb megnyitásának esetjén teljes pompájában fogadnássa látogatóit. *Waldmann* Imre, az intézet kiváló szakértelmű igazgatója, eleleg kültőlődnön tartózkodik, hogy a nemskóra megkezdődő szezonra kitűnő új erőket szerződtesen. Az orfeum és a vele kapcsolatos kávéház, mint értesülünk, augusztus hó 15-én este nyílik meg. Az igazgatóság

működésének harmadik évét Budapestre nézve teljesen új és pompás varieté-műsorral kezdi meg.

— **Statárium Odesszában.** *Odesszából* jelentik, hogy négy nap óta az összes mérszáros s pékségédek sztrájkolnak. A sztrájkolókhoz csatlakoztak a vasúti és hajómunkások, úgy, hogy semmi esélyeset sem lehet a városba szállítani. A hus és a kenyér ára rendkívül megrágtult. A vízvezetési munkások azzal fenyegetőznek, hogy lerombolják a vízvezetékét. A városban kihirdették a statáriumot.

— **Letartóztatott tolvajok.** A rendőrség letartóztatta *Sörtely* Gizella 24 éves kártyajátosítót, aki *Kertész* Pál Keresepi-ut 44. számú üzletéből 60 koronát érő selymet lopott.

(x) *Használt-e már Stomatint?*

## FŐVÁROS

(\*) **Szénzállítás a budai kórházak részére.** A budai kórházak részére szükséges szénnek két éven át történő szállítására a tanács árlejtési hírdet. Az ajánlatokat augusztus 18-ikáig kell benyújtani, *Viola* Imre tanácsosnak a Központi városokhoz II. emeletlen levő helyiségébe.

## SZÍNHÁZ, ZENE

\*\* **Budai Nyári Színház.** A Budai Nyári Színházban holnap szerdán *Beregi* Oszkárnak, a Nemzeti Színház jeles fiatal tagjának vendégjelöltévé *Schiller Armány és szerelem* című drámája kerül színpadra. *Beregi Oszkár* Ferdinándot a többi főbb szerepeket pedig *Rostyán* Sári, *T. Hadrik* Anna, *Berzsenyi* Julia, *Réthegy, Bártos, Follinusz és Körmenédi* játszzák. Pénteken *Beregi Oszkár* második fellépőtől a *Romeo és Júlia* kerül színpadra, Csütörtökön *Hegedűs Ferenek*, az Operaház tagjának közreműködésével *Planquette* operettjét *A koronázott haragok*kat adják.

\*\* **Hangverseny** a tencsényi-telepi *Szűd* színházban lényes hangversenyt rendezett *Ferdinánd* Józsa zongoraművész. A színház zsufolóság megtelt díszes közönséggel. Szabadhelyi Zsaka hangversenyes-meserrel *Beethoven* Es-Dur Sonátáját s *Mendelssohn* hangversenyt adta elő zajos hatással.

\*\* **Nyilvános karföltöltési próba.** A *Királysann* ház igazgatósága 6-án, csütörtökön, a Keresepi-ut 29. szám alatti ideiglenes irodájában nyilvános karföltöltési próbát tart. Szépkajug, csinos alakú fiatal nők, akik a kórúsa akapjuk magukat fölvetetni, jelentkezhetnek délután 3 és 5 óra közt.

## SPORT

.. **Usszóverseny a Tiszán.** Szentesről jelentik: A szentesi egyetemi ifjak által rendezett olimpiai verseny, amelyen a Magyar Usszó Egyesület, a Magyar Athletikai Klub, a Balatoni Usszó Egyesület és a Posta- és Táviratviszélők Sportegyesülete képviselve volt, a következő eredménynyel folyt le. I. Távnaszás Csongrádtól Szentesig 10 kilométer 1. *Horváth Elemér*, a Magyar Usszó Egyesület tagja, díj: aranyturalal díszített aranyérem. A tíz kilométer utat 1 óra 43 perc alatt tette meg. 2. dr. *Biegelbauer Árpád*, a Balatoni Usszó Egyesület tagja, díj: aranyturalal díszített ezüstérem. Az utat 1 óra 63 perc alatt tette meg. 3. *Kádár Lajos*, a szentesi Egyetemi Ifjak Körének tagja, díj: ezüstérem; idő két óra. II. Gyorsuszás 350 méter. 1. *Olasz Pál*, a B. U. E. tagja, díj: aranyérem. 2. *Ónody Sz. Géza*, a Szentesi Egyetemi Sportegylet tagja, díj: ezüstérem. 3. *Székely József* (Szentes), díj: bronzérem. III. Távnfutás. 1500 méter. 1. *Gorka Ákos* a Budapesti Posta-Távírdó Sportegyesület tagja. 2. *Klein Jakab* (Szentes), 3. *Szabó Árpád* (Szentes). IV. Gyorsfutás. 300 méter. 1. *Gorka Ákos* (Budapest). 2. *Belozay Tivadar* (Szentes). 3. *Abaffy Zoltán* (Szentes). V. Súlydobás. 1. *Pauli Antal* (Szentes). 2. *Mihály Gyula* (Szentes). 3. *Gyál Andor*. VI. Távolugrás. *Gorka Ákos* és *Belozay* között holtverseny.

.. **Usszóversenyek a városligeti tavon.** A Magyar Usszó-Egyesület az idén megismétli uszóversenyeit a városligeti tavon augusztus 15-ikén és 16-ikán délelőtt. A versenyek nemzetközilek lesznek. A versenyeken résztvesz *Halmay Zoltán* bajnok, *Gráf Károly*, a Balaton bajnok *Gráf Ödön*, a híres rövidtávússzó. A versenyekre többen jönnek Ausztriából és Németországból s valószínű, hogy az angol uszók is részt fognak venni a versenyekben.

.. **Kottlingbruoni versenyek.** Habár kis mezőnyök indultak a legűbb futásban, mégis igen jó sportot nyújtott a mai nap. Különösen áll ez a finishekre, melyek végtől-végig idegeseztők voltak. A löverseny a *Leobersdorfi* di volt, melyet anyai sikertelen kísérlet után *Bon soir* nyert meg. A részletes eredmény a következők:

I. *Háromcsék* gátversenye. Díj 3000 korona. Távnolság 2400 méter. *Jankovich-Bécsán Gyula* *Applausa* (Machan) első, *Krausz L. Queens Daughter* (Barker)

második, Mauthner V. Schönfeldje (Pool) harmadik. Azután: Semmeringer. Tolmács. Totalizátor: 10: 40. Helyrelogadások: I. 50: 76. II. 50: 66.

II. *Handicap.* Díj 2000 korona, távolság 1400 méter. Ij. Dávid E. *Styria* (Taral) első, Liphay B. Ornamentje (Russel) második, Boros J. Cassandraja (Krousi) harmadik. Azután: Busento, Gloria Baltimore. Totalizátor: 10: 38. Helyrelogadások: I 50 129. II. 50: 309.

III. *I. oszt. eladóverseny.* Díj 4000 korona. Távolság 1200 méter. Baltazzi L. *Columbia* (Levis) első, Blaskovich E. *Parányja* (Ho mes) második, gróf Esterházy F. *Sommerische* (Taral) harmadik. Ezután: Radius, Beglerbég. Totalizátor: 10: 29. Helyrelogadások: I. 50: 83 II. 50: 85.

IV. *Leobersdorfi díj* Díj 6000 korona. Távolság 1000 méter. Miklósv F. *Bon soirja* (Cleminson) első, gróf Degené d. I. *Royal Flush* (Spenser) második, Krausz L. *Kiará* (Slack) harmadik azután Csatt, Sunshire, Lili. Totalizátor: 10: 53. Helyrelogadások: I 50: 110 és II. 50: 83.

V. *Eladóverseny.* Díj 2000 korona. Távolság 1600 méter. Schossberger L. *Pitykője* (Hutter) első, ifj. Dávid E. *Honkaja* (Russel) második, Meichl T. *Sphinx*e (Southey) harmadik Azután: Miroge, Takács. Totalizátor: 10: 73. Helyrelogadások: I 50: 149. II. 50: 180.

VI. *Eladó-akadályverseny.* Díj 3000 korona. Távolság 3200 méter. Gróf Schönbörn Z. *Grünigerje* (Pürst) első, Mravik P. *Tromija* (Lachán) második, Liptay B. *Vieliechenje* (Fejes) harmadik. Azután: Balinterry. Totalizátor: 10: 18. Helyrelogadások: I. 50: 66. II. 50: 87.

VII. *Kétszék handikapja.* Díj 2000 korona. Távolság 1000 korona. Herzog M. *Sada Jacco* (Spencer) első, herceg Hohenlohe-Oehringens Cichuzcko (Krousi) második, báró Úotritz Bedacht (Taral) harmadik, azután Fair mortgage, Semmi, Rominten, South Star, Ambrosius, Grande Ismerős, Bona Grazia Rapid, Mechante. Totalizátor: 10: 30. Helyrelogadások: I. 50: 217. II. 50: 158. III. 50: 96.

## TÖRVÉNSZÉK

§§ **Szüneti tanács a felsőbb bíróságoknál.** A mai naptól fogva a Kuria szüneti tanácsát *Sélley* Sándor kuriai tanácselnök vezeti, ki négyhetes szabadságából e napokban érkezett meg. A koronaüggyészséget a Kurian maga a koronaüggyész *Székely* Ferenc képviseli, ki hosszabb tanulmányutat tett Németországban. A kir. tábla vezetését a mai napon *Eubla* Ferenc táblai tanácselnök vette át, aki a szüneti tanács tanácsoszáit is vezeti.

§§ **Gróf Forgách Antal úg. e.** Élénken emlékezhetek még vissza az olvasók arra a kinos feltűnést keltő ügyre, amely gróf *Forgách* Antalnak a Nemzeti Kaszinóból való kizárásával járt. Nógrád-megyéből indult ki az eset, ahol elkeseredett politikai küzdelmek során került szembe egymással gróf *Forgách* Antal és gróf *Berchtold* Miklós, aki *Forgách*nak a képviselőválasztások alkalmával ellenjeltjét *Hánszky* Gyula földbírtokost támogatta mint annak egyik tőkeörtese. Gróf *Forgách* győzött, a mandátumot petícióval márták meg de a Kuria a petíciót mint alaptalant visszautasította.

Kevésssel azután történt, hogy gróf *Berchtold* azzal vádolta meg gróf *Forgách*ot, hogy az oriumban egvázbén száz forintot adott neki kölcsön s *Forgách* fizetés helyett a IV. ker. kir. járásbírósnál hamisan esküdtött, hogy gróf *Berchtold*tól sohasem kapott 100 forint kölcsönt. A kaszinó választmányához benyújtott feljelentéséből gróf *Berchtold* esatolta *Madách* Imre megveit pénztárosnak nyilatkozatát, hogy előtte gróf *Forgách* már a járásbírósi tárgyalás után beismerte, hogy igenis kapott száz forint kölcsönt, de ezt nem fogja visszafizetni soha. *Forgách* kilépett a kaszinóból, de azért a kaszinó foglalkozott a feljelentéssel és *Forgách* Antal kigolyózta. Hába titkosított *Forgách* az ellen, hogy „esküdt ellensége” *Idonka* Oszkár és résztvevén az ille kezében, mert tanu vádó és bíró nem lehet egy személynben. Gróf *Forgách* kigolyóztatása után egy erőteljes bangu nyilatkozatban erősen megtámadta *Jeszzenszky* Szóitovezkyt, Ivánkát, gróf *Berchtold*ot és *Madách*ot. Kijelentette, hogy neki mint képviselőnek választói elégteltelt adak s mint katonatisztet is tisztázta a katonai becsületbírószág ítelmentő íetele. Megtette továbbá a jeljelentését, rágalmasz cimen ugy gróf *Berchtold* Miklós, mint *Madách* Imre ellen is a kaszinó választmányához intézett beadványuk és ugyancsak a kaszinó előtt tett vallomása miatt. Gróf *Berchtold* erre a budapesti ügyvédségnél hamis esküvel vádolta meg gróf *Forgách*ot s a büntetőjárásbírószág ugy döntött, hogy a rága mazási pört addig nem tárgyalja, amig a hamis eskü cimen emet vád tisztázva nincsen. Az ügyvédség megindította a nyomozást, mire gróf *Forgách* képviselője dr. *Vásonyi* Vilmos számos tanura és okiratla hivatkozott annak igazolására, hogy a hamis eskü vádja nem egvéb, mint politikai gyűlölségből eredő házsa, s az állítólagos száz forintos kölcsönt már a választási küzdelem alatt akarták kortesfogásnak kijátszani gróf *Forgách* ellen. A kir. ügyvédség a beszerzett bizonyítékok alapján kimondotta hogy a nyomozást nem folytatja, sőt nem látja szükségesnek gróf *Forgách* kiballgatását sem s a vád képviseletét nem vállalta el. Gróf *Berchtold* felebbezett a főügyészsér azonban az ügyvédség határozatát megerősítette. Gróf *Berchtold* ebben sem nyugodott meg, hanem mint pótmagánvádló végjárta az összes fórumokat. A vizsgálóbíróti, a vádatlanosozó, majd pedig a táblához fordult, de mind a három fórum egyezően ugy dön-

tött, hogy mivel semmi alap sincs a vizsgálat elrendelésére, a további eljárás megszünteti.

Most már tovább fog folyni a rágalmaszai pör. Dr. *Vásonyi* ma fölkereste dr. *Farkas* Gyula büntető járásbíróit, aki megígérte, hogy rövid időn belül le fogja tárgyalni gróf *Forgách* panaszát.

## TÁVIRATOK

**Bécs,** augusztus 4. Délután ideérkezett Oroszországból *Karagorgyevics* Arzén és holnap Péter királynak Oroszországból ideérkező fiaival együtt utazik tovább Belgrádba.

**Bécs,** augusztus 4. Báró *Senborn* volt washingtoni osztrák-magyar követ elhunyt.

**Páris,** augusztus 4. Az angol törvényhozás 77 tagja elhatározta, hogy november 25-én Párisba megy a francia államférfiak londoni látogatásának vizon-zása végett.

**Koppenhága,** augusztus 4. *Lujza* sohaamburg-lippe hercegnő elhirdés közben messze beuszott a vízbe és erői elhagyták. Egy a helyszínére siető tnas a hercegnő ntán uszolt és biztonságba hozta.

### A Humbert-ügy.

**Páris,** augusztus 4. Az igazságügyi palotában újból az a hír terjedt el, hogy a Humbert-pör elnapolása Humbertné betegsége olytán nem lehetetlen. Az esküdtbírószág intézkedett, hogy a tárgyalás három orvos legyen jelen, akik a vádlotton szükség esetén segíthessenek. Miután az orvosok kijelentették, hogy Humbertné állapota nem engedi, hogy a körül-belül nyolc napig tartó tárgyaláson a vádlottak padján üljön, karosszéket állítottak rendelkezésére.

### Újabb merényletek a Balkánon.

**Páris,** augusztus 4. A Havas-ügynökség egy Szalonikiból érkezett jelentése megerősíti azt a hírt, hogy mult éjjel Ekszi állomáson a felkelők dinamittal tönkretették a vasuti kiterőket, Banice állomáson felgyújtottak egy házat, a sineket felszedték, a táviró-huzalokat pedig elválták. Számos bandának újból való felbukkanását is je'entik.

### Zavargó munkások.

**Lorient,** augusztus 4. Morbisan-megyében a bennehorti sztrákolók egyikének három hónapra való elítélésére következtében tegnap a törvényészék épülete előtt nagy néptömeg gyűlt össze, közöttük sok fegyvergyári munkás, akik a bírákat és csendőröket szidalmazták, forradalmi dalokat énekeltek és nagyszámú ablaktáblát bezúrtak. A tömeg kétszer felakarta az eszleni a törvényészi épület kapuját. Csak esti 10 órakor sikerült a lovasságnak és tüzérségnek a tömeg szétszórása, ami lehetővé tette a bírók hazatérését. A zavargások azonban egész éjjel tartottak.

### Közgazdasági táviratok.

**New-York,** augusztus 4. (Térmenytele.) (Zárlat.)  
Gyapot: New-Yorkban heynben 12.75 12.76. augusztus 12.90 (12.90). Novemberre 9.82 (9.78). New-Orleansban heynben 13.— (13.1/4). — *Petroleum:* Stand white New-Yorkban 8.55 (8.55). Stand white Philadelphában 8.50 (8.50). Refined in Cases 10.50 (10.50). *Credit Balances at Oil City* 1.56 (1.56). — *Zar:* Western steam 7.85 (7.85). Rohe és Brothers 7.90 (7.90). — *Tengeri irányzata szilárd.* — Aug-ra —.— (—.—) — Szept.-re 58.1/2 (58.—). — Dec-re 58.1/2 (58.—). — *Busa irányzata szilárd.* Píros ószi heynben 84.1/2 (84.1/2). — Aug-ra —.— (—.—). — Szept.-re 85.1/2 (84.1/2) — Dec-re 86.1/2 (85.1/2). — Máj.-ra 87.1/2 (86.1/2). — *Gabona szállítási díja Liverpoolba* 1.1/2 (1.1/2). — *Kávé:* fair Rio T. sz. 5.1/2 (5.1/2). — Aug-ra 3.55 (3.60). Nov-re 3.80 (3.90). — *Liszt:* Spring Wheat clear 3.55 (0.—3.55). *Cuwor:* 3.1/2 (3.1/2). *On:* 27.60—28.— (27.60—28.—). *Rés:* 18.—18.25 (18.—18.25). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

**Chicago,** augusztus 4. (Térmenytele.) (Zárlat.)  
*Busa irányzata szilárd.* Augusztusra —.— (—.—). — Szept.-re 80.1/2 (79.1/2). — *Tengeri irányzata szilárd.* — Aug-ra 51.1/2 (51.—). — *Zar:* Szept-re 7.92 (7.92). Dec-re 7.75 (7.72). — *Sealonna short clear* 8.81 (8.81). — *Sertészs:* Szept-re 18.671/2 (18.75). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

## Szerkesztői üzenetek.

— Kéziratokat nem adnak vissza. —

A. J. B. *Scentes.* Vállalkozók Közlönye: Régi posta-utca 8. Vállalkozók Lapja: Váci-utca 86. — **H. L. Nagy-Oléd:** 1869-ben született. — **Gy. E. Erátka:** A Baborszában igen kedves és bájos mese. szívesen közzöljük. Legközelebb sorra kerül. — **P. L. B-Hunyad:** A hitközség álláspontra legális Teljesen különböző dolog a telekezethez és a hitközséghez való

tartozás. Az utóbbi feltételeinek meghatározására nézve autonóm jogkörre van a hitközségnek. — **Sz. S. Duna-Téttlen.** A főváros közoktatásügyi ügyosztályától kérje el a lapunkban is ismertett feltételeket. — 247.056. Volt nagyobb tüntetés.

## KÜLÖNFÉLÉK

+ **Hadjárat a szunyogok ellen.** Az amerikai kormány gondosan ügyel a közegészségre; az egészségügyi rendőrség, amelynek élén az Egyesült-Államok legkiválóbb orvosai állanak, valóságos kordonnal vesz körül minden fertőző hajban szenvedő beteget. Alighogy elotgláltak Havannát és Kubát, nyomban a botrányos egészségügyi viszonyok rendezéséhez fogtak. Kuba volt a világ egyik legfertőzöttebb helye, a mocsáriá, kivált pedig a sárgaláz tömegesen szedte ott áldozatait. 1893-ban ezer emberre még kilenvenegy halálozás esett. A következő év, 1899, már az amerikai okkupációé s 1900 februárjában kezd az amerikai kormány a sárgaláz ellen küzdeni, amelynek intézkedéseiről a következőkben emlékezik meg a *Jó Egészség* című lap. Pontosan számbavesszik a betegeket. nyomban elkülönítik őket s egy-egy egészségügyi biztost rendelnek mindenik mellé. Gorgas őrnagy érdeme, hogy két óra nem telt bele s a beteg már kórházban volt. A halottakat is kerülményes gondallal temették. A helyzet javult is valamelyest, szinte felére csökkent a halálozások száma, — de az amerikai kormány nem volt megelégedve ezzel az eredménnyel. Kiadta a jelszót: Ki kell irtani a tertőző szunyogot, a *stegomya!* Ez a kis sörnyeteg hordja magában a halálos láz csíráit s *Carlos Finlay* szerint addig haszlatlan minden egészségügyi intézkedés, amíg a szunyogtól meg nem tisztítják Kubát. A *stegomya* két napig kél, azután vagy három héttig ártalmatlan, de már négy hete korában hordja a halált, míg el nem pusztul, ami hatvan napos korában következik be. Addig bizony száz meg száz embert csíphet halálra. Gorgas őrnagy harca keit a szunyoggal és diadalmasodott. Kijesztőtáta mind. A mult év szeptember 23-ikán temették el a legutolsó megcsipett halottat s azóta egyetlen sárgaláz beteg sem volt Kubában. Kitarász, pénz, sok pénz és sok vállalkozó ember, — ez az amerikaiak diadalának a titka. Az egészségügyi rendőrség mindenekelőtt arra ügyelt, hogy sehol szunyog ivóvizhez ne férhessen. Ezt az intézkedést gondosan ellenőrizték az egész városban, bejártak minden házat s fogadták annyi embert, amennyire szükség volt. A költséget nem kimélték. Tőcsa, mocsaras hely, a legkisebb poccsa sem kerülte el figyelmüket: olaajt öntöttek mindentűre. Akinél tisztátalan edényt találtak, azt szigorúan megbüntették. Hozzáálltak a mocsaras vidékek lecsapolásához és kiszáritásához, s ahol ez nem sikerült, oda is o'aját öntöttek, hogy a csirázó bogár nem vehetvén lélegeztet, elpusztuljon. A kórházakban, ahol sárgaláz beteg fekiűt, minden nyílást szitahálóval zártak el s hálóval vették körül az egyes ágyakat is. Ugyanazt tették a gyanus magánházakban is és mindent államköltségen. Mint már említettük, két óra nem telt bele s a beteg kórházban volt, a lakását pedig fertőtlenítették. 1901 február 21-én láttak igit munkához s már a következő hónapban csak két megbetegedés fordult elő, áprilisban három, májusban meg négy, de azután egy sem. Így dolgoztak Havannában, de ügyeltek a környékre is. A szomszédos Santiago de Las Vegasban, Havannától tizenkét kilométernyire, júliusig tartott a harc, azután ott is győzött az amerikai energia, s a veszedelmes apró ellenség milliárdnyi hada elpusztult.

\*  
+ **Egy öngyilkos följegyzéssel.** Sokan vitájk hogy az öngyilkosok, amikor túrtek végrehajtják, ezt csak bizonyos foku elmezavarban követhetik el. Hogy nem egészen így van, vagyis hogy teljesen ép és rendszeresen működő elmével is gyakran követnek el öngyilkosságot, bizonyítja a következő eset: Páris mellett, La Varenneben egy gazdag háztulajdonos gyógyíthatatlan mellbetegsége miatt öngyilkosságra határozta el magát. Családja távollétében szobáját magára zárta és farakást gyújtott meg azzal a ólzáttal, hogy a füsttől megfuladjon. Az öngyilkos halála tényleg ily módon következett be. Az asztalon az öngyilkos által irt következő följegyzéseket találták: „10 óra 15 perc: nyugodtan gondolok a bekövetkezendő halálra, mely megvált szenvedéseimtől. 10 óra 30 perc: Rágyujtok utolsó cigarettámra; nagyon jól ízlik. 10 óra 45 perc: le kell tennem a nyakkendőmet, nagyon széres a torkom. 11 óra: nagyon nehezen lélegezem. 11 óra 30 perc: megfulladok, meghalok . . .” Az utolsó szavak már össze-vissza voltak írva s azt bizonyítják, hogy az öngyilkosnak csaknem halála pillanatáig volt ereje az írásra.

**+ Különs párbajok.** Két munkás Lugoban, Spanyolországban nemrégiben egy templom bronz-ajtáját tisztította kénssalval s ezenkötben összeveszt. Mután alaposan elverték egymást, elhatározták, hogy a vitás ügyet párbajjal intézik el, ott a helyszínen. Fegyverrel pedig egy-egy kénssalvalt felüvegtettek a kezükbe. Nekirohantak egymásnak az üvegekkel, amelyek az első ütésnél összetörték és a kénssalvát végigfolyt a két hősön, akik ezzel mitem törődvé, folytatták a küzdelmet és már a földön dujakodtak, mikor a rendőrség megjelent a küzdőtérre, amely sármal látványt nyújtott. Az egyik munkás arca felismerhetetlenül összeesgett; a másik ocsóbban szabadult meg, bár arca gonoszul összevagdalták az üvegek és nyakát, karját a kénssalvát összeesgetté. — A brooklyni Prospekt-park is fantasztikus párbajnak volt színtere a napokban. Itt két előkelő férfi állt egymással szemközt, akik egy leány miatt veszték össze. Az ellenfeleket egy fához kötötték, úgy, hogy csak a jobb karjuk maradt szabadon. Azután mindeniknek kardot adtak a kezébe, amelylyel éppen elérték egymás testét, mire oly hevesen támadtak egymásra, hogy a párbaj csakhamar befejeződött. — Most hat esztendeje a granadai boklik-kubnak két tagja, névszerint Moren és Perez, elhatározták, hogy a közöttük fennforgó vitás ügyet egészen újafajta módon intézik el. Biciklire ültek, bosszu kessel tegyverkeztek fel és hétszáz lábnyi távolságra álltak fel egymástól és adott jelre egymásnak bicikliztek. Az első összeesapásnál, Moreno sebesült meg a karján, a másodiknál nem történt sebesülés, a harmadiknál azonban Moreno átszurta fejjével Perez mellét, aki pár perc alatt kiszendvedt — Maison-orban, Franciaországban az 1843-ik évben két ifjú francia összeveszett egy biliárdjátsmán. A vitát még ott a helyszínen elintézték. Fegyverrel egy-egy biliárd golyó szolgált. Mútan sorshuzással elhatározták, hogy melyik dobja először a golyóját, a szomszédos kertbe mentek, ahol tizenkét lábnyi távolságra álltak fel egymástól. Meliant, akinek a sors kedvezett, olyan biztosággal találta el ellenfelének homlokát, hogy az rögtön meghalt.

## KÖZGAZDASÁG

### Ipar és kereskedelem.

**Osztárk-Magyar Bank.** A jegybank állása július 31-én a következő volt: Bankjegyjárgalom 1.574.381.030 korona (+ 79.965.000 korona). Ércéskészlet 1.459.753.000 korona (- 2.425.000 korona). Váltótárca 229.053.000 korona (+ 51.067.000 korona). Lombard-üzlet 38.487.000 korona (+ 50.000 korona). Adómentes bankjegytartalék 282.063.000 korona (- 82.260.000 korona).

**Szórás-pa-vásár.** Miskolczi irják lapunknak: Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Borsodmelyei Gazdasági Egyesület, a miskolczi kereskedelmi és iparkamara és a Magyar Mezőgazdák Szö-

vetkezése h 6-25-én kedden Miskolczon a vármegyeház nagytermében országos sörárpavasárt rendez. A vásáron a közvetlen vétel és eladás szabad; minden eladást a rendező-bizottság ellenőrzi; bizonyonyban a Magyar Mezőgazdák Szövetkezeti és közvetlen az eladásokat. A vásáron résztvevni önjárt eladó tartozik árpájából a Borsodmelyei Gazdasági Egyesület titkári hivatalának (a) és minőségüként 6 kg. mintát s amennyiben az árpa eladásával a Magyar Mezőgazdák Szövetkezeti önjárt megbizni, egyidejűleg ugyanazon mintából 4 kg.-ot a Szövetkezeti is Budapest, Alkotmány-utca 31. beküldeni. A minták legkésőbb augusztus 20-ig beküldendők.

**A Kiskereskedők és Kisiparosok Központi Csarnoka** működését most már — az alapszabályok jóváhagyása után — teljes erővel megkezdte. Ez egyesülésnek célja a kiskereskedők és kisiparosok erkölcsi és anyagi támogatása, társadalmi állásának emelése, miért is első sorban *Uj-utca 1. szám alatt* egy minden kényelemmel ellátott otthont teremtett, mely minden tekintetben alkalmas lesz, hogy a budapesti kiskereskedőknek és kisiparosoknak, nevéknél és céljuknak megfelelőleg valóságos központja legyen, ahol a többi kereskedelmi és ipari szervezetek bevonásával és közreműködésével a kis existenciákat érdekli, mindenféle politikai, társadalmi kérdések és mozgalmak közös erővel és egyetértően irányítanak, ami nevezetesen az országos és a fővárosi nemkülönbön a kamarai választásoknál beolyással lesz. A csarnok feladatává tűzte ki magának, hogy a kiskereskedők és kisiparosok ügyes-bajos dolgaiban a közhatóságoknál eljár, jogi tanácsokat nyújt, és tagjai érdekében az állami és városi szállítások elnyerésénél nemcsak közbenjár, hanem azok elvállalásában önjárt anyagiilag is támogatja. Ez anyagi támogatás keresztülvitele szempontjából a csarnok jelenleg egy pénzintézet felállításán fáradozik, amelyhez az alapítóknek egy része már biztosítva van. E pénzintézet hivatva lesz a kiskereskedőknek és kisiparosoknak az eddigieknél ocsóbb hitelt adni és a kisemberek pénzügyi helyzetét biztos és szolid vezetéssel céltudatosabban irányítani. A csarnok ez intézménye óriási horderejű lesz a kisebb existenciák közgazdasági viszonyaira, mert a kontemplált pénzintézetnél a kamatnál maximuma 5%-ra van tervbe véve, minden kezelési díjat beelőrté. A Kiskereskedők és Kisiparosok Központi Csarnoka tehát mint erkölcsi intézmény kitűzött programját tiszteletreméltó igyekezettel és szorgalommal iparkodik bevaltatni. Az érdeklődők bővebb leírlingsitást nyerhetnek a csarnok helyiségeiben (Uj-utca 1. sz.) a hivatalos órákban, mindennap este 6—8 óráig.

**A magyar királyi államvasutak** végleges bevételei kitettek a jolyó évi április havában összesen 16,563.339 koronát, ami 670.000 koronával több mint amennyi annak idején ideglenesen kimutatottak és 441.167 koronával több, mint a múlt év megfelelő havi végleges eredménye. A fenti összebevételből esik az államvasutak saját vonalain elért 4.450.363 korona a személy- és podgyász-, és 10.674.177 korona a gyors- és teheraruk szállítására. 1.428.8.9 korona pedig különféle bevételekre, melyek között az államvasutak üzemében levő helyiérdeki vasutak által fizetendő üzemeltetési költségmegtérítések is vannak

elszámolva. A múlt évi április hóval szemben kimutatott többlet pedig ezáltal kizárólag a szemlévőforgalomban esik, amennyiben az áruforgalomban esékély emaradást mutat és a különféle bevételek körülbelül változatlan maradtak. Az év eleje óta április hó végéig voltak a végleges bevételek 1903. évben: Személyszállítás után 18,475.289 korona a gyors- és teheraruk szállítása után 47,575.719 korona, különféle bevételek 5, 75,439 korona. Összesen 69, 26.442 korona, ami a múlt év megfelelő id. szakával szemben csaknem 6% emelkedésnek felel meg.

**A vetések állása.** A gazdasági tudósítók újabb beoslési adatokat szolgáltatnak be a termésről. Ezáltal a július 30-ikán észlelt állapotot tüntetik föl. E jelentések szerint a gabonaméliek minőség tekintetében a várakozásnak ritka helyen felelt meg. A rozs és a zab adnak e tekintetben aránylag legkevesebb panaszra okot.

**Az őszi buza** aratása a magasabban fekvő vidékeket kivéve általában bejezetelet sőt a tavaszi buzáját is többnyire elkészültek s most a hordás asztározás és néhol már a cséplés is naprendre került, sőt néhol már próbacsépek esék történtek, bár az előző évekhez hasonlítva, ebben a tekintetben kissé emaradtunk, ami az aratás késedelmeinek lehet tulajdonítani. A termés mennyiségleg — esékély kísérletekkel ellátva — a várakozásnak nagyobbára megfelelt, noha vannak vidékek ahol az elert eredménynél jobb termést vártak. A buza minőségileg országwide nagyon különböző, van sok szép piros színű, acélos buza, de általában mégis több a fakó és keselyszínű termény habár ez utóbbiak is még mindig elég súlyosak és sikeresen gazdagok. A kocsirázott és üszögös — valamint a szorult szemű apróbb magvak mennyisége sem jelentéktelen.

**A búzavál bevételei** s immár többnyire learatott terület tekintet nélkül a folyó év nyarán észlelt jelentékeny csapásokra melyek térbeli terjedelméről azonban még nincsenek hiteles adatunk — mintegy 5,794.000 kat holdat tesz; amely területről országos átlagban kat. holdankint mintegy 6,85 métermázsza termés, vagyis mintegy összesen 39,78 millió métermázsza buza várható. A múlt évben termelt 46,50 millió métermázsza buza.

**Az őszi rozs és kétszeres** aratása a legmagasabb hegyvidékek kivételével az egész országban bejezetelet. Az eredmény országwide igen különböző, mid.azonáltal a remélt átlagnak megfelelő, sőt azt néhol felül is mutta. A minőség pedig tulajdonyilag kiegyesítő, sőt helyenkint kitűnő, mert a rozs többnyire szép nagyszemű és súlyos. Szórányosan ugyan a rozs kválitást szintén megromtotta a hőség és részben a sok eső is, ez a kevésbé megfelelő minőség azonban aránylag csak igen esékély része az összes termésnek. A rozs és kétszeres csépléséhez nagyon sok helyen hozzáálltak, s mert az időjárás kedvező, remélni lehet hogy a rozsozt rövid időn belül teljesen be is raktározhatják. A rozs szalmája azonban, bár elég szép hosszú és egészséges, szintén gyengébb, mint a múlt évben volt. A rozsszal bevételeit, illetve most már learatott területet 1,941.000 kat. holdra lehet becsülni. Ezen a területen országos átlagban várható kat holdankint 6,18 métermázsza és így összesen mintegy 12 millió métermázsza rozsoztermés. A múlt évben termelt összesen 18,60 millió métermázsza.

**Tavaszi árpa** aratása már csak a hegyi vidékeken folyik, másutt elkészültek vele; az őszit pedig már jobbra ki is csépelék, általában kielégítő eredménnyel és csupán minőségileg volt a termés néhol gyenge. A tavaszi árpában a gyakori esőzések leg-

## REGÉNY

### Motta mester

— REGÉNY —

Irta: GIOVANNI VERGA

(92)

De azok visszatartották, hogy kiszíjják a vérét, orvosok, rokonok és a gyógyszerész. Megforgatták minden oldalára, két ujjal kopogtattak rajta, megittattak vele mindenféle utálatos szert és árártak olyan dolgokat, hogy a gyomrán hólyagok támadtak. A szekrényben megint egy egész magazín orvosság gyűlt össze, mint a szegény Biancu utolsó napjaiban, az isten nyugosztalja meg. Fejét csóválva morgott Motta.

— Már az orvosságoknál vagyunk, amelyek sokba kerülnek, vagyis, nincs többé segítség!

Patakokban ömlött ki a pénz; a házban folytonos jöves-ménés, nagy kavarodás, az asztal reggel napestig terítve. Burgio, aki ehhez nem volt szokva, az orvosokhoz szaladt, akik sógorához jártak, hogy megmutassa a nyelvet, Santo már nem is járt többé a koszmába és az öcseszei, ha hazajöttek a birtokról, állandóan azon veszekedtek, hogy ki kaparintogott magához többet és a látma behatolt a beteg szobájába, aki hallgatott, mert szerette volna tudni, mit csináltak a vagyonával, és szintén kiabált az ágyból:

— Eresszettek Mangolavitébe. Mindenem tönkre megy ott. Itt felemészttem a májamat. Eresszettek ki, ha meg is dögölöm miattal!

Egy ólomgolyó nyomta a gyomrát, kivánczított onnan a szakadatlan kínok érzésével: időnkint összehuzódott, izzó lett és kalapát és felszállt a torkába, úgy hogy a szegény Motta

tébolyodottként kiabált és mindent összeharapott, ami keze-ügyébe került. Aztán kimerülten, uj rohantól félve, megint lehanyatott. Mindaz, amit erőszakkal lenyelt, hogy kapaszzkodék az élethez, a legtrikább falatok, nem kérdezve, hogy meny-nyibe kerül, méréggá változott lenné. És e közben nőtt a fájdalom és a daganat: a lábai már nem bírták hordani testét. Egyszer, amikor a patikus megkopogtatta, így szólt:

— Itt van.

— Mit akar ezzel mondani? — hebegett Motta, miközben felült az ágyban, hideg verejték gyöngyözött testén.

A gyógyszerész erősen a szeme közé nézett, odaállította a székét és jobbra-balra nézett, hogy megnézzé, vajjon egyedül vannak-e.

— Motta ur maga férfi... Maga már nem gyerek, ugy-e?

— Ugy van, — válaszolt Motta szilárd hangon, hirtelen megnyugodva, azzal a bátorsággal, amely a szükségben megvolt benne. — Ugy van, beszéljen.

— Jól van, konziliumot kell hívnia. Hiszen nincs tövis a testében! Komoly ügy, értsen meg hát! Ez semmi a tejeles állu Tavuso és a többiek... Magunk közt mondom, senkit sem akarok sérteni. Hivassa a legjobb idegen orvosokat, Capra doktort, Miscio doktort Caltagiornóból, ha úgy tetszik. Hiszen pénze van hozzá... E szavakra Motta nagyon mérges lett.

— Pénzem!

Mindnyájatoknak a pénzem surjia a szeme-tekét, amit keservesen összekopogtattam! Mi a haszon belőle? ... ha nem vehetem meg rajta még az egészséget is? Csak keserűségem volt belőle... mndig...

De mégis hallani akarta a gyógyszerész beszédének végét. Néha nem tudja az ember... Engedte végigbeszélni és hallgatott, az állát fogva és fájdalmaira gondolva. Végre azt kérdezte:

— Konzilium? Mit segíthet rajtam a konzilium? A patikus türelmét vesztette.

— Hogy mit segíthet? Az ördögbe, amit lehet! Legalább nem fogják mondani, hogy segítség nélkül engedték meghalni. A maga érdekében beszélek. Nékem nincs hasznom belőle... En vagyok a gyógyszerész... Nem értek hozzá, nem az én mesterségem. Barátságából gyógyitom én magát...

Minthogy Motta hitetlenül, színtelen ajkán ravasz mosolylyal rázta a fejét, a gyógyszerész minden kíméletlőt lelett.

— Maga el van veszve, bolond! Én mondom ezt magának!

Ekkor Motta mester hosszan körültekintett, fújt egyet, hanyatt feküdt és aztán egy sóhajtással megjegyezte:

— Hát jól van. Tartsunk konziliumot.

Az egész éjszaka le se hunyta a szemét. Uj aggodalom kinozta, hideg verejték tört ki rajta, időnkint összererezett, nyugtalan lett, fel-pattant az ágyban, körültekintett a sötétiségben, mindenütt a patikus fenyegető arcát látta, megapogatta magát, elfojtotta fájdalmaikat és illuziókban ringatta magát, úgy tetszett neki, mintha csakugyan jobban érezné magát. Gyógyítani akarta magát, hiszen nagyon komoly a baja. Egészséges akart lenni, ismétlé a patikus szavait: pénze volt, nem azért szerezte, hogy a vejejének szíveséget tegyen vele, hogy a hálátlanok élvezzék, akik a távolban elpusztulni engedik. A világ már olyan, hogy mindenki a saját malmára hajtja a vizet. Az ő malma romlott el most, a saját pénzével vissza akarta kapni a maga egészségét. Még vannak a világon jó orvosok, akik meggyógyítanak, ha jól megfizetődnek.

(Folytatása következik.)





Külföldi értéktörzse.

Berlin, augusztus 4. (Zárjárt.) 4 2/10-os papírjárdék...
Páris, augusztus 4. (Zárjárt.) Osztrák-magyar állam vasut 716...
Frankfurt, augusztus 4. (Zárjárt.) 4 2/10-os papírjárdék...

Osztrák-magyar államvasut 143... Olasz járdék 103.20...
magyar aranyjárdék 101.5. Az irányzat szállár.

Budapest-kőbányai serteskereskedelmi oszarnok jelentése.

Augusztus 4. A sertesüzlet irányzata: kellemesebb.
A) Hússal sertesüzlet ára: I. A Magyar elsőrendű...
Oreg néhez (párónként 400 kilogramm felüli sulyban...

Mentőegyesület helyiségei a Markó- és Sólomay-utca sarkán, reggel 8 óráig este 6-ig.

Alutakert a Városligetben nyitva egész nap. Belépődíj 60 fillér.
Magyar Kereskedelmi Múzeum. Igazgatóság; kereskedelmi szaknyitára, tudakozó-osztályra és keleti mintatára...

Időjelzés.

As Országos Meteorológiai Intézet hivatalos jelentése.
Budapest, augusztus 4.
A helyzet lényegesebb átalakulások ment át, amennyiben a levegőnyomás délkeleten süllyedt, a Biscaya öböl felett pedig megegyező nyomás hatott a kontinensre.

Vizárlás.

Table with columns: Aug. Aug. 4. 8., Aug. Aug. 5. 8., Inn Duna, Székely, Páris, Tisza, M. Sziget, Ondova, Kőrös, Temes, Boga, etc.

Napirend.

Naptár. Szerda, augusztus 5. - Római katolikus: Havi B. A. - Protestáns: Ozvold. - Görög-örök: (Jubus 23).
Fokosz. - Zsidó: Ab. 12. - Nap két: 4 óra 28 percek.
Nyugszik: 7 óra 11 percek. - Hold két: 5 óra 8 percek délután. - Nyugszik: 1 óra 48 percek éjjel.

En Csillag Anna
A világhírű eredeti angol Medical-Premier kerekpárok...
185 cm. Gránis hosszú Lecomby-hajlása...
Csillag Anna Wien, I., Graben 14.

Veszek
zálogház cédulát régi arany ezüstárukat...
FRIED A.
írás és ékszerész Kerepest-ut 2. szám.

BUTOROK
Gummi
halhólyag
valdói francia gyártmány legbiztosabb és nem ártalmas óvszer...

Butorok
Csak 5 koronába
4 1/2 kilo
kövessé megsejtült finom, enyhé, virágillatú pipereszappan...

Dr. Garai Antal
Biztos gyógyulást keresőknek
nemi betegségben szenvednek
mint húgyszó és hólyagbajok, húgyszószűkítések, vizelel zavart...

3.95
FÉRFIAK ÉS NŐKNEK
„Sánid labdacso”
„Magyar Király” gyógyszerár
BUDAPEST, V., Marokkói-utca 3/a sz. (Érszébet-ház sarkán)
Kéleti-féle legújabb és kir. szab. sérvekötő
pneumatikus polttával a legtekélyesebb a maga nemében! Nem csuszlik, nem okoz kellemetlen nyomást...

# Színházak, s drakozó helyek.

## FŐVÁROSI NYARI SZÍNHÁZ.

Szerda, 1903. augusztus hó 5-én.  
Beregi Oszkár vendégfelléptével.  
**Ármány és szerelem.**  
Szomorújatek 5 felvonásban.  
Kezdeté 7 1/2 órakor.

## VÁROSLIGETI NYARI SZÍNHÁZ.

Szerda, 1903. augusztus hó 5-én.  
Ujházi Éde vendégfelléptével.  
**A heidelbergi diákélet.**  
Víg színmű 3 felvonásban.  
Kezdeté 7 1/2 órakor.

**Ős-Budavára**  
Nyitva d. u. 6 órától reggel 4 óráig.  
Ma szerda, augusztus 5-én  
**Tündéri kivilágítás.**  
A nagy variété-színpadon fellépek!  
**Little Pich**  
az előzetes karikatúra-komikus, továbbá The Georgia Ficcantini, Rafael és Colombel francia duettisták, Genny család, különböző akrobáták, Peschkoiff csoport, orosz ének és táncművészek, Moraschnai, Miss Ravensberg, The 4 Bastoods stb. stb.  
**FOLIES COMIQUES-ban**  
két új bohózat és Steinhardt az 6 érdekes, és gúnyosáimával.  
Pályók és ülőhelyek az esti előadás miatt előrevásárolhatók.  
Kezdeté 6 óráig.  
Kedvezményes jegyek a városi kaszinókban kaphatók.

**Dr. RENNERT**  
**vizgyógyintézete**  
bejáró betegkezelésre.  
Budapest, VII., Valero-utca 4. (Telefon 555.)

25%-kal olcsóbb, mint bárhol!  
**Butor**  
Elegáns és szigorúan szolidán kidolgozott szalon-, háló-, ékezőző-, uri- és leányzóba-berendezések a legutolsó divatu állandóan a megelőző nagy választékban készen raktáron vannak. Szétküldés az ország minden részébe jótállás mellett.

**SZABÓ FERENC ÉS TÁRSA**  
mindennemű divatos lakásberendezések raktára,  
Budapest, Kerepesi-út 12. szám. (Síp-utca sarkán.)  
(Kérjük a címre pontosan figyelni.)

**Fogpiszkáló**  
cikket minden minőségben, mint legelső forrás legutányosabban szállít  
**LÁNG M. A. és Társa, BUDAPEST, VI., László-utca 12.**  
Nagybani szállítás kereskedőknek!  
Postacsomag szétküldés is!!

**Nyári lakásokban**  
egy a betegpótlásra, valamint az egészség fenntartására a Guttmann-féle szabadalmazott, legfontosabb elszárolható-closetek, closettűlések és porta de chambre nélkülözhetetlenek!  
A monarchia legnagyobb üzlete ezen költő-egységben.  
Closet-papír, papír-eszközök, bűtör, egészségügyi köpöcsök stb.

**Guttmann L. Budapest**  
cs. és kir. szab. closet-gyár  
IV. Városház-utca 2.  
Kossuth Lajos-u. sarkán.  
Az osztrák-magyar THERMOPHOR-vállalat vezérkönyvelője.  
Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Valódi csak ezen védjeggyel.  
Gyakodjunk az utazásoktól!

## Szimfonia hangverseny.

Prof. Wieschendorff H. karmester.  
Szerda, 1903. augusztus 5-én.  
Előadás a Szt.-Lukácsfürdő dunaparti nagyvendéglőjében  
I. Budavári-induló  
II. „Giralda”-nyitány  
III. „Alomkőpók”, kerítés  
IV. „A király trombitásai”, jellempő  
V. Egy vezér magyar népdalokról  
VI. Bevonulási induló a „Sába király”-ból  
VII. „Don Juan” nyitány  
VIII. Az asszonyok menete „Lohengrin”-ből  
IX. „Fantom”, a „Frodotar” c. operából  
X. „Hamlet”-nyitány  
XI. Carmen-Syva, gavotta  
XII. Egyteljes „Hoffmann”-mesebűbáj  
XIII. Két magyar tánc 5. és 6. sz.

## Kitünő találmány! Géliszertű és kényelmes az új találmány, szabadalmazott **FÉRFI-NG,**

melynek nyakbőrére magától szűkbe vagy bővebbre szabható. Kérdezők, nézők, a feltalálók kapható a következők minőségben: Tartós jó chiffonból komény, sima, vagy radós mellől Ft 2.25 - 2.75 puha, kényes vagy pipett mellől Ft 2.50 - 2.75  
Kérdezők, nézők, a feltalálók kapható a következők minőségben: Tartós jó chiffonból komény, sima, vagy radós mellől Ft 2.25 - 2.75 puha, kényes vagy pipett mellől Ft 2.50 - 2.75  
Kérdezők, nézők, a feltalálók kapható a következők minőségben: Tartós jó chiffonból komény, sima, vagy radós mellől Ft 2.25 - 2.75 puha, kényes vagy pipett mellől Ft 2.50 - 2.75

## Vértess és Sebestyén

cs. és kir. szab. főnémet-mű-készítő  
Budapest, IV., Múzeum-körút 15. sz.

## UTAZÁS

### Legelőszőbb érdekesítő olvasmányok Olcsó regények és elbeszélések.

- Agai A. (Porzó). A Violka Vera és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Amerikai Zoltán. Hajótörténetek. - 30 f.
- Nyolc elbeszélés. - 30 f.
- Arnyekalakok. Hét elbeszélés. - 30 f.
- Bercsényi Márta és családja I-II. - 50 f.
- Kevélyek és lealázottak. - 30 f.
- Amerikai Zoltán. A hajótörténetek. - 30 f.
- Amica (de) Edmondo. A borás egyeb apróságok. - 30 f.
- Angol elbeszélés tára. - 30 f.
- Barnum mítosz. Onletrárból. - 30 f.
- Bárony István. Vadászottregények. - 30 f.
- Szó a pusztán. - 30 f.
- Becky László. Amerikába és vissza. (Utikalandó) - 30 f.
- Benedek Elek. Apró történetek. - 30 f.
- Berkeley. (Charles de) A kis kőműves. Regény. - 30 f.
- Boccaccio. Válogatott elbeszélések a Dekamerónból. - 30 f.
- Bourget. Három elb. - 30 f.
- Brady Sándor. Emberfejtés. - 30 f.
- Büti E. A. Az erkölcstelen. Elbeszélés. - 30 f.
- Capuana. Catechismo. Olasz elbeszélés tára. - 30 f.
- Cowan Doyle. Doktor Holmes kalendári. (Első kötet) - 30 f.
- Coppée. Henriette. - 30 f.
- Ados fressz Regény. - 30 f.
- Cauchy. Falusi asszonyok és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Elbeszélések. - 30 f.
- Cyprien. (Andor) Csaszny. Mar gitta szövege és egyéb történetek. - 30 f.
- Dickens. Válogatok. - 30 f.
- Dostojewski. Egy jótételező naplója. - 30 f.
- Droz G. Az úr, az asszony és a hűs Rajkó. - 30 f.
- Endrői Antal. Glitta. A otthon világból. Elb. - 30 f.
- Farina Salvatore. Erősebb a szerelem. Reg. - 30 f.
- Fáy A. Válogat. meséi. - 30 f.
- Francis elbeszélés tára. 4 sorozat. I. kor. 20 f.
- France Anatole. Régi dolgok. - 30 f.
- A kyméi énekek és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Gardóly F. Tengerparti képek. - 30 f.
- Gorkij Maxim. Csuadra Makar és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Malva. - 30 f.
- Husztonak és egy. - 30 f.
- Helati Gáspár. Válogat. meséi. - 30 f.
- Helati Jenő. Gerit és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Hesselt F. Elbesz. - 30 f.
- Hoffmann E. T. A. Coppélia. - 30 f.
- Antonia. - 30 f.
- Ignatius. Válogatok a G. húrón. - 30 f.
- Jókai Mór. Szép anyakka. Kis képek. - 30 f.
- Oreg ember nem vén ember. - 30 f.
- Ne nyulj hozzám és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Tallerosy Zébulon levelei. - 30 f.
- Anagyenyedi két fűzfa. - 30 f.
- Népvilág. Elb. I. sk. k. - 30 f.
- Uj földesúr. I. sk. k. - 30 f.
- Március 15-iki szövegek A szabadságharcból. - 30 f.
- Uj földesúr. I. sk. k. - 30 f.
- Kaadr Emőke. Elbesz. - 30 f.
- Kármán József. Fanni hagyományai. - 30 f.
- Kabot Éde. A csaszny kalapok és egyéb történetek. - 30 f.
- Kemechey Jenő. Bodrogközi történetek. - 30 f.
- Kenédy Géza. Három elbeszélés. - 30 f.
- Kiliani. Elbesz. - 30 f.
- Ritók Emma. - 30 f.
- Kipling Rudyard. Indiai történetek. 2 sorozat. - 60 f.
- Levi Piero. Tíz képek. - 30 f.
- Madame de La Fayette. - 30 f.
- Mikszáth Kálmán. Két elbeszélés. - 30 f.
- A jó palócok. - 30 f.
- Sat. Péter eszényeje I. k. 50 f.
- Prakovsky. A siket kovács. - 30 f.
- Az új Zrínyiék. I. k. 20 f.
- Mottler N. Otto. Az arany kőműves. Dán regény. - 30 f.
- Multatási Szalida és egyéb történetek. - 30 f.
- Muras Károly. Mese-mese. - 30 f.
- Musset. Tizian fia. Elb. - 30 f.
- Nyári elbeszélés tára. - 30 f.
- Olasz elbeszélés tára. 2 sorozat. - 60 f.
- Orosz elbeszélés tára. - 30 f.
- Orosz Tom. - 30 f.
- A kis tolvaj és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Papp Daniel. Utolsó szerelmek. - 30 f.
- Patapenko. Egy vén diák elbeszéléséből. - 30 f.
- Pécsi Sándor. Elbeszélés a hírlapi cikkek. - 30 f.
- Poe E. Rejtélyes történetek. 2 sorozat. - 30 f.
- Seresz Antal. Lányok. Elbesz. - 30 f.
- Sipulansz Hurocskák. - 30 f.
- Ujjasz. - 30 f.
- Spanyol elbeszélés tára. - 30 f.
- Scabandó Nagyi Yanka. Mára és egyéb történetek. - 30 f.
- Szalagyú gróf. A medve. Elbesz. - 30 f.
- Sátray. Válogatok és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Szomaházy I. Légyott hármasan és egyéb tört. - 30 f.
- Tabori R. Kúlnös történetek. - 30 f.
- Tádai György. Dönk vidék Rómában. - 30 f.
- Theisler Andor. Virágos erdő. - 30 f.
- Thury Zoltán. Úrak és paraszok. - 30 f.
- Tolnai Lajos. A nagygyarostok és egyéb elbeszélések. - 30 f.
- Tolstoj N. Lev. Népies elbeszélések. - 30 f.
- Turgenev. Az ötdik kerék. - 30 f.
- Csüdes vidékek. - 30 f.
- Turcsányi. Öreg és fiatal elbeszélések. - 30 f.
- Vérne Gyula. Utazás a föld körül 90 nap alatt. - 30 f.
- Vérségi Aradok. Kisvárosi történetek. - 30 f.
- Wells. Világok harcra. (Mars) - 30 f.
- Az időp. - 30 f.
- Dr. Moreau szigete. Regény. - 30 f.
- Yke. Utjázás. Amerikai regény. - 30 f.
- Zöldi Márton. Sainos-históriák. - 30 f.

## PÁRISI NAGY ÁRUHÁZ BUDAPEST, VII., Kerepesi-út 39.

Epp most jelent meg a  
1904. évi teljes naptárral ellátott  
**képes nagy árjegyzéke**  
a közkedvelt egy és két koronás áruosztályú, ugyancsak az összes árucikkkel, mely megköltései kívánára bérmentve és



**INGYEN**

## ARANYOSI MIKSA

felső kereskedelmi iskolája  
Budapest, V. Nagykorona-utca 13.  
Államvényes bizonyítványok! Egyéves önkéntességi jog!  
Az intézet internátussal van összekötve!  
Előjegyzés a szünet alatt is! — Prospektus kívánatra ingyen és bérmentve.

## Pályázati hirdetés.

Az alulírt igazgatóság a magy. kir. államvasutak részére 1904. évi január hó 1-15 1904. évi december hó végéig denaturált felszerelési szükségletének szállítását, mely egy évre mintegy 800 hektoliterrel van előirányozva, biztosítani kívánván, ezenel nyilvános pályázatot hirdet.  
Az erre vonatkozó jegyzék, mely egyszerűsdim ajánlati mintául szolgál, valamint a szállításra vonatkozó részletes módozatok, valamennyi hazai kereskedelmi és iparkamaránál megtekinthetők és a magy. kir. államvasutak igazgatósága anyag- és leltárbeszerzési (AIII) szakosztályánál (Budapest, VI. ker. Andrássy-út 78. sz. II. emelet 47. ingy.) ingyen kaphatók.  
A szabályzatot illető egykoronás m. kir. okmányjeggyel ellátott ajánlatok lepecsételve legkésőbb f. évi augusztus hó 28-iki déli 12 óráig a m. kir. államvasutak anyag- és leltárbeszerzési szakosztályában átadandók, illetőleg posta útján adatküldendő és a bortétek ezen külcimél látható el: „Ajánlat denaturált borszesz szállítására 92718/903. számhoz.”  
Bánatpénz az ajánlt borszesz egy évi értékének 5 százaléka középpénzben vagy állami letétrek alkalmas értékpapirokban legkésőbb f. é. augusztus hó 27-iki déli 12 óráig a magy. kir. államvasutak budapesti főpénztáránál letendő. Bánatpénz nélküli, vagy később benyújtott ajánlatok, valamint olyanok, melyek nem pontosan és részletes módozatok betartása mellett állítanak ki, figyelembe vétele nem számíthatnak.  
Budapest, 1903. július hóban.

## Vadászok figyelmébe!

MEGJELENT! \* MEGJELENT!  
**DIEZEL**

## Az apróvad vadászata.

Diszkiadás. Fordította és átdolgozta Dr. MIKA KÁROLY. Bárony István előszóval. 16 szines-, 20 műnyomású és 217 szövegképpel. — Ára díszkötésben 20 kor.

## Az angol vizsla és fajbeli tisztaság fenyeztése.

írta KYNOPHILL. — Kiadja az országos magyar vadászati védőegylet. 4 képpel. Ára 4 kor.

## A vizsla idomítása.

írta FÓNAGY JÓZSEF. Második javított és bővített kiadás. Képekkel, vásonkötésben. Ára 6 kor.

## A vizsla parforce idomítása.

Oswald és Wörz módszere nyomán írta MIKA KÁROLY. Képekkel, vásonkötésben. Ára 2 kor. 40 fill.

Kiadja a  
**LAMPEL R. (Wodianer F. és Fiai)**  
cs. és kir. udv. könyvkereskedés  
Budapest, VI., Andrássy-út 21. sz.  
Kaphatók úgy a kiadónál, mint minden könyvrausító  
vasúti állomáson  
és minden könyvkereskedésben.

